

United Nations
Educational, Scientific and
Cultural Organization

Medie- och informationskunnighet i skolan och lärarutbildningen

Medie- och informations- kunnighet i skolan och lärar- utbildningen

Carolyn Wilson
Alton Grizzle
Ramon Tuazon
Kwame Akyempong
Chi-Kim Cheung

Medie- och informations- kunnighet i skolan och lärarutbildningen

Del 1 :

Ramverk och riktlinjer

Del 2:

Kärnmoduler och
kompletterande moduler

Utgiven av
the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
7, place de Fontenoy, 75352 Paris 07 SP, France

Communication and Information Sector
www.unesco.org/webworld

© UNESCO 2011
Eftertryck förbjudet

ISBN 978-91-86523-63-3

De uttryck som används och sättet materialet presenteras på är inte på något sätt uttryck för någon värdering från Unescos sida, vad gäller något lands, territoriums, stads eller områdes rättsliga ställning. Det samma gäller dess myndigheter, och avgränsningen av regionala, geografiska eller politiska gränser.

Författarna ansvarar för urval och presentation av fakta i denna bok. Eventuella åsikter är deras och inte Unescos.

Redaktörer: Alton Grizzle och Carolyn Wilson

Version in Swedish under the auspices of Nordicom, University of Gothenburg, and the Swedish National Commission for UNESCO.

Foto

Omslagsfoton (fr. vänster till höger, uppifrån och ner):

1. © iStockphoto
2. CC BY Rodrigo Galindez
3. © iStockphoto
4. © 2008 Edson E. Whitney, Courtesy of Photoshare
5. © 2005 Adnan Kabir, Courtesy of Photoshare
6. © iStockphoto
7. © iStockphoto
8. © 2007 Rajal Thaker, Courtesy of Photoshare
9. © iStockphoto
10. © iStockphoto
11. © iStockphoto
12. © 2005 Alain B. Labrique/JHSPH, Courtesy of Photoshare

sid 13–43 (vänster till höger, uppifrån och ner):

1. CC BY Video Volunteers(VV)
2. © 2009 Dr Urvish Joshi, Courtesy of Photoshare
3. © 2006 Hugh Rigby/CCP, Courtesy of Photoshare
4. CC BY Video Volunteers(VV)
5. © 2008 Bob Msangi, Courtesy of Photoshare

6. © 2009 Frederick Noronha, Courtesy of Photoshare
7. CC BY C G-K
8. © 1997 CCP, Courtesy of Photoshare
9. © 2007 Rajal Thaker, Courtesy of Photoshare
10. © 2001 CCP, Courtesy of Photoshare
11. © 2007 Arup Haldar, Courtesy of Photoshare
12. © 2008 Edson E. Whitney, Courtesy of Photoshare

- s. 58: CC BY Rodrigo Galindez
p. 77: © UN Photo/Martine Perret
p. 90: © 2008 Edson E. Whitney, Courtesy of Photoshare
p. 100: © OSCE/Stephan Weixler/Austria
p. 106: CC BY Gorski
p. 117: © 2003 Justin Fahey, Courtesy of Photoshare
p. 125: © 2006 Hugh Rigby/CCP, Courtesy of Photoshare
p. 133: © 2006 Sara Feldman, Courtesy of Photoshare
p. 144: © 2007 William Ongala, Courtesy of Photoshare
p. 152: CC BY Video Volunteers(VV)
p. 157: © 2009 Dr Urvish Joshi, Courtesy of Photoshare
p. 170: CC BY Video Volunteers(VV)
p. 174: © 2007 Alfredo L. Fort, Courtesy of Photoshare
p. 176: CC BY Paul Keller
-

UNESCO Constitution

'... the States Parties to this Constitution, believing in full and equal opportunities for education for all, in the unrestricted pursuit of objective truth, and in the free exchange of ideas and knowledge, are agreed and determined to develop and to increase the means of communication between their peoples and to employ these means for the purposes of mutual understanding and a truer and more perfect knowledge of each other's lives...'
(ur Unescos konstitution)

FÖRFATTARNAS TACK

Författarna tackar särskilt Wijayananda Jayaweera och Vladimir Gai för deras värdefulla bidrag och ledarskap från det första utkastet till den slutgiltiga utformningen av detta ramverk. Vi vill också tacka följande personer för råd och kommentarer:

MEDVERKANDE

— Granskare:

Irmgarda Kasinskaite-Buddeberg, Programme Specialist, UNESCO Paris

Andrew Puddephatt, Director, Global Partners and Associates, London, United Kingdom

Fackson Banda, Programme Specialist, UNESCO Paris

Boyan Radoykov, Chief of Section, Section for Universal Access and Preservation, UNESCO Paris

Indrajit Banerjee, Director, Information Society Division, UNESCO Paris

Ralph Catts, Senior Research Fellow, Schools and Social Capital Network Scottish Applied Educational Research Scheme (AERS)

Jaco Du Toit, Communication and Information Advisor, UNESCO Windhoek

Misako Ito, Communication and Information Advisor, UNESCO Rabat

Abel Caine, Programme Specialist, UNESCO Paris

Toby Mendel, Executive Director, Centre for Law and Democracy

— Andra medverkande:

Jutta Croll, Managing Director, Stiftung Digitale Chancen, Berlin, Germany

— Möte med internationell rådgivande expertgrupp för formulering av strategier för arbetet med ramverket

Kwame Akyempong, Deputy Director, Centre for International Education, Sussex University, Brighton, United Kingdom

Evelyne Bevort, Deputy Director, Centre de Liaison de l'Enseignement et des Moyens d'Information (CLEMI), Paris, France

Fackson Banda, SAB Limited – UNESCO Chair of Media and Democracy, Rhodes University, Grahamstown, South Africa.

Albert K. Boekhorst, Visiting Professor, Department of Information Science, University of Pretoria, South Africa

C. K. Cheung, Teacher Trainer, Faculty of Education, University of Hong Kong, China

Noel Chicuecue, National Professional Officer, UNESCO Mozambique

Bandula P. Dayarathne, Graduate Teacher and Curriculum Developer, National Institute of Education, and Visiting Lecturer of Media Education, University of Colombo, Sri Lanka

Carmilla Floyd, writer, journalist and media trainer, Stockholm, Sweden

Divina Frau-Meigs, Vice-President, International Association for Media and Communication Research (IAMCR), University of Paris – Sorbonne, France

Martin Hadlow, Director, Centre for Communication and Social Change, School of Journalism & Communication, University of Queensland, Brisbane, Australia

Jesus Lau, Director, USBI VER Library, Universidad Veracruzana, Mexico

Maria Ester Mancebo, Professor of Educational Policies, Universidad de la República, Montevideo, Uruguay

Penny Moore, Educational Research Consultant & Executive Director, International Association of School Librarianship, Wellington, New Zealand

Renato Opertti, International Bureau of Education, UNESCO Geneva

Caroline Pontefract, Chief of Section for Teacher Education, UNESCO Paris

Rasha Omar, Director, Science Technology Track, Palestinian Curriculum Development Centre, Ministry of Education and Higher Education, Ramallah, Palestinian Territories

José Manuel Perez Tornero, Vice-President, European Association for Viewers' Interest (EAVI), General Secretary, International Association for Media Education (MENTOR), Universidad Autónoma de Barcelona, Spain

Manuel Quintero Quintero, Director-General, Instituto Latinoamericano de la Comunicación Educativa, Mexico

Samy Tayie, President, International Association for Media Education (MENTOR), Cairo, Egypt

Toussaint Tchitchi, Université d'Abomey-Calavi, Bénin

Jordi Torrent, Project Manager, Media Literacy Education, Alliance of Civilizations, United Nations

Ramon R. Tuazon, Chairman, Technical Committee for Communication, Commission on Higher Education (CHED), and President, Asian Institute of Journalism and Communication, Philippines

Carolyn Wilson, President, Association for Media Literacy (AML), Ontario, Canada and Instructor, Ontario Institute for Studies in Education, University of Toronto, Canada

— Ett andra internationellt expertgruppsmöte för diskussion och granskning av det första utkastet till ramverk

Clement Lambert, Lecturer, Language Arts/Literacy Education, Institute of Education, University of the West Indies, Jamaica

Susan Moeller, Director, International Center for Media and the Public Agenda (ICMPA), Salzburg, Austria

Roxana Morduchowicz, Directora del Programa Escuela y Medios del Ministerio de Educación de la Nación, Buenos Aires, Argentina

Jutta Croll, Managing Director, Stiftung Digitale Chancen, Berlin, Germany

Per Lundgren, Member, Board of Directors, World Summit on Media for Children and Youth, Karlstad, Sweden

Mouna Benslimane, Teacher, School of Information Science, Morocco

Ana Naidoo, Deputy Dean, Faculty of Education, University of Pretoria, South Africa

Asim Abdul Sattar, Dean, Faculty of Education, Maldives College of Higher Education, Maldives

Ramon R. Tuazon, Chairman, Technical Committee for Communication, Commission on Higher Education (CHED), and President, Asian Institute of Journalism and Communication, Philippines

Carolyn Wilson, President, Association for Media Literacy (AML), Ontario, Canada and Instructor, Ontario Institute for Studies in Education, University of Toronto, Canada

C. K. Cheung, Teacher Trainer, Faculty of Education, University of Hong Kong, China

Kwame Akyempong, Deputy Director, Centre for International Education, Sussex University, Brighton, United Kingdom

Jordi Torrent, Project Manager, Media Literacy Education, Alliance of Civilizations, United Nations

Renato Opertti, Programme Specialist, International Bureau of Education, UNESCO Geneva

— Regionala samråd och workshops för utbildning av lärarutbildare för Södra Afrika, Latinamerika, Karibien och Södra Asien

▶ Södra Afrika

Phindile Maureen Nxumalo, Head of Education Department, William Pitcher College, Swaziland

Wandile Sifundza, Editor of SNAT Newsletter, Swaziland National Teachers' Association

Musa Hlophe, Mathematics Curriculum Designer, Responsible for Information at the NCC National Curriculum Centre, South Africa

Mafata Paul Mafata, Lesotho College of Education, Lesotho

Mabataung Metsing, National Curriculum Development Centre, South Africa

John Nyambe, National Institute of Educational Development, Namibia

Gerhard Ngalangi, Lecturer, Rundu College of Education, Namibia

Allen Chaida, Lecturer, Caprivi College of Education, Namibia

Tulonga Henoach, Lecturer, Ongwediva College of Education, Namibia

Elizabeth Brown, Lecturer, University of Namibia, Namibia

Andrew Stevens, Lecturer, Rhodes University, South Africa

Pentecost Nkhoma, Lecturer, Tshwane University of Technology, Pretoria, South Africa

Les Meiring, Lecturer, Nelson Mandela Metropolitan University, Port Elizabeth, South Africa

Mandie Uys, Lecturer, North-West University, South Africa

Gerrit Stols, University of Pretoria, South Africa

Ana Naidoo, Deputy Dean, Faculty of Education, University of Pretoria, South Africa

Mary Anne Hood, Lecturer, University of Fort Hare, East London, South Africa

Sikhonzile Ndlovu, Media training manager, Gender Links, Johannesburg, South Africa

Maryna Roodt, Lecturer, Central University of Technology, Bloemfontein, South Africa

Van Heerden, Lecturer, University of Western Cape, South Africa

Marianne Hicks, Lecturer, International Studies, Monash University, South Africa

Ina Fourie, Associate Professor, Department of Information Science, University of Pretoria, South Africa

Johan van Wyk, Librarian, University of Pretoria, South Africa

▶ Latinamerika och Karibien

Joseph Mckenzie, Senior Lecturer, Moneague Teachers' College, Jamaica

Lorraine Jeanette Campbell, Director of Education, Edna Manley College of the Visual & Performing Arts, Kingston, Jamaica

Hirfa Morrison, College Librarian, Excelsior Community College, Kingston, Jamaica

Zellyne Jennings-Craig, Director, School of Education, University of West Indies, Mona, Jamaica

Sonia Bennet-Cunningham, Principal Director, VTDI, HEART Trust/NTA, Kingston, Jamaica

Deborah Francis, Senior Lecturer, St Joseph's Teachers, Kingston, Jamaica

Dahlia Palmer, Lecturer, Shortwood Teachers' College, Kingston, Jamaica

Barbara Foster, Coordinator, University of West Indies, Mona, Jamaica

Catherine Gibson, Business Studies Tutor, Erdiston Teachers' Training College, Barbados

Linda Rozenbald, Teacher Educator, Advanced Teacher Trainer College, Leysweg, Suriname

Jennifer Palmer Crawford, HoD, Teacher Education, Clarence Fitzroy Bryant College, Guadeloupe

Royston Emmanuel, Lecturer, Sir Arthur Lewis Community College, Saint Lucia

Jacqueline Morris, Lecturer, University of Trinidad and Tobago

Lionel Douglas, Assistant Professor, University, of Trinidad and Tobago

Valentine Telemaque, ICT Tutor, Northeast Comprehensive School, Wesley, Dominica

Erika Vasquez, Director, Basic Educational Department, National University of Costa Rica

Sylvia James-Mitchell, Lecturer, T.A. Marryshow Communication College, Grenada

Bob Harris, Freelance Journalist, PBC TV, Kingston, Jamaica

Marlon Dixon, Cameraman, PBC TV, Kingston, Jamaica

Gillian Bernard, Consultant, UNESCO Kingston, Jamaica

Elizabeth Terry, Chair, ICT4D Jamaica, and Director, Projects and Partnerships, HEART Trust/NTA

Isidro Fernandez-Aballi, Adviser Information and communication for the Caribbean, UNESCO Kingston, Jamaica

Erika Walker, National Programme Officer for Communication and information, UNESCO Kingston, Jamaica

Melody Palmer, Programme Manager and Network Coordinator, ICT4D Jamaica

► Södra Asien

Braza Gopal Bhowmick, Secretary, National Curriculum and Textbook Board, Dhaka, Bangladesh

Rayhana Taslim, Assistant Professor, Teacher's Training College, Dhaka, Bangladesh

Shameem Reza, Assistant Professor, Department of Mass Communication and Journalism, University of Dhaka, Bangladesh

Jigme Choden, Ministry of Information and Communication, Thimphu, Bhutan

Yeshey Yang, Policy and Planning Officer, Ministry of Information and Communications, Thimphu, Bhutan

Mohammad Akhtar Siddiqui, Chairperson, National Council for Teacher Education (NCTE), New Delhi, India

Arul Selvan, Associate Professor, School of Journalism and New Media Studies, IGNOU, New Delhi, India

Mahalakshmi Jayaram, Former Faculty, Asia College of Journalism, Chennai

Shuhudha Rizwan, Education Development Officer, Centre for Continuing Education, Ministry of Education, Male, Maldives

Abdul Rasheed Ali, Dean, Faculty of Arts, Maldives College of Higher Education, Male, Maldives

Ima Naryan Shrestha, Training Officer, National Centre for Educational Development (NCED), Nepal

Shreeram Lamichhane, Teacher Training Institute, Nepal

Anjum Zia, Chairperson, D/O Mass Communication, Lahore College University for women Lahore, Pakistan

Anthony D'Silva, Notre Dame Institute of Education, Karachi, Pakistan

Pradeepa Wijetunge, Director, National Institute of Library & Information Sciences (NILIS), Colombo, Sri Lanka

Premila Gamage, Librarian, Institute of Policy Studies of Sri Lanka (IPS), Colombo, Sri Lanka

Innehåll

Förord	11
Del 1: Ramverk och riktlinjer	13
Del 2: Kärnmoduler och kompletterande moduler	43
Ordlista	181

Förord

Vi lever i en värld där kvaliteten på den information vi får i stor utsträckning bestämmer våra val och de handlingar som följer av dem, liksom vår förmåga att ta till vara grundläggande friheter, samt våra möjligheter till självbestämmande och utveckling. Till följd av tekniska framsteg inom telekommunikation finns numera en mångfald av medier och andra informationsleverantörer som ger människor tillgång till enorma mängder kunskap och information som de också kan dela med andra. I och med detta är det en växande utmaning att kunna rätt värdera informationens relevans och pålitlighet utan att hindra individen att fritt utöva sin rätt till yttrandefrihet och fritt informationsutbyte. Det är mot denna bakgrund som behovet av *medie- och informationskunnighet** (MIK) (Media and Information Literacy) måste ses: den stärker medborgarutbildningen och gör lärarna till några av de viktigaste krafterna för förändring.

Detta *Ramverk för Medie- och informationskunnighet för lärare* är en viktig resurs för medlemsländerna i deras fortsatta arbete för att nå målen för Grünwald deklARATIONEN (1982), Alexandria deklARATIONEN (2005) och Unescos Paris Agenda (2007) – alla relaterade till MIK. Den är banbrytande av två skäl. För det första är den framtidsinriktad; med aktuella trender som underlag visar den på hur radio, television, internet, tidningar, böcker, digitala arkiv och bibliotek löper samman och alltmer bildar gemensamma plattformar, och presenterar sålunda MIK för första gången på ett holistiskt sätt. För det andra har texten utformats med lärare särskilt i åtanke och för att kunna integreras i formella system för lärarutbildning. På så sätt kan dokumentet bli en stärkande faktor för utbildningssystemen och en katalysator i förhållande till miljoner unga.

Unesco har gjort allt i sin makt för att säkerställa att ett systematiskt och mångsidigt arbetssätt har tillämpats i utarbetandet av detta *Ramverk*. Arbetet bakom texten bygger på olika utkast som har granskats och validerats av experter från en rad olika områden; medie- och informationssektorn, kommunikationsteknik, expertis inom utbildning- och läroplansutveckling. Arbetet tog sin början 2008 och har inneburit följande: Ett möte sammankallades bestående av en rådgivande internationell expertgrupp för att formulera strategier för arbetet med ramverket; en kartläggning av utbildningsresurser för medie- och informationskunnighet, MIK, globalt genomfördes; fyra expertgrupper tillsattes med uppdrag att skriva ett förslag till ramverk; ett andra möte med expertgrupper sammankallades för att granska förslaget, med påföljande utprovning på fältet i form av workshops och konsultationer i södra Afrika, Latinamerika, Karibien och södra Asien. En andra skrivning presenterades, följd av en slutrunda med språklig och innehållsmässig redigering.

Denna skrift har två delar. Del 1 presenterar huvuddragen i *MIK Ramverk för medie- och informationskunnighet i skolan och lärarutbildningen** och sammanfattar ramverkets syfte, uppläggning och huvudteman. Den kompletterar *UNESCO ICT Competency Framework for Teachers* (2008). Del 2 innehåller ramverkets detaljerade *Kärnmoduler och Kompletterande*

* Ordet 'läroplan' förekommer i originaltiteln, med det kan leda tankarna till en av regeringen fastställd förordning och det vore missvisande, eftersom tanken är att Unesco-dokumentet ska kunna användas på ett flexibelt sätt i relation till olika länders skolsystem och sätt att bedriva lärarutbildning. Därför använder vi istället begreppet *Ramverket*, som alltså är en utgångspunkt snarare än en manual i förhållande till styrdokument och policyskrivningar för lärarutbildning.

moduler. Den kommer att översättas till arabiska, franska, ryska, spanska, och, så småningom också till andra språk.

Tillkomsten av detta *MIK Ramverk för medie- och informationskunnighet i skolan och lärarutbildningen* utgör en del i en mångfasetterad strategi för att påskynda utvecklingen av medie- och informationskunniga samhällen och att främja internationellt samarbete. Andra initiativ är lanseringen av *Global Framework on MIL Indicators*, bildandet av ett *MIL University Network*, utarbetande av *Guidelines for Preparing National MIL Policies and Strategies*, samt etableringen av ett internationellt *Clearinghouse on MIL* i samarbete med Förenta Nationernas Alliance of Civilisations.

Unesco gläder sig åt intresset som visas globalt för *MIK Ramverk för medie- och informationskunnighet i skolan och lärarutbildningen*. Vi är förvissade om att detta intresse kommer att omvandlas till konkreta resultat i initiativets Fas 2, dvs. att anpassa ramverket och lotsa den igenom lärarutbildningsinstitutioner världen över. Vi tror att ramverket i framtiden kommer att bidra till innovation och förnyelse på alla utbildningsnivåer.

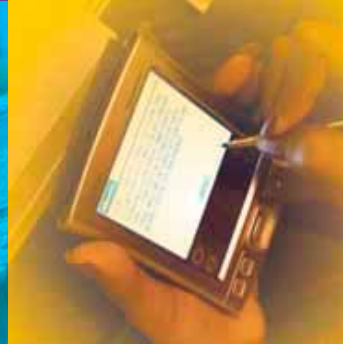
Vi tackar alla våra medarbetare som bidragit till denna process.

Jānis Kārklīņš

Biträdande Generaldirektör

Kommunikation och Information

UNESCO

Del 1

Ramverk och riktlinjer

INLEDNING	16
ATT SAMMANFÖRA BEGREPPEN MEDIEKUNNIGHET OCH INFORMATIONSKUNNIGHET	18
NYTTAN MED MIK OCH GRUNDFÖRUTSÄTTNINGAR SOM KRÄVS	20
MIK – HUVUDOMRÅDEN FÖR LÄRARE	21
MIK-MODELLEN	22
RIKTLINJER OCH VISIONER	24
KUNSKAP OM MEDIER OCH INFORMATION KRÄVS FÖR AKTIVT DELTAGANDE I EN DEMOKRATI	25
ATT VÄRDERA MEDIER OCH INFORMATION	27
PRODUKTION OCH ANVÄNDNING AV MEDIER OCH INFORMATION	28
KÄRNKOMPETENSER FÖR LÄRARE	29
PEDAGOGIK FÖR UNDERVISNING OCH LÄRANDE; ATT ANVÄNDA MIK-RAMVERKET	35
Appendix: Ett urval MIK-resurser	39

INLEDNING

I artikel 19 av FN:s Allmänna förklaring om Mänskliga Rättigheter slås det fast att 'Var och en har rätt till åsiktsfrihet och yttrandefrihet. Denna rätt innefattar frihet att utan ingripande hysa åsikter och att söka, ta emot och sprida information och idéer med hjälp av alla uttrycksmedel och oberoende av gränser.' Medie- och informationskunnighet (MIK) rustar medborgarna med de kompetenser som behövs för att söka och till fullo använda denna grundläggande mänskliga rättighet.

Betydelsen av att förverkliga denna rättighet förstärks av Grünwald-deklarationen från 1982, som understryker att man på politisk nivå och inom utbildningsväsendet främjar medborgarnas kritiska förståelse av 'kommunikationsfenomen' och deras delaktighet i (nya som gamla) medier. Den förstärks ytterligare av Alexandria-deklarationen från 2005 som ser medie- och informationskunnighet som kärnan i det livslånga lärandet. Här understryks att medie- och informationskunnighet 'stärker människor i deras förmåga att på livets alla områden och i samhällets olika delar söka, värdera, använda och skapa information på ett effektivt sätt; som också hjälper dem att förverkliga sina personliga, sociala, yrkes- och utbildningsmässiga mål. Detta är en grundläggande mänsklig rättighet i en digital värld och den befrämjar den sociala integrationen länder emellan'.

Medier och andra informationsleverantörer (som bibliotek, arkiv och Internet) erkänns allmänt som viktiga verktyg i att hjälpa medborgarna att göra välgrundade val. Dessa instanser och funktioner utgör också de medel genom vilka samhällen lär om sig själva och upprätthåller offentliga sammanhang och skapar känslor av gemenskap. Medier och andra informationskanaler kan ha en avgörande inverkan på det livslånga lärandet. Därför behöver samhällsmedborgarna grundläggande kunskaper om hur medier och andra informationsleverantörer fungerar och hur man ska värdera dessa. Syftet med Ramverket och arbetet med MIK är att lägga en grund för förmedling av detta.

Medie- och informationskunnighet omfattar väsentlig kunskap om (a) hur medier, bibliotek, arkiv och andra informationsleverantörer fungerar, (b) under vilka förhållanden nyhetsmedier och informationsleverantörer kan utöva sina funktioner på ett effektivt sätt och (c) bedömning av hur väl dessa funktioner utövas genom att värdera innehållet och de tjänster som erbjuds. Denna kunskap bör i sin tur hjälpa användare att aktivt delta i medie- och informationskanaler på ett meningsfullt sätt. De kompetenser som utvecklas genom medie- och informationskunnighet kan utrusta medborgarna med förmågan att tänka kritiskt och därmed göra det möjligt för dem att ställa krav på högkvalitativa tjänster från medier och andra informationsleverantörer. Tillsammans gynnar de utvecklingen av en miljö där det är möjligt för medier och andra informationsleverantörer att erbjuda tjänster av god kvalitet.

Nyhetsmedier intar av naturliga skäl en mer framträdande plats än andra medier i dessa riktlinjer och ramverk eftersom de även dominerar geografiskt och kulturellt. De utgör ett mångfasetterat system av informationsflöden. Nyhetsmedier har som institution viktiga funktioner att fylla i demokratiska samhällen. Av tradition har radio- och TV sändningar – på grund av sin räckvidd, samt begränsningar i tillgång till bandbredd i etern – underkastats regler för att åstadkomma balans, medan så inte är fallet för tryckta medier. Självreglerande system har utvecklats för nyhetsmedier som alternativ till statlig reglering för att garantera någon form av ansvarstagande gentemot ett bredare allmänintresse.

Detta självreglerande system bygger på särskilda etiska värden och principer. Allmänheten som sådan, har därför speciella förväntningar på nyhetsmedier, vilket gör att de ställs till svars om de inte agerar i enlighet med dessa förväntningar. Detta ramverk erbjuder en lins genom vilken nyhetsmedier kan bedömas utifrån sina funktioner, de förhållanden som påverkar deras sätt att fylla dessa funktioner och hur publiken tar till sig deras utbud.

För att förankra MIK bland eleverna krävs att lärarna själva blir medie- och informationskunniga. Detta fokus på lärarna i första hand är en nyckelstrategi för att åstadkomma en multiplikatoreffekt: från informationskunniga lärare till deras elever och i slutänden till samhället i stort. Medie- och informationskunniga lärare kommer att på ett effektivare sätt kunna stärka elevernas förmåga att lära sig hur man lär, att tillägna sig självständigt lärande och att satsa på livslångt lärande. Genom att utbilda elever till att bli informations- och mediekunniga kan lärare, för det första, stärka sin roll som förespråkare för ett samhälle med välinformerade medborgare som gör rationella val; för det andra, skulle de visa att de kan svara upp till behoven av att förändra sin lärarroll i en tid då undervisningen från att vara lärarcentrerad allt mer fokuserar på själva lärandet och eleven.

Lärare kommer att lättare ta till sig MIK-ramverket om det kopplas till pedagogiska strategier som hjälper dem att förbättra sin undervisning i traditionella skolämnen. Att främja de förändringar i utbildningssektorn som införandet av MIK skulle leda till och deras inverkan på läraryrkets utveckling är viktiga mål för dessa riktlinjer och ramverk.

ETT BEGREPP: MEDIE- OCH INFORMATIONSKUNNIGHET

Unescos MIK-ramverk och riktlinjer sammanför två avgränsade områden – mediekunnighet (media literacy) och informationskunnighet (information literacy) – under ett övergripande begrepp: medie- och informationskunnighet. Alltså flyter betydelsen av termerna var för sig samman till ett begrepp där moment från både mediekunnighet och informationskunnighet ingår och i sig förmedlar syftet och målen med MIK. Se figur 1¹

Figur 1: Viktigaste förmågor som moment i medie- och informationskunnighet ger

Informationskunnighet

Definiera och beskriva informationsbehov	Söka och använda information	Bedöma information	Sortera information	Använda information på ett etiskt hållbart sätt	Förmedla information	Använda IKT-färdigheter för att processa information
--	------------------------------	--------------------	---------------------	---	----------------------	--

Mediekunnighet²

Förstå mediernas roll och funktion i ett demokratiskt samhälle	Att veta vilka förutsättningar som krävs för att medier ska kunna uppfylla sina funktioner	Kunna kritiskt värdera medieinnehåll utifrån mediernas funktioner	Förmåga att använda medier för att kunna uttrycka sig och delta i den demokratiska processen	Använda färdigheter som krävs för att producera eget medieinnehåll
--	--	---	--	--

18

Å ena sidan understryker informationskunnighet vikten av att ha tillgång till och förmåga att hantera och värdera information. Mediekunnighet å andra sidan betonar förmågan att förstå mediernas funktioner, värdera hur dessa funktioner utförs och använda medier på ett förnuftigt sätt inte minst för att uttrycka sig själv. MIK-ramverket omfattar båda synsätten. Olika definitioner av eller föreställningar om undervisning i medie- och informationskunnighet pekar på kompetenser som betonar utvecklingen av undersökande färdigheter och förmågan att använda medier och informationskanaler på ett meningsfullt sätt, oavsett vilken form eller teknologi som används.

Det är främst två meningsriktningar som framträder när det gäller förhållandet mellan dessa två konvergerande områden – mediekunnighet och informationskunnighet. Vissa anser att informationskunnighet är ett bredare kunskapsområde där mediekunnighet ingår, medan andra ser informationskunnighet enbart som en beståndsdel av mediekunnighet, vilken då ses som det bredare fältet. En internationell grupp, sammankallad av Unesco, har emellertid definierat skillnaderna, men också sambanden mellan medier och andra

1 Omarbetat från Ralph Catts & Jesus Lau, 2008.

2 IKT färdigheter har med avsikt tonats ner. Syftet är inte att markera att IKT:er är mindre viktiga utan endast att konstatera att detta ämne har behandlats till fyllest i Unescos ICT Competency Standards for Teachers, 2008.

informationsleverantörer. Fundera över följande begrepp som används av olika aktörer runt om i världen:

- Mediekunnighet
- Informationskunnighet
- Yttrandefrihet- och informationskunnighet
- Bibliotekskunnighet
- Nyhetskunnighet
- Datorkunnighet
- Internetkunnighet
- Digital kunnighet
- Filmkunnighet
- Spelkunnighet
- TV-kunnighet och reklamkunnighet

Det finns självklara samband mellan dessa begrepp (se figur 2). Alla sådana kopplingar förklaras inte i detta ramverk. Några av dem förekommer dock som relaterade aktiviteter i den första modulen av Unescos MIK-ramverk. Den springande punkten är att allt eftersom lärarna blir mer kunniga på MIK-området, kommer de att träffa på dessa termer och bör därför åtminstone känna till dem. Många av termerna kommer även fortsättningsvis att ge upphov till livlig debatt och tillämpas olika, beroende på i vilket professionellt eller kulturellt sammanhang de förekommer. Globalt använder många organisationer termen medieutbildning (media education), eftersom man anser att den täcker både mediekunnighet och informationskunnighet. Unescos tillämpning av termen MIK är ett försök att harmonisera och bättre möta den samtida utvecklingen med konvergerande informationsplattformar.

Detta Unescos MIK-ramverk är en modell avsedd att förse institutioner för lärarutbildning i både utvecklade länder och utvecklingsländer med ett ramverk för utformningen av egna program för utbildning av medie- och informationskunniga lärare. En förhoppning från Unescos sida är också att lärare och lärarutbildare kommer att granska det dokument som presenteras här för att sedan anta utmaningen och medverka i en pågående och kollektiv process i att omforma och berika Ramverket. Av sådana skäl lyfter Ramverket bara fram kärnkompetenser och färdigheter som tämligen enkelt kan infogas i befintliga lärarutbildningar, utan att alltför mycket börda läggs på redan hårt belastade lärarstudenter.

.....
Figur 2: MIK-ekologin: MIK-begreppen

NYTTAN MED MIK OCH GRUNDFÖRUTSÄTTNINGAR SOM KRÄVS

Medie- och informationskunnighet stärker människors förmåga att ta tillvara sina grundläggande mänskliga rättigheter, inte minst mot bakgrund av Artikel 19 i FN:s deklaration om mänskliga rättigheter som slår fast att 'Var och en har rätt till åsiktsfrihet och yttrandefrihet; denna rätt innefattar frihet att utan ingripande hysa åsikter, samt att söka, ta emot och sprida information och idéer med hjälp av alla uttrycksmedier oberoende av gränser.'

MIK:s främsta fördelar:

1. Undervisnings- och inlärningsprocessen gör läraren rustad med ökad kunskap i att utbilda och ge framtidens samhällsmedborgare större egenmakt.
2. Medie- och informationskunnighet ger viktig kunskap om vilka funktioner medier och andra informationskanaler fyller i demokratiska samhällen och en viss förståelse av vilka förhållanden som krävs för att dessa funktioner ska vara effektiva, samt de grundläggande färdigheter som krävs för att kunna värdera hur medier och andra informationsleverantörer presterar med tanke på de funktioner de förväntas fylla.
3. Ett samhälle som är medie- och informationskunnigt främjar utvecklingen av fria, oberoende och pluralistiska medier, samt öppna informationssystem.

För kunna använda MIK krävs följande:

1. Medie- och informationskunnighet bör ses som en helhet och inkludera flera kompetenser (kunskaper, färdigheter och förhållningssätt).
2. MIK-ramverket gör det möjligt för lärare att undervisa i medie- och informationskunnighet med syftet att förse eleverna med de verktyg de behöver för att använda medie- och informationskanaler som självständiga och tänkande unga medborgare.
3. Alla medborgare bör få kunskap om var information finns, hur den konsumeras och produceras.
4. Kvinnor, män och marginaliserade grupper, såsom dem som lever med funktionsnedsättning, ursprungsbefolkningar eller etniska minoriteter, bör alla ha samma tillgång till information och kunskap.
5. MIK bör ses som ett oumbärligt redskap för att underlätta interkulturell dialog, ömsesidig förståelse människor och kulturer emellan.

MIK – HUVUDOMRÅDEN FÖR LÄRARE

MIK-ramverket bör ses i relation till de specifika kontexter där det kommer att användas. Det är ett flexibelt verktyg som kan anpassas till olika länders förhållanden. Ramverket ger riktlinjer för undervisning om medie- och informationskunnighet och genom olika nivåer i användningen av de medie- och informationskanaler som finns. Kompetenserna beskriver vilken kunskap, vilka färdigheter och vilket förhållningssätt som ramverket kan förväntas utveckla.

Allmänt kan sägas att riktlinjerna detta ramverk ger syftar till att hjälpa lärarna att utforska och förstå MIK genom att inrikta sig på följande:

- De funktioner som medier och andra informationsleverantörer har och hur de arbetar, och vilka villkor som är optimala för att de ska kunna uppfylla dessa funktioner.
- Kritisk utvärdering av information i relation till rådande produktionsvillkor och omständigheter.
- Förståelse av begreppet redaktionellt oberoende och förståelse för journalistikens uppgift som granskande, klarläggande och kommenterande.
- Hur medier och andra informationsleverantörer på ett rationellt sätt kan bidra till att främja grundläggande fri- och rättigheter samt livslångt lärande, särskilt med avseende på hur unga människor idag får tillgång till medier och information samt hur och varför de använder, väljer och värderar detta utbud.
- Etiska aspekter i hanteringen av medier och information.
- Individens förmågor, rättigheter och ansvar i relation till medier och information.
- Internationella normer (FN:s deklaration om mänskliga rättigheter), informationsfrihet, konstitutionella garantier om yttrandefrihet, begränsningar som krävs för att förhindra kränkning av andra människors rättigheter (som till exempel hatyttringar, förtal och intrång i privatlivet).
- Vad som förväntas av medier och andra informationsleverantörer (med pluralism och mångfald som norm).
- Befintliga källor och system för lagring och sortering av information.
- Möjligheter till åtkomst och efterforskningar i dessa, fastställande av informationsbehov.
- Verktyg för ta reda på var information finns och hur den kan hämtas.
- Hur man kan förstå, sortera och värdera information, inklusive bedömning av källor.
- Framställande och presentation av information i olika format.
- Hur man bevarar, lagrar, återanvänder, överför, arkiverar och presenterar information i användbara och hållbara format.
- Informationsanvändning för problemlösning eller beslutsfattande i det privata, ekonomiska, sociala eller politiska livet. (Trots att denna punkt är utomordentligt viktig, utgör den en förlängning av MIK som i huvudsak ligger utanför ramen för detta ramverk.)

MIK-MODELLEN

Tre sinsemellan relaterade tematiska kunskapsfält, valda utifrån Unescos MIK expertgrupp³ rekommendationer och de nyckelområden som utvecklats för att komplettera den struktur som utgör den breda basen för MIK-modellen:

1. Kunskap om och förståelse för medier och information som källor och form för demokratiska processer.
2. Värdering av medietexter och informationskällor.
3. Produktion och användning av medier och information.

Dessa tre kunskapsfält har länkats till sex nyckelområden inom utbildning och lärarutveckling för att visa deras allt närmare samband och därmed skapa en grund för ramverket för lärare (se Tabell 1).

MIK-modellen och medföljande kompetensmoduler har inga obligatoriska moment. Avsikten är att underlätta anpassningen till globala, regionala och nationella strategier. (Se Anpassningsprocessen och integrationsstrategier i del 2 av MIK-ramverket för vidare information). MIK-modellen är flexibel för att kunna anpassas till olika utbildningssystem och institutioner och skräddarsys för lokala behov. Unesco anser dock att arbetet med medier och information måste inkludera moment som understryker de grundläggande fri- och rättigheter som presenteras i Artikel 19 i den Allmänna deklARATIONEN om mänskliga rättigheter.

22

Hur modellen än anpassas bör den utveckla lärarens förståelse för hur viktiga dessa grundläggande fri- och rättigheter är som en integrerad del av utbildningen till samhällsmedborgare med början i klassrumsmiljön, men sedan även i ett lokalt och globalt perspektiv.

MIK-ramverket kan användas för tryckta medier och i audiovisuella sammanhang, däribland tidningar, böcker, etermedier, nyhetsmedier på nätet och andra informationsleverantörer. Alltså bör inte utbildningen av MIK-lärare ses som användbar endast för dem som har tillgång till avancerade tekniska hjälpmedel. Den är lika tillämplig i sammanhang där tillgång till mer avancerade hjälpmedel är begränsad.

3 Detta dokument bygger på rekommendationer från Unescos internationella expertgrupp för utarbetandet av ett ramverk för lärarutbildning i medie- och informationskunnighet, 2008.

Tabell 1: MIK-ramverket för lärare

KUNSKAPSFÄLT			
Nyckelområde	Kunskap om medier och information som källor och form för demokratiska processer	Bedömningar av medier och information som kunskapsresurs	Produktion och användning av medier och information för livslångt lärande
Policy och visioner	Att utbilda medie- och informationskunniga lärare.	Att utbilda medie- och informationskunniga elever.	Att skapa ett medie- och informationskunnigt samhälle.
Kursplaner och bedömning	Kunskap om medier, bibliotek, arkiv och andra informationsleverantörer, deras funktioner och vilka omständigheter som krävs för att de ska kunna uppfylla sina funktioner.	Förståelse av kriterier för utvärdering av medietexter och informationskällor.	Färdigheter i att undersöka hur information och medietexter produceras, förståelse för den sociala och kulturella kontexten kring information- och medieproduktion; insikter i hur och varför allmänheten använder medier.
Pedagogik	Sammankoppling av medier och information i klassrumssammanhang.	Bedömning av hur medier och andra informationsleverantörer kan användas för problemlösning.	Nyttjande av användargenererat innehåll inom undervisningen.
Medier och information ⁴	Kunskaper om tryckta medier – tidningar, magasin; informationsleverantörer – bibliotek, arkiv, museer, böcker, tidskrifter, etc.	Etermedier (radio, TV).	Nya medier – internet, sociala nätverk (datorer, mobiler och andra plattformar).
Organisation och administration	Kunskap om klassrummet som rum för lärande.	Samarbeten kring och genom medie- och informationskunnighet.	Medie- och informationskunnighet som en del i livslångt lärande.
Professionsutveckling	Kunskap om medie- och informationskunnighetens betydelse för medborgerlig bildning och möjlighet att delta i samhället och dess styrning.	Värdering av hur medie- och informationsresurser kan användas för professionell utveckling.	Ledarskap och agerande som förebild i den medborgerliga användningen av medier och information för utvecklande av studenter och lärare.

4 Informations- och kommunikationsteknik (IKT) är här utbytt mot 'medier och information' för att visa ytterligare en dimension av begreppet. Det är även avsett som ett tillägg till utbildningssystemets sex centrala områden. Avsikten är inte att förminska IKT:s betydelse utan snarare att understryka att de redan behandlats tillräckligt i UNESCO ICT Competency Standards for Teachers, 2008.

RIKTLINJER OCH VISIONER

Det kommer att krävas politiska beslut på nationell nivå för att säkerställa en gradvis och systematisk integrering av arbete med MIK på alla nivåer inom utbildningssystemet. Denna implementering bör utgå från insikter om den nationella utbildningspolitikens betydelse för främjande av yttrandefrihet, lagar om informationsfrihet, internationella överenskommelser om grundläggande fri- och rättigheter. Där riktlinjer saknas bör man fråga vilken roll lärare kan spela i förespråkandet av MIK. Om riktlinjer redan finns, bör man fråga hur relevanta eller uppdaterade de är, och i vilken utsträckning de återspeglar internationella standards, goda förebilder, samt hur de kan uppdateras. En viktig aspekt av arbetet med Ramverket är därför att föra en diskussion kring 'riktlinjer och visioner' för medie- och informationskunnighet och kring de implikationer MIK har för utbildning i allmänhet och lärarutbildning i synnerhet. Denna diskussion bör leda till en analys av hur övergripande riktlinjer och visioner relaterar till den MIK-utbildning som redan finns. Slutligen bör diskussionen uppmärksamma den roll läraren bör ha i utvecklandet av medie- och informationskunniga samhällen.

KUNSKAP OM MEDIER OCH INFORMATION KRÄVS FÖR AKTIVT DELTAGANDE I EN DEMOKRATI

Syftet med detta brett upplagda kunskapsfält är att utveckla en kritisk förståelse av hur medie- och informationskunnighet kan öka förmågan hos lärare, elever och allmänhet att använda medier och andra informationsleverantörer för yttrandefrihet, pluralism, interkulturell dialog och tolerans, och som stöd för demokratisk debatt och ett gott styrelseskick. Figur 3 visar detta samband. Kunskapsfältet omfattar diverse överlappande delar som handlar om funktionen och den betydelse medier och information har, bl.a. att:

- Erbjudna kanaler för människor att kommunicera genom;
- Förmedla berättelser, idéer och information;
- Jämna ut obalansen vad gäller information och tillgången till den mellan styrande och styrda och konkurrerande privata aktörer;
- Vara ett forum för debatt mellan olika sociala aktörer som stimulans för konfliktlösning med demokratiska medel;
- Vara ett medel för samhällets självförståelse och för skapandet av samhörighet;
- Vara ett redskap för kulturuttryck och kulturell sammanhållning inom och mellan nationer;
- Vara granskare (watch dog) av styrande på alla nivåer och verka för transparens i det offentliga livet och avslöja korruption och felaktigt agerande från företag;
- Vara ett redskap för ökad ekonomisk tillväxt;
- Understödja den demokratiska processen, och bidra till att rättvisa och fria val garanteras;
- Agera som självständig samhällsaktör som driver frågor och samtidigt respekterar pluralistiska värden (ex. nyhetsmedier);
- Vara samhällets kollektiva minne (ex. bibliotek);
- Bevara kulturarvet;
- Bidra till att överbygga den digitala klyftan genom att säkra allmänhetens tillgång till information och medier;
- Bidra till att bibliotek ses som informationsförmedlare och resurscentra för lärande;
- Förespråka användandet av alla typer av informationsresurser på bibliotek;
- Främja undervisning, lärande och lärande om hur man lär genom akademiska bibliotek (informationskunnighet); och
- Vara utbildningsinstans för biblioteksanvändare.

(Bearbetning av UNESCO Media Development Indicators, 2008)

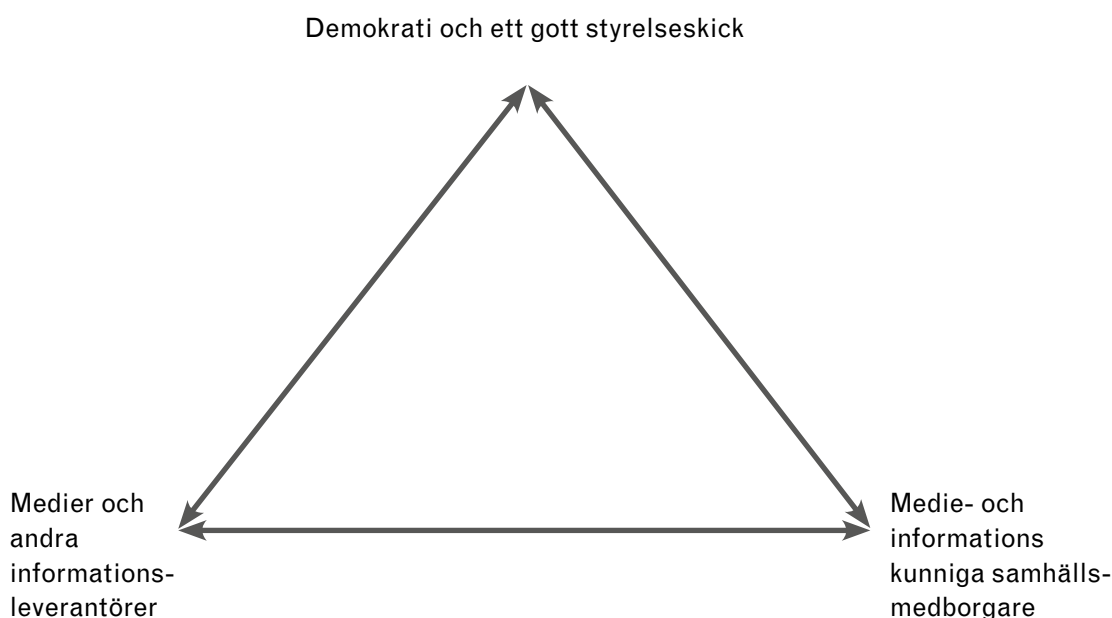
Grundvalarna för god samhällsstyrning är transparens, ansvarstagande och medborgerlig delaktighet. Det är svårt att skapa detta utan öppna medie- och informationssystem, eftersom de kan bidra till ett vitalt samhälle med aktiva medborgare. Till det som ingår i öppna medie- och informationssystem hör:

- Information och kunskap som är relevant för olika grupper och som kan förstås av dem;
- Lojalitet och varaktigt engagemang för de värden och samhällseliga rutiner som värnar demokrati och ett god samhällsstyrning.

Ramverket ger lärare det underlag som krävs för att man ska kunna utveckla förmåga att foga in medie- och informationskunnighet i klassrumsrutinerna, på ett sätt som medför respekt för elevernas röster och medvetenhet om genusaspekter. Frågan är hur medie- och informationsresurser kan användas för att uttrycka och förstärka individuella röster och därmed utveckla olika perspektiv och förståelsesätt.

Medier och andra informationsleverantörer erbjuder en plattform för ett mer aktivt deltagande i kompetensutveckling. I vissa länder kan detta också innebära lärande på distans och kontinuerlig kompetensutveckling. *Ramverket* undersöker olika sätt att använda medie- och informationsresurser för att lärarna i ökad utsträckning ska delta i egna professionella nätverk. Lärare som arbetar i olika sociala miljöer och på olika platser geografiskt kan dela kunskap och information med varandra kring sitt professionella lärande och sin yrkesutövning.

Figur 3: MIK och dess betydelse för demokrati och ett gott styrelseskick

ATT VÄRDERA MEDIER OCH INFORMATION

Problemlösning och kritiskt tänkande är av central betydelse för lärande inom alla skolämnen liksom i det dagliga livet. Problem skapar tillfällen att kritiskt värdera medietexter och information från olika källor.

Målet är här att öka lärarnas förmåga att värdera olika källor och bedöma information baserad på de särskilda public service funktioner som brukar kopplas till medier, bibliotek, arkiv och andra informationsleverantörer. En annan ambition är att förse lärarna med kunskap om vilka åtgärder som kan vidtas när dessa avviker från den förväntade rollen. Lärare ska kunna granska och förstå hur medieinnehåll och annan information produceras, hur informationen som dessa system tillhandahåller kan värderas, samt hur medier och information kan användas i olika syften. Lärarna bör dessutom kunna undersöka frågan om representation i olika medie- och informationssystem och på vilket sätt mångfald och pluralism hanteras i såväl lokala som globala medier.

Slutligen bör lärare utveckla förmågan att bedöma hur elever tolkar mediebudskap och information från olika källor.

PRODUKTION OCH ANVÄNDNING AV MEDIER OCH INFORMATION

MIK-ramverket utrustar lärare med kompetenser för att använda medie- och informationsplattformar, för att kunna kommunicera och uttrycka sig på sätt som är meningsfulla och grundade i etiska principer för medier och information, i förbindelse med internationella normer och interkulturella kompetenser. Färdigheter som lärare bör tillägna sig är förmågan att välja, anpassa och /eller utveckla MIK-material och verktyg för en uppsättning givna undervisningsmål och inlärningsbehov hos eleverna. Dessutom bör lärare utveckla färdigheter för att hjälpa elever att tillämpa dessa verktyg och resurser i sitt lärande, inte minst i samband med undersökande arbeten och medieproduktion.

Produktionen och användningen av medier bör bygga på en elevcentrerad pedagogik som uppmuntrar ett undersökande arbetssätt och en reflekterande hållning hos eleverna. Att lära genom att göra (learning by doing) är en viktig del av dagens kunskapsinhämtning och medieproduktion. Det ger eleverna utrymme att fördjupa ett aktivt lärande, genom egen produktion av text och bilder inom ramen för en miljö präglad av delaktighet. Om eleverna ska utveckla kompetenser för sådant lärande måste lärarna kunna inta en aktiv roll.

28

Användargenererat innehåll ökar i omfattning och växer i popularitet både i nya och traditionella medier. Ett av de främsta skälen till att ungdomar använder internet är önskan att interagera med andra via olika plattformar. Det gäller inte bara utvecklade länder, också i Afrika och Södra Asien får allt fler människor tillgång till mobila medier och man använder dem för att ta emot och sända meddelanden samt för att delta i debatter kring sociala och politiska frågor med betydelse för den egna tillvaron.

Allt eftersom lärare utvecklar kompetenser och blir säkrare i att producera och använda MIK i undervisningen, går de ofta i täten för att stimulera intresset för MIK i skolans kursplaner. När deras kompetens i att undervisa i MIK i olika sammanhang ökar, blir dessa lärare ofta de främsta förespråkarna för integreringen av MIK både i skolsystemet och i samhället i stort.

KÄRNKOMPETENSER FÖR LÄRARE

Tabell 2 beskriver de allmänna målen med ramverket och de kompetenser lärarna förväntas få. Dessa färdigheter speglar vad lärarna förväntas tillägna sig och använda inom vart och ett av momenten inom MIK-ramverket. För att kunna bedöma i vilken utsträckning lärarna har tillägnat sig de färdigheter som hör till olika nyckelområden, visar tabell 2 vad de övergripande resultaten bör vara.

Tabell 2: Unescos mål för MIK och kunskapsmål för lärare (UNESCO MIL Curriculum Goals and Teacher Skills)

Nyckelområde	Kunskapsmål	Lärfärdigheter
Policy och visioner	Att göra lärare medvetna om policy och visioner för MIK.	Lärare ska kunna förstå vilka synsätt som befrämjar MIK och hur dessa kan förverkligas inom utbildningen (och i samhället). Lärare bör förstå hur MIK bidrar till individens möjligheter att leva ett gott liv och aktivt medborgarskap.
Kursplaner och bedömning	Att fästa uppmärksamhet på användningen och deras tillämpning av MIK.	Lärare måste förstå hur MIK kan användas i skolans kursplaner och läroplaner. De måste kritiskt kunna bedöma medietexter och informationskällor i ljuset av de funktioner som kännetecknar nyhetsmedier och andra informationsleverantörer. I detta syfte måste de kunna inhämta omfattande material från medie- och informationskällor. De bör också kunna bedöma elevernas förståelse av MIK.
Medie – och informationskunnighet (förmedlingsformer)	Att förbättra kunskapen om utbudet från medier och andra informationsleverantörer, som bibliotek, arkiv och internet.	Lärare måste veta och förstå hur medier och andra informationsleverantörer har kommit att utvecklas till sin nuvarande form. De måste också förbättra sin förmåga att använda tillgängliga teknologier; från tryck-baserade medier till nya medier, för att nå olika grupper. De måste kunna använda sig av olika typer av medier och informationsresurser för att utveckla kritiskt tänkande och förmåga till problemlösning, som de ska förmå överföra till eleverna.
Organisation och administration	Att skärpa lärarens förmåga att organisera klassrummet för aktivt lärande, med medie- och informationsresurser som en naturlig del.	Medie- och informationskunniga lärare bör kunna skapa en lärandemiljö som stimulerar livslångt lärande och som fungerar oberoende av bakgrund och kön, bygger på respekt för olika åsikter och perspektiv, och maximerar användningen av medier och andra informationsleverantörer.
Pedagogik	Att åstadkomma de förändringar i lärarnas pedagogik som krävs för att kunna undervisa i medie- och MIK.	Medie- och informationskunniga lärare måste tillägna sig de pedagogiska färdigheter som krävs för att kunna undervisa elever i MIK. Denna undervisning måste ske med målet att befrämja god samhällstyrning, utveckling och interkulturell dialog. De måste skaffa sig kunskaper om elevernas interaktion med och respons på medier, som ett första steg i utvecklande av elevernas MIK. Lärarna måste även förstå centrala begrepp, lämpliga undersökningsverktyg, samt strukturerna för MIK som akademisk disciplin. Det behövs för att undervisningen ska göra så att lärandet ter sig meningsfullt för eleverna och kan förbereda dem i rollen som medborgare.
Professionsutveckling för lärare	Att främja ett sätt att se på lärarutbildning som fokuserar på användning av medie- och informationsresurser i ett livslångt lärande och kompetensutveckling.	Lärare måste tillägna sig de färdigheter som krävs för att få tillgång till information, material och pedagogisk kunskap som stödjer den egna kompetensutvecklingen.

Detta ramverk presenterar nio kärnmoduler, två kompletterande moduler och tre extra enheter för att komplettera MIK-ramverket. Modulerna innehåller de viktigaste momenten i det innehåll och de aktiviteter som lärare och lärarutbildningar kan anpassa till sina respektive länder. Följande lista på kompetenser med anknytning till MIK-ramverkets moduler, enheter och teman, fokuserar på de specifika kunskaper och färdigheter som lärare bör tillägna sig allt eftersom de arbetar sig igenom modulerna. Där enbart en enskild kompetensmodul väljs ut för att ingå i lärarutbildningen, bör de täcka in det mesta som ingår i de övriga kompetensmodulerna.

MIK kompetens 1: Förståelse av mediernas och informationens betydelse för demokratin

De moduler i MIK-ramverket som anknyter till denna kompetens är:

Modul 1, Att vara samhällsmedborgare, yttrande- och informationsfrihet, tillgång till information, det demokratiska samtalet och livslångt lärande; **Modul 2**, Att förstå nyheter, Medie- och informationsetik; **Modul 9**, Kommunikation, MIK och lärande – en sammanfattande modul

MIK-läraren stiftar bekantskap med vilka funktioner medier och andra informationsleverantörer fyller och kan förstå hur viktiga de är för ett aktivt medborgarskap och ett upplyst beslutsfattande.

30

Denna kompetens bör kännetecknas av lärarens förmåga till följande:

- Känna igen och kunna beskriva och värdera de funktioner i allmänhetens tjänst som medier och andra informationsleverantörer har i demokratiska samhällen.
- Visa förståelse för hur centrala begrepp som yttrandefrihet kan kopplas till tillgången till information och förekomsten av grundläggande rättigheter såsom de uttrycks i Artikel 19 i den Allmänna deklARATIONEN om mänskliga rättigheter.
- Kunna tolka och beskriva förhållandet mellan medie- och informationskunnighet, ett aktivt medborgarskap och demokrati.
- Förmåga att beskriva pluralism inom medierna och den betydelse som medier och andra informationsleverantörer har som plattformar för interkulturell dialog.
- Förmåga att beskriva redaktionellt oberoende.
- Kunna förklara journalistikens betydelse för det offentliga samtalet och offentligt ansvarstagande.
- Kunskap om och kapacitet att förklara etiska principer gällande medier och information och förmåga se när överträdelser av dessa sker.

MIK kompetens 2: Att förstå medieinnehåll och dess användning

De moduler i MIK-ramverket som anknyter till denna kompetens är:

Modul 2, Att förstå nyheter, medie- och informationsetik; **Modul 3**, Representation i medier och information; **Modul 4**, Språk i medier och information; **Modul 10**, Publik; **Modul 5**, Reklam.

MIK-läraren ska kunna uppvisa kunskap om och förstå hur människor använder medier i sina privata och offentliga liv, sambandet mellan människor och medieinnehåll och hur medier används för olika syften.

Denna kompetens bör kännetecknas av lärarens förmåga till följande:

- Kunna tolka och finna samband mellan medietexter, kontexter och de värderingar som medier förmedlar.
- Visa förmåga att använda strategier för att analysera stereotyper som tjänar vissa samhällsgruppers intressen på andras bekostnad och förmåga att visa vilka tekniker i visuella medier som konserverar stereotyper.
- Kunna identifiera, analysera och kritisera olika tekniker inom reklam, som strider mot internationella normer och praxis.
- Förmåga att granska representationer, förvrängda representationer och avsaknad av representation i medie- och informations sammanhang.
- Förståelse kring och förmåga att beskriva vad som kännetecknar public service-verksamhet inom radio och TV och varför den är viktig.

31

MIK kompetens 3: Att snabbt och effektivt få tillgång till information

De moduler i MIK-ramverket som anknyter till denna kompetens är:

Modul 1, Att vara medborgare, yttrande- och informationsfrihet, tillgång till information, det demokratiska samtalet och livslångt lärande; **Modul 7**, Internet: möjligheter och utmaningar; **Modul 8**, Informations- och bibliotekskunskap

MIK-läraren ska kunna avgöra vilken sorts information som behövs för en särskild uppgift och få söka och tillgodogöra sig den på ett snabbt och effektivt sätt.

Denna kompetens bör kännetecknas av lärarens förmåga till följande:

- Att på ett snabbt och effektivt kunna välja tillvägagångssätt för att få tillgång till nödvändig information för undersökningar eller vid rent informationsinhämtande .

- Att kunna urskilja nyckelord, och göra sökningar för att få tillgång till den information som önskas.
- Kännedom om olika typer av och format för potentiella informationskällor.
- Kunna beskriva kriterier som används för att fatta beslut och göra val under informationssökning.

MIK kompetens 4: Att kritiskt värdera information och informationskällor

De moduler i MIK-ramverket som anknyter till denna kompetens är:

Modul 3, Representation i medier och information; **Modul 5**, Reklam; **Module 7**, Internet möjligheter och utmaningar; **Modul 8**, Informations- och bibliotekskunskap; **Modul 9**, Kommunikation, MIK och lärande – en sammanfattande modul.

MIK-läraren ska kunna kritiskt värdera information och källor och kunna integrera utvald information vid problemlösning och analys av idéer.

Denna kompetens bör kännetecknas av lärarens förmåga till följande:

32

- Kunna granska och jämföra information från olika källor och kunna värdera vad som är pålitligt, giltigt, korrekt, trovärdigt, aktuellt eller partiskt.
- Förmåga att använda olika slags kriterier (t.ex. tydlighet, noggrannhet, effektivitet, partiskhet, relevans) för att värdera informationsmedier (såsom webbsidor, dokumentärer, reklam, nyhetsprogram).
- Kunna känna igen fördomar, bedrägerier, eller manipulationer.
- Känna till den kulturella och sociala kontexten där viss information har skapats samt förstå kontextens betydelse vid tolkning av information.
- Förstå olika medierelaterade teknologier och ha förmåga att kunna studera hur olika idéer samverkar.
- Kunna jämföra ny kunskap med tidigare kunskap för att bedöma eventuella skillnader, motsägelser eller andra egenskaper i informationen.
- Förmåga att bedöma hur korrekt viss information är genom att granska och ifrågasätta källor, kunna se begränsningar i de redskap och strategier som används för att samla in information, samt värdera rimligheten i olika slutsatser.
- Förmåga att använda olika slags strategier för att tolka medietexter (som att dra slutsatser, generalisera, sammanställa material som granskats, hänvisa till bilder eller information i bildmedier för att stödja sin ståndpunkt, dekonstruera medier för att upptäcka underliggande partiskhet samt avkoda undertexter).

MIK kompetens 5: Att tillämpa nya och traditionella medieformat

De moduler i MIK-ramverket som anknyter till denna kompetens är:

Modul 6, Nya och traditionella medier; **Modul 7**, Internet: möjligheter och utmaningar; **Modul 3**, Enhet 5, Digital redigering och datorretuscheri; **Modul 4**, Enhet 4, Kamerabilder och vinklar som uttrycker mening.

MIK-läraren lär sig att förstå olika användningsområden för digital teknologi, kommunikationsredskap och nätverk för insamlande av information och beslutsfattande.

Denna kompetens bör kännetecknas av lärarens förmåga till följande:

- Förståelse för grunderna för digital teknologi och hur kommunikationsredskap används i olika sammanhang och i olika syften.
- Förmåga att använda ett brett register av medie'texter' för att kunna uttrycka tankar genom olika typer av medier (elektroniska, digitala, traditionellt tryck etc.). Kunna göra enkla informationssök på nätet.
- Förståelse för i vilka syften ungdomar använder internet.

MIK kompetens 6: Att placera medieinnehåll i sin sociokulturella kontext

33

De moduler i MIK-ramverket som anknyter till denna kompetens är:

Modul 1, Att vara medborgare, yttrande- och informationsfrihet, tillgång till information, det demokratiska samtalet och livslångt lärande; **Modul 2**, Att förstå nyhetsmedie- och informationsetik; **Modul 3**, Representation i medier och information; **Modul 11**, Medier i ett globalt perspektiv.

MIK-läraren ska kunna uppvisa kunskaper om och förståelse av att medieinnehåll produceras i sociokulturella kontexter.

Denna kompetens bör kännetecknas av lärarens förmåga till följande:

- Kunna analysera och förklara hur de regler och förväntningar som styr mediegenerer kan manipuleras i vissa syften eller för att skapa vissa effekter.
- Veta hur att producera medietexter som presenterar olika perspektiv och synsätt.
- Kunna beskriva medier och andra informationsleverantörer som plattform för interkulturell dialog.
- Förmåga att kritiskt värdera lokalt medieinnehåll och budskap som lokala aktörer mottar eller själva skapar för att främja demokratiskt samhällsdeltagande och kulturell mångfald.

- Förståelse för hur redaktionella beslut/redigering av material skapar mening i visuella medier och inverkar på mediernas budskap (t.ex. avsaknad av alternativa perspektiv, filtrerade eller antydda åsikter, hävdande av vissa idéer etc.).

MIK kompetens 7: Att skapa intresse för MIK bland elever och hantera de förändringar som krävs

De moduler i MIK-ramverket som anknyter till denna kompetens är:

Modul 1, Att vara medborgare, yttrande och informationsfrihet, tillgång till information, det demokratiska samtalet och livslångt lärande; **Modul 9**, Kommunikation, MIK och lärande – en sammanfattande modul.

MIK-läraren kan använda den kunskap och de förmågor han eller hon tillägnat sig under sin MIK-utbildning för att främja intresset för MIK bland studenter och hantera därtill kopplade förändringar i skolmiljön.

Denna kompetens bör kännetecknas av lärarens förmåga till följande:

- Kunna förstå hur olika elever tolkar och tillämpar medieprodukter och mediehändelser i sitt eget liv.
- Förmåga att använda instruktioner och aktiviteter som bidrar till att eleverna lär sig att arbeta framgångsrikt med MIK.
- Kunna hjälpa elever att välja de lämpligaste metoderna (t.ex. system för informationsinhämtning) för att få tillgång till önskad information.
- Kunna hjälpa elever att kritiskt värdera information och källor och samtidigt införliva relevant information i de kunskapsbaser man arbetar med.
- Känna till och kunna använda tekniker för verbal, icke-verbal och medial kommunikation som främjar ett undersökande förhållningssätt, samarbete och öppen kommunikation mellan elever.
- Förstå och kunna använda formella och informella bedömningsstrategier för att utveckla elevernas kunskap och förmåga att se, läsa och lyssna kritiskt.
- Kunna använda MIK-redskap för att skapa en lärandemiljö byggd på aktivt elevdeltagande.
- Veta hur gamla eller nya medieteknologier kan användas för att skapa länkar mellan skolbaserat lärande och lärande i andra miljöer, framförallt med tanke på elever som är på väg att hamna utanför skolgemenskapen.
- Kunna använda MIK för att främja ett aktivt lärande.
- Kunna använda de kunskaper och förmågor som man har tillägnat sig under den egna MIK-utbildningen för att utveckla elevernas förmåga att använda medie- och informationsresurser som redskap för forskning och lärande.
- Kunna använda kunskaper och förmågor man har tillägnat sig under den egna MIK-utbildningen för att utveckla elevernas förmåga att värdera medier och information och få förståelse för etiska frågor med koppling till MIK.

PEDAGOGIK FÖR UNDERVISNING OCH LÄRANDE; ATT ANVÄNDA MIK-RAMVERKET

Följande pedagogiska arbetssätt förstärker de strategier som används genomgående i MIK modulerna:

I. Undersökande arbetssätt

Ett undersökande lärande är ett elevcentrerat perspektiv på lärandet där undersökningsmomenten fokuserar på frågor med anknytning till MIK i dagens samhälle. Det omfattar många av de kännetecken som hör samman med undersökande lärande, problemlösning och beslutsfattande, där eleverna skaffar nya kunskaper och förmågor genom följande undersökande steg: att klargöra frågeställningen det handlar om; att känna igen underliggande förhållningssätt och uppfattningar; att klargöra fakta och principer som ingår i frågeställningen; att lokalisera, organisera och analysera belägg; att tolka och lösa frågan; samt att agera och på nytt reflektera över konsekvenserna och utfallen i varje fas. Det är en bra metod för undervisning i MIK eftersom eleverna får tillfälle att utforska frågor på djupet.

Exempel på ett frågeorienterat, undersökande arbetssätt är bland annat: att utforska skildringar av genus och etnicitet genom att analysera medier; utforska frågeställningen 'privatlivet och medierna' genom att analysera förstahands- och andrahandskällor; att utforska cybermobbing med hjälp av etnografiska metoder.

35

II. Problembaserat lärande (PBL)

Problembaserat lärande (PBL) bygger på undervisning som utvecklar elevernas interdisciplinära kunskaper och sådana förmågor som tränar dem i kritiskt tänkande och i olika strategier för problemlösning. PBL har sitt ursprung inom medicinska fakulteten på McMaster universitetet i Ontario och är en stramt strukturerad samarbetsbaserad metod för lärande. Målet med PBL är att höja kunskapsnivån både individuellt och kollektivt genom att inspirera eleverna att kritiskt och på djupet undersöka verklighetsbaserade problem. Målen för lärandet, de frågor som undersöks, metoderna som används, samt utfallen; allt detta hanteras av eleverna.

Ett exempel problembaserat lärande med fokus på MIK kan vara att eleverna får i uppdrag att dra upp riktlinjerna för en marknadsföringskampanj inom offentlig sektor med tanke en specifik målgrupp i åtanke.

III. Forskningsinriktat arbetssätt

Ett forskningsinriktat arbetssätt bygger i grunden på samma typ av tekniker som vetenskapsmän använder för att utforska omvärlden och presentera förklaringar som bygger på de data som kommer fram. Undersökningsprocessen beskrivs ofta som en förenklad uppsättning steg kallad undersökningscykeln. Den innehåller följande: att göra observationer; ställa frågor; ta reda på vad som redan är känt; planera nya undersökningar; ompröva gammal kunskap i ljuset av evidens som framkommit genom experiment; använda redskap för att inhämta, analysera och tolka data; lägga fram förklaringar; samt att meddela resultaten. Denna metod kan anpassas till undervisningen i MIK.

Ett exempel på ett forskningsinriktat arbetssätt inom MIK kan vara undersökningar av effekterna av våld i medier, eller kring den roll som internetgemenskaper spelar.

IV. Fallstudier

Fallstudiemetoden bygger på en djupgranskning av ett enstaka fall eller en händelse. Det är en metod som används flitigt vid Harvard Business School, där studenterna genom att studera verkliga händelser ges i uppgift att pröva ut hur teoretisk kunskap kan tillämpas på konkreta fall. Detta arbetssätt lämpar sig även för undervisning i MIK eftersom elever dagligen exponeras för många budskap. Genom MIK får man ett systematiskt sätt att betrakta händelser, samla data, analysera information och rapportera resultat och det ger i sin tur stöd åt det undersökande arbetssättet. På så sätt får eleverna en djupare och grundligare förståelse av hur ett fall eller en enstaka händelse utvecklats och varför det blev som det blev. Fallstudier lämpar sig också för att skapa och testa hypoteser.

Ett exempel detta arbetssätt kan vara att elever får i uppgift att studera strategier bakom en marknadsföringskampanj. Det kan till exempel gälla lanseringen av en mycket framgångsrik film, en bestseller eller någon annan högt profilerad medieprodukt.

V. Lärande i samverkan

Lärande i samverkan syftar på att eleverna samarbetar för att uppnå gemensamma mål. Lärande i samverkan kan variera från arbete i par till mer sammansatt projektinläring; men också omfatta sådant som 'pusselmetoden' (jigsaw learning), handledd utfrågning av klasskamrater och växelvis undervisning elever emellan. Samtliga dessa arbetsformer syftar till att utveckla elevernas begreppsförståelse och träna dem i ett mer avancerat sätt att tänka. Lärande i samverkan ökar också elevernas förmåga till samarbete och gör dem mer positivt inställda både till skolan och till sig själva. Det är ett arbetssätt som hjälper läraren i sökandet efter arbetsformer som fungerar i förhållande till heterogena grupper där det finns stora skillnader i fråga om studiebegåvning, prestation och grundläggande färdigheter. Lärande i samverkan är en lämplig arbetsmetod för MIK eftersom det krävs att eleverna delar med sig av sina idéer och att de lär av varandra.

Ett exempel på lärande i samverkan är att eleverna får samverka på en wikisajt.

VI. Textanalys

Eleverna lär sig textanalys genom att redovisa koder och konventioner i olika mediegenerer. Denna semiotiska analys som syftar till en bättre förståelse av nyckelbegrepp. Eleverna lär sig till exempel hur språkkoder och konventioner används för att skapa representationer som ska tilltala en speciell målgrupp. De lär sig känna igen de tekniska, symboliska och narrativa koderna i en medietext. Textanalysen bör utformas så att den inte bara blir en akademisk övning utan upplevs som meningsfull och relevant.

Ett exempel på textanalys kan vara att eleverna uppmanas att välja ut någon medietext som intresserar dem. Det kan vara en tidningsartikel, en video från YouTube eller ett videoklipp från en internetbaserad nyhetskälla. Gruppera eleverna och vägled dem i att analysera målgruppen, syftet, upphovsman, teknikmetod/textegenskaper samt kontext.

VII. Kontextuell analys

Eleverna lär sig hur man genomför en grundläggande kontextuell analys med fokus framför allt på nyckelbegrepp som förekommer med koppling till olika medieproducerande institutioner och olika medieteknologier, men analysen bör också uppmärksamma olika teoretiska sätt att förstå området.

Exempel på kontextuell analys och pedagogik kan vara att eleverna får hjälp att lära sig vilka system för klassificering av film, television och videospel som är vanliga i ett visst land, eller hur ägandeförhållanden och koncentration inom mediesektorn inverkar på demokrati- och yttrandefrihetsfrågor.

37

VIII. Översättningar/transformering

Detta arbetssätt kan ta sig många olika uttryck och kan användas i olika mediemiljöer. Exempelvis kan eleverna få till uppgift att skriva en tidningsartikel, om någon incident vid läroanstalten, för att sedan göra om den till ett nyhetsinslag för podcast (radio). Alternativt kan de få se ett kort avsnitt ur en barnfilm och därefter arbeta i smågrupper med att teckna ett bildmanus som motsvarar den scen som de har fått se. På så sätt lär de sig att identifiera vanliga typer av klipp, vinklar och övergångar.

Fler exempel på detta arbetssätt kan vara att eleverna får välja en saga för att sedan göra om den till ett bildmanus för inspelning, eller att de får till uppgift att samla in tillgängligt bildmaterial om en viss persons liv för att sedan använda det som utgångspunkt för en kort dokumentär.

IX. Simuleringar

Simulering används ofta som metod för att visa hur medieproduktion eller medieinlärning kan se ut. Här agerar handledaren lärare i klassrummet, medan lärarstudenterna får pröva på att agera skolelever, åtminstone i så måtto att de utför uppgifterna de åläggs. Som ett led i den pedagogiska processen diskuteras sedan strategin med studenterna.

Fler exempel på detta arbetssätt kan vara att lärarstudenterna, eller skoleleverna, får agera i rollen som en grupp dokumentärfilmare som ska göra ett ungdomsorienterat TV-program; eller att de får pröva rollen som radio/internetbaserade journalister som intervjuar en medielärare för en podcast; eller att de agerar i rollen som marknadsföringsteam från ett universitet som är ute för att göra en reklamvideo för framtida studenter om livet vid universitetet.

X. Produktion

Detta arbetssätt bygger på att lära om sitt eget lärande genom att göra (learning by doing). Detta är en viktig del av hur alltmer kunskapsproduktion sker under 2000-talet. Elever bör uppmuntras att utforska sitt lärande på ett grundligt och meningsfullt sätt. Medieproduktion ger lärarstudenter och elever möjligheten att fördjupa sitt lärande genom att man får chans att undersöka och göra något konkret. Genom produktion av medietexter (ljud, bild, skrivna texter etc.) får man också möjlighet att utforska för sin egen röst och sina egna idéer och perspektiv. På så sätt får man också chansen att utforska sin egen kreativitet.

Exempel på detta arbetssätt kan vara att eleverna får använda iMovie, Moviemaker, eller någon annan gratis, öppen och tillgänglig programvara för att skapa en ws digital berättelse kring en miljöfråga, eller något annat intressant ämne.

Appendix: Ett urval MIK-resurser

1. Media Education: A Kit for Teachers, Students, Parents and Professionals

Denna skrift finns utgiven på arabiska, engelska och franska. Paketet är till dels en produkt av MENTOR projektet som genomförts på initiativ av Unesco och med stöd av EU-Kommissionen. Den utgör ett första försök att utveckla ett mångsidigt hjälpmedelspaket på MIK-området. MIK-ramverket för lärare kompletterar och fördjupar detta paket genom att speciellt fokusera på lärarutbildning.

Frågor som ställs i skriften är bl.a. följande: Vad bör medieutbildning innehålla? Vem ska ansvara för den? Hur ska den införlivas i en läroplan? Utanför skolan – bör familjer ha något att säga till om? Kan andra yrkesgrupper vara behjälpliga? I så fall hur? Vilka strategier kan allmänheten välja för att hantera fördelarna och nackdelarna med medier?

Paketet innehåller fler skrifter: *Proposal for a Modular Curriculum, Handbook for Teachers, Handbook for Students, Handbook for Parents, Handbook for Ethical Relations with Professionals och Internet Literacy Handbook.*

Länk: <http://unesdoc.unesco.org/images/0014/001492/149278e.pdf>

39

2. UNESCO Media Development Indicators:

I *UNESCO media development indicators. A framework for assessing media development* presenteras ett antal indikatorer, som kan användas för bedömning förutsättningarna för att medie- och informationsleverantörer ska kunna fylla public service funktioner. Texten och indikatorerna har godkänts internationellt och har översatts till många språk. Indikatorerna kan användas för att undersöka villkoren inom i fem till varandra relaterade områden: system för mediereglning, mediepluralism och mångfald; medier som plattform för det demokratiska samtalet; kompetensutveckling för lärare och slutligen infrastrukturell kapacitet.

Länk: <http://unesdoc.unesco.org/images/0016/001631/163102e.pdf>

3. International Meeting on Media Education – Progress, Obstacles, New Trends since Grünwald: Towards New Assessment Criteria?

Detta internationella möte (*International meeting on media education. Progress, obstacles, new trends since Grünwald. Towards new assessment criteria*) ägde rum i Paris i juni 2007. Mötet var sammankallat av den franska Unesco-kommissionen i samarbete med Unesco och med stöd från franska utbildningsdepartementet och Europeiska rådet.⁴

Länk: http://www.diplomatie.gouv.fr/fr/IMG/pdf/Synthesis_en.pdf

4. Empowerment through Media Education

Empowerment through media education är en skrift som har framställts av Nordicom, The International Clearinghouse on Children, Youth and Media, vid Göteborgs universitet.⁵ Arbetet har genomförts med stöd från Unesco. Boken bygger dels på den första internationella konferensen om medieutbildning, vilken hölls i Riyadh i Saudiarabien i mars 2007 (med stöd från Unesco), dels på den internationella konferensen om medieutbildning i Paris i juni 2007.

40

När vi diskuterar frågor som rör demokrati och utveckling glömmerv i lätt att en förutsättning för detta är att det finns mediekunniga samhällsmedborgare. Om människor ska stärkas i sin roll som medborgare måste gemensamma ansträngningar göras för att utveckla MIK, som ett sätt att bidra till individens kritiska och kommunikativa förmågor. Då blir det möjligt att använda medier och kommunikation både som redskap och som ett sätt att ge uttryck för processer som speglar samhällsutveckling och samhällsförändringar. Det bidrar också till att förändra det dagliga livet till det bättre och till att stärka människors möjligheter att styra över sina liv.

Alla samhällsmedborgare behöver MIK. Särskilt viktig är MIK för yngre generationer, eftersom det i hög grad handlar om deras delaktighet som samhällsmedborgare, deras lärande och deras kulturuttryck och självförverkligande. För att skapa ett medie- och informationskunnigt samhälle är det av fundamental betydelse att det görs satsningar på medieutbildning. Man ska dock tänka på att dessa frågor i allmänhet diskuteras med mediekulturen i västvärlden som referensram. Det finns ett starkt behov av att ändra dagordningen och att öppna upp för även icke-västerländska idéer och fler interkulturella

4 För mer information: www.mediamentor.org.

5 Nordicom står för Nordiskt informationscenter för medie- och kommunikationsforskning. Nordicom är ett nordiskt kunskapscenter för medie- och kommunikationsområdet. Med utgångspunkt i akademisk forskning samlar Nordicom in, bearbetar och förmedlar kunskap till olika brukargrupper i Norden, Europa och övriga världen. Arbetet syftar till att utveckla mediekunskap och bidra till att forskningsresultat synliggörs på olika nivåer inom offentlig såväl som privat verksamhet. Nordicom är en institution inom Nordiska Ministerrådet. The International Clearinghouse on Children, Youth and Media är kopplat till Nordicom men arbetar med stöd från Unesco. 'Clearinghuset' är ett internationellt kunskapscenter som arbetar utifrån ett världsomspännande fokus och specifikt dokumenterar och samlar forskning och annan information om barn, unga och medier. Genom databaser, årsböcker, nyhetsbrev och internationella samarbeten arbetar man för att sprida kunskap och öka medvetenheten om vikten av medie- och informationskunnighet.

inslag. Internationalisering är berikande och nödvändig och det ligger i vårt gemensamma intresse att agera inom ett bredare och mer inkluderande tankemönster.

Länk: http://www.nordicom.gu.se/clearinghouse.php?portal=publ&main=info_publ2.php&ex=258&me=3

5. Understanding Information Literacy: A Primer

Understanding information literacy. A primer är en skrift där Unescos Information for All Programmes (IAFP) beskriver mediekunskap på ett lättförståeligt och icke-tekniskt sätt. Skriften riktar sig till en bred publik, allt från regeringstjänstemän, mellanstatliga tjänstemän, informatörer och lärare till personalansvariga i både vinstdrivande och icke vinstdrivande organisationer. Ett citat från rapporten illustrerar något av helheten:

'Ju mer du lär dig genom livet och ju mer du därigenom kan, desto mer informationskunnig blir du. Ju tidigare du förkovrar dig genom att skaffa förmågan att lära effektivt, goda vanor och förhållningssätt – dvs. att ta reda på hur och varifrån, från vem och när man kan söka och ta fram den information man behöver [...] – desto mer informationskunnig blir du. Din kompetens i att tillämpa och använda din förmåga, dessa vanor och förhållningssätt kommer att hjälpa dig att fatta klokare beslut kring hur du ska hantera din egen och familjens hälsa och välbefinnande, utbildning, arbete och din roll som samhällsmedborgare likväl som andra utmaningar.'

Länk: <http://unesdoc.unesco.org/images/0015/001570/157020e.pdf>

41

6. Towards Information Literacy Indicators

Towards information literacy indicators är en rapport som bland annat presenterar en definition av informationskunnighet och en modell som länkar samman informationskunnighet med andra kompetenser för vuxna, bl.a. IT-kompetens samt en beskrivning av normer för informationskunnighet inom undervisning.

Informationskunnighet är en del i en integrerad uppsättning förmågor som vuxna behöver tillägna sig för att vara effektiva på olika sätt i sina liv. Enligt *Alexandria-deklarationen* (2005) avser informationskunnighet människors förmåga att:

- förstå sina informationsbehov;
- lokalisera information och värdera dess kvalitet;
- lagra och hämta information;
- använda information på ett effektivt och etiskt korrekt sätt; och
- tillämpa information för att skapa och kommunicera kunskap.

Att utarbeta indikatorer med vars hjälp man kan synliggöra framsteg inom detta område är en prioriterad uppgift på både nationell och internationell nivå. Detta underlättar framtida insatser. Ökad informationskunnighet gynnar och stärker också många av FN:s millenniemål, som att bekämpa sjukdomar och skapa fler arbetstillfällen. De informationsindikatorer

som ingår kan hjälpa FN:s medlemsländer att se vilka åtgärder som kan vara effektiva för att utveckla information och för att undersöka i vilken utsträckning invånarna kan sägas ingå i ett kunskapsamhälle.

Länk: <http://unesdoc.unesco.org/images/0015/001587/158723e.pdf>

7. ICT Competency Standards for Teachers

På basis av ett erkännande av behovet att utveckla normer för att hjälpa de nationella utbildningssystemen att stimulera intresset för informations- och kommunikationsteknologi (IKT) utvecklades ett antal dokument som presenterar IKT kompetensnormer för lärare under samlingsnamnet ICT competency standards for teachers (CST). Detta skedde i samarbete mellan Unesco och datorföretagen Cisco, Intel och Microsoft. I arbetet ingick också The International Society for Technology in Education (ISTE) samt The Virginia Polytechnic Institute and State University.

Målet med IKT-projektet var att ge vägledning i hur man kan förbättra lärarnas undervisning genom användning av IKT samt att visa på hur man tillför en ny dimension till lärarnas kompetens, oavsett var klassrummet geografiskt befinner sig. För att på så sätt uppnå bättre utbildning och få fram kunniga elever.

Skriften innehåller följande delar.

- En policyram som förklarar IKT-CST projektets logik, struktur och tillvägagångssätt.
- En struktur för kompetensnormer, med moduler som sammanför inslag av utbildningsreformer med olika ståndpunkter som anger de kompetenser en lärare bör ha.
- Riktlinjer för implementering och en detaljerad kursplan för den specifika kompetens som läraren ska tillägna sig inom varje kompetensmodul.

Länkar: <http://unesdoc.unesco.org/images/0015/001562/156207e.pdf>

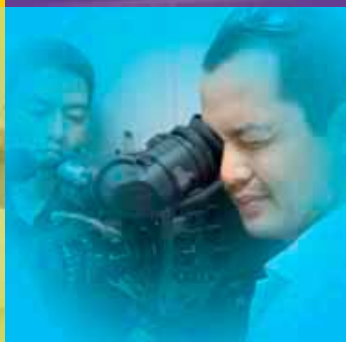
<http://unesdoc.unesco.org/images/0015/001562/156209E.pdf>

<http://unesdoc.unesco.org/images/0015/001562/156210E.pdf>

Del 2

Kärnmoduler och
kompletterande
moduler

—	INLEDNING: HUR MAN ANVÄNDER MIK-RAMVERKET	51
	Målgrupp för MIK-ramverket	51
	Huvuddragen i MIK-ramverket	52
	Rekommendationer för anpassningsprocessen av MIK	53
	Integrationsstrategier	54

KÄRNMODULER 57

—	MODUL 1: ATT VARA SAMHÄLLSMEDBORGARE, YTTTRANDE- OCH INFORMATIONSFRIHET, TILLGÅNG TILL INFORMATION, DET DEMOKRATISKA SAMTALET OCH LIVSLÅNGT LÄRANDE	58
	BAKGRUND och SYFTE	59
	ENHET 1: ATT FÖRSTÅ MEDIER OCH MIK: EN ORIENTERING	60
	CENTRALA TEMAN	60
	LÄRANDEMÅL	61
	PEDAGOGISKA PERSPEKTIV OCH AKTIVITETER	61
	ENHET 2: MIK OCH DELAKTIGHET I SAMHÄLLET	65
	CENTRALA TEMAN	65
	LÄRANDEMÅL	65
	PEDAGOGISKA PERSPEKTIV OCH AKTIVITETER	65
	ENHET 3: ATT INTERAGERA MED MEDIER OCH ANDRA INFORMATIONSLIVERANTÖRER SOM BIBLIOTEK, ARKIV OCH INTERNET	69
	CENTRALA TEMAN	69
	LÄRANDEMÅL	69
	PEDAGOGISKA PERSPEKTIV OCH AKTIVITETER	70
	ENHET 4: MIK, UNDERVISNING OCH LÄRANDE	72
	CENTRALA TEMAN	72
	LÄRANDEMÅL	73
	PEDAGOGISKA PERSPEKTIV OCH AKTIVITETER	73
	RESURSER FÖR DENNA MODUL	76
—	MODUL 2: ATT FÖRSTÅ NYHETER, MEDIER OCH INFORMATIONSETIK	77
	BAKGRUND och SYFTE	77
	ENHET 1: JOURNALISTIK OCH SAMHÄLLE	78
	CENTRALA TEMAN	78
	LÄRANDEMÅL	79

PEDAGOGISKA PERSPEKTIV OCH AKTIVITETER	79
REKOMMENDATIONER FÖR BEDÖMNING	80
TEMAN ATT UNDERSÖKA VIDARE	80
ENHET 2:	
FRIHET, ETIK OCH ANSVARSSKYLDIGHET	80
CENTRALA TEMAN	80
LÄRANDEMÅL	81
PEDAGOGISKA PERSPEKTIV OCH AKTIVITETER	81
REKOMMENDATIONER FÖR BEDÖMNING	83
TEMAN ATT UNDERSÖKA VIDARE	83
ENHET 3:	
VAD SKAPAR EN NYHET – ATT UNDERSÖKA KRITERIERNA	84
CENTRALA TEMAN	84
LÄRANDEMÅL	84
PEDAGOGISKA PERSPEKTIV OCH AKTIVITETER	84
REKOMMENDATIONER FÖR BEDÖMNING	86
TEMAN ATT UNDERSÖKA VIDARE	86
ENHET 4:	
HUR EN NYHET BLIR TILL; ATT NÅ LÄNGRE ÄN NÄR? VAR? HUR?	86
CENTRALA TEMAN	86
LÄRANDEMÅL	86
PEDAGOGISKA PERSPEKTIV OCH AKTIVITETER	87
REKOMMENDATIONER FÖR BEDÖMNING	88
TEMAN ATT UNDERSÖKA VIDARE	88
RESURSER FÖR DENNA MODUL	88
— MODUL 3: REPRESENTATION I MEDIER OCH INFORMATION	90
BAKGRUND och SYFTE	90
ENHET 1:	
NYHETS RAPPORTERING OCH BILDENS MAKT	91
CENTRALA TEMAN	91
LÄRANDEMÅL	92
PEDAGOGISKA PERSPEKTIV OCH AKTIVITETER	92
JÄMSTÄLLDHET – ATT ÖKA KVINNORS EGENMAKT	93
REKOMMENDATIONER FÖR BEDÖMNING	94
ENHET 2:	
ETISKA RIKTLINJER KRING MÅNGFALD OCH REPRESENTATION	94
CENTRALA TEMAN	94
LÄRANDEMÅL	95
PEDAGOGISKA PERSPEKTIV OCH AKTIVITETER	95
REKOMMENDATIONER FÖR BEDÖMNING	95
ENHET 3:	
TELEVISION, FILMER, BOKUTGIVNING	96
CENTRALA TEMAN	96
LÄRANDEMÅL	96
PEDAGOGISKA PERSPEKTIV OCH AKTIVITETER	96
REKOMMENDATIONER FÖR BEDÖMNING	98

ENHET 4:	
REPRESENTATION OCH MUSIKVIDEOR	98
CENTRALA TEMAN	98
LÄRANDEMÅL	98
PEDAGOGISKA PERSPEKTIV OCH AKTIVITETER	98
REKOMMENDATIONER FÖR BEDÖMNING	99
RESURSER FÖR DENNA MODUL	100
— MODUL 4: SPRÅKEN I MEDIER OCH INFORMATION	101
BAKGRUND och SYFTE	101
ENHET 1:	
ATT LÄSA MEDIE- OCH INFORMATIONSTEXTER	102
CENTRALA TEMAN	102
LÄRANDEMÅL	102
PEDAGOGISKA PERSPEKTIV OCH AKTIVITETER	103
REKOMMENDATIONER FÖR BEDÖMNING	103
ENHET 2:	
NYHETER I PRESS OCH ETERMEDIER	104
CENTRALA TEMAN	104
LÄRANDEMÅL	104
PEDAGOGISKA PERSPEKTIV OCH AKTIVITETER	104
REKOMMENDATIONER FÖR BEDÖMNING	105
ENHET 3: FILMGENRER OCH BERÄTTANDE	105
CENTRALA TEMAN	105
LÄRANDEMÅL	105
PEDAGOGISKA PERSPEKTIV OCH AKTIVITETER	106
REKOMMENDATIONER FÖR BEDÖMNING	106
TEMAN ATT UNDERSÖKA VIDARE.....	106
— MODUL 5: REKLAM	108
BAKGRUND och SYFTE	108
ENHET 1:	
REKLAM, VINST OCH REGLERINGAR	110
CENTRALA TEMAN	110
LÄRANDEMÅL	110
PEDAGOGISKA PERSPEKTIV OCH AKTIVITETER	110
REKOMMENDATIONER FÖR BEDÖMNING	111
ENHET 2:	
SAMHÄLLSINFORMATION	112
CENTRALA TEMAN	112
LÄRANDEMÅL	112
PEDAGOGISKA PERSPEKTIV OCH AKTIVITETER	112
REKOMMENDATIONER FÖR BEDÖMNING	114
ENHET 3:	
REKLAM: DEN KREATIVA PROCESSEN	115
CENTRALA TEMAN	115
LÄRANDEMÅL	115

PEDAGOGISKA PERSPEKTIV OCH AKTIVITETER	115
REKOMMENDATIONER FÖR BEDÖMNING	116
ENHET 4:	
REKLAM OCH DEN POLITISKA ARENAN	117
CENTRALA TEMAN	117
LÄRANDEMÅL	117
PEDAGOGISKA PERSPEKTIV OCH AKTIVITETER	117
TEMAN ATT UNDERSÖKA VIDARE	118
RESURSER FÖR DENNA MODUL	118
— MODUL 6: NYA OCH TRADITIONELLA MEDIER	120
BAKGRUND och SYFTE	120
ENHET 1:	
FRÅN TRADITIONELLA MEDIER TILL NYA MEDIETEKNOLOGIER	121
CENTRALA TEMAN	121
LÄRANDEMÅL	121
PEDAGOGISKA PERSPEKTIV OCH AKTIVITETER	121
ENHET 2:	
ANVÄNDNING AV NYA MEDIETEKNOLOGIER I SAMHÄLLET – MASS- OCH DIGITAL KOMMUNIKATION	122
CENTRALA TEMAN	122
LÄRANDEMÅL	123
PEDAGOGISKA PERSPEKTIV OCH AKTIVITETER	123
ENHET 3:	
ANVÄNDNING AV INTERAKTIVA MULTIMEDIE VERKTYG, INKLUSIVE DIGITALA SPEL I KLASSRUMMET	125
CENTRALA TEMAN	125
LÄRANDEMÅL	125
PEDAGOGISKA PERSPEKTIV OCH AKTIVITETER	125
RESURSER FÖR DENNA MODUL	127
— MODUL 7: INTERNET – MÖJLIGHETER OCH UTMANINGAR	128
BAKGRUND och SYFTE	128
ENHET 1:	
UNGA MÄNNISKOR I DEN VIRTUELLA VÄRLDEN	129
CENTRALA TEMAN	129
LÄRANDEMÅL	129
PEDAGOGISKA PERSPEKTIV OCH AKTIVITETER	129
ENHET 2:	
UTMANINGAR OCH RISKER I DEN VIRTUELLA VÄRLDEN	131
CENTRALA TEMAN	131
LÄRANDEMÅL	131
PEDAGOGISKA PERSPEKTIV OCH AKTIVITETER	132

—	MODUL 8: INFORMATIONS- OCH BIBLIOTEKSKUNNIGHET	136
	BAKGRUND och SYFTE	136
	ENHET 1:	
	BEGREPP OCH TILLÄMPNING AV INFORMATIONS KUNNIGHET	137
	CENTRALA TEMAN	137
	LÄRANDEMÅL	138
	PEDAGOGISKA PERSPEKTIV OCH AKTIVITETER	138
	ENHET 2:	
	LÄRANDEMILJÖER OCH INFORMATIONS KUNNIGHET	141
	CENTRALA TEMAN	141
	LÄRANDEMÅL:	141
	PEDAGOGISKA PERSPEKTIV OCH AKTIVITETER	141
	ENHET 3:	
	DIGITAL INFORMATIONS KUNNIGHET	144
	CENTRALA TEMAN	144
	LÄRANDEMÅL	144
	PEDAGOGISKA PERSPEKTIV OCH AKTIVITETER	144
	RESURSER FÖR DENNA MODUL	146
—	MODUL 9: KOMMUNIKATION, MIK OCH LÄRANDE – EN SAMMANFATTANDE MODUL	147
	BAKGRUND och SYFTE	147
	ENHET 1:	
	KOMMUNIKATION, UNDERVISNING OCH LÄRANDE	148
	CENTRALA TEMAN	148
	LÄRANDEMÅL	148
	PEDAGOGISKA PERSPEKTIV OCH AKTIVITETER	149
	ENHET 2:	
	TEORIER OM LÄRANDE OCH MIK	150
	CENTRALA TEMAN	150
	LÄRANDEMÅL	150
	PEDAGOGISKA PERSPEKTIV OCH AKTIVITETER	150
	ENHET 3:	
	ATT HANTERA FÖRÄNDRING FÖR ATT FRÄMJA EN LÄRANDE MIK-MILJÖ I SKOLAN	151
	CENTRALA TEMAN	151
	LÄRANDEMÅL	152
	PEDAGOGISKA STRATEGIER	152
	RESURSER FÖR DENNA MODUL	153

KOMPLETTERANDE MODULER 154

—	MODUL 10: PUBLIK	156
	BAKGRUND och SYFTE	156

CENTRALA TEMAN	157
LÄRANDEMÅL	157
PEDAGOGISKA PERSPEKTIV OCH AKTIVITETER	158
REKOMMENDATIONER FÖR BEDÖMNING	159
RESURSER FÖR DENNA MODUL	159
— MODUL 11: MEDIER, TEKNOLOGI OCH DEN GLOBALA BYN	161
BAKGRUND och SYFTE	161
ENHET 1:	
MEDIEÄGANDE I DAGENS GLOBALA BY	163
CENTRALA TEMAN	163
LÄRANDEMÅL	163
PEDAGOGISKA PERSPEKTIV OCH AKTIVITETER	164
REKOMMENDATIONER FÖR BEDÖMNING	165
TEMAN ATT UNDERSÖKA VIDARE	165
ENHET 2:	
SOCIOKULTURELLA OCH POLITISKA DIMENSIONER AV GLOBALISERADE MEDIER	165
CENTRALA TEMAN	165
LÄRANDEMÅL	166
PEDAGOGISKA PERSPEKTIV OCH AKTIVITETER	166
REKOMMENDATIONER FÖR BEDÖMNING	167
TEMAN ATT UNDERSÖKA VIDARE	167
ENHET 3:	
INFORMATION SOM HANDELSVARA	168
CENTRALA TEMAN	168
LÄRANDEMÅL	168
PEDAGOGISKA PERSPEKTIV OCH AKTIVITETER	168
REKOMMENDATIONER FÖR BEDÖMNING	169
TEMAN ATT UNDERSÖKA VIDARE	169
ENHET 4:	
ALTERNATIVA MEDIERS FRAMVÄXT	170
CENTRALA TEMAN	170
LÄRANDEMÅL	170
PEDAGOGISKA PERSPEKTIV OCH AKTIVITETER	171
REKOMMENDATIONER FÖR BEDÖMNING	172
TEMAN ATT UNDERSÖKA VIDARE	172
RESURSER FÖR DENNA MODUL	172
— MODUL 3, ENHET 5: DIGITAL REDIGERING OCH DATORRETUSCHERING	173
CENTRALA TEMAN	173
LÄRANDEMÅL	173
PEDAGOGISKA PERSPEKTIV OCH AKTIVITETER	174
REKOMMENDATIONER FÖR BEDÖMNING	174

— MODUL 4, ENHET 4: KAMERABILDER OCH VINKLAR SOM BUDSKAPSFÖRMEDLARE	175
CENTRALA TEMAN	175
LÄRANDEMÅL	175
PEDAGOGISKA PERSPEKTIV OCH AKTIVITETER	176
REKOMMENDATIONER FÖR BEDÖMNING	178
— MODUL 5, ENHET 5: TRANSNATIONELL REKLAM OCH 'SUPERBRANDS' / KÄNDA VARUMÄRKEN	179
CENTRALA TEMAN	179
LÄRANDEMÅL	179
PEDAGOGISKA PERSPEKTIV OCH AKTIVITETER	180
REKOMMENDATIONER FÖR BEDÖMNING	180
ORDLISTA.....	181

INLEDNING: HUR MAN ANVÄNDER MIK-RAMVERKET

Medie- och informationskunnighet (MIK) handlar om vilken roll medier och andra leverantörer av information som bibliotek, arkiv och internet spelar och vilken funktion de fyller i våra personliga liv och i det demokratiska samhället. MIK främjar individens rätt att kommunicera och uttrycka sig, liksom rätten att söka, ta emot och sprida information och idéer. Den uppmuntrar värdering av medier och andra leverantörer av information utifrån hur de framställs, budskapet de förmedlar och den tilltänkta publiken.

I ett informations- och kunskapsbaserat samhälle

- är MIK viktigt för medborgarnas samhällsengagemang och överlevnad
- är MIK och information av stor vikt för demokratiska processer
- bidrar medier och leverantörer av information till att skapa insikter, åsikter och förhållningssätt
- ökar användargenererat innehåll, liksom användningen av virtuella rum och förekomsten av medborgarjournalistik

Genom att länka samman de båda kunskapsområdena 'medier-' och 'informationskunnighet' presenterar MIK-ramverket ett holistiskt sätt att se på dessa grundläggande färdigheter (literacy) som idag är nödvändiga för vardagsliv och arbete. Ramverket definierar behovet av en utvidgad betydelse av begreppet, ett som inkluderar tryck, bildskärmsbaserade och elektroniska medier och informationssystem. Därutöver tar MIK hänsyn till den roll som bibliotek, arkiv och museer spelar som viktiga leverantörer av information.

51

MÅLGRUPP FÖR MIK-RAMVERKET

Den främsta målgruppen för ramverket är lärare. Den riktar sig till lärare i grundskolans högre klasser och gymnasiet, men främst till dem på högskolenivå som antingen är under utbildning eller i tjänst. Ramverket är ett verktyg som utformats i första hand för lärarutbildningsinstitutioner, såsom högskolor (inklusive högskoleförberedande enheter) och universitet. Det oaktat, eftersom ramverket har framställts med tanke på anpassning och bearbetning kan den användas av andra institut vid högskolor eller universitet där MIK är ett lämpligt område för studier. Ramverket är också relevant för frivilligorganisationer, för regeringstjänstemän och departement och för andra samhällsinstanser.

HUVUDDRAGEN I MIK-RAMVERKET

MIK sammanför discipliner som tidigare varit åtskilda och avgränsade. MIK handlar om kunskap om och förståelse för vilka funktioner medier, bibliotek, arkiv och andra leverantörer av information har, hur dessa arbetar, hur de förmedlar budskap och värderingar, hur de kan användas och hur man kan värdera den information de sprider.

MIK-ramverket spänner över ett stort fält och är inkluderande. Det har utarbetats, inte för att föreskriva exakta kunskapsnormer utan snarare för att anpassas till befintliga strukturer. Den är indelad i moduler.

Dessa omfattar alla eller delar av följande områden:

- Bakgrund och syfte
- Centrala teman
- Lärandemål
- Pedagogiska perspektiv och aktiviteter
- Rekommendationer för bedömning
- Resurser

Lärandemålen beskriver de främsta målen för varje modul. Målen motsvarar också de färdigheter och den kunskap som läraren bör kunna uppvisa efter genomgång av varje modul. När kursplanen ska anpassas bör dessa diskuteras mot bakgrund av **MIK-ramverket** och kompetensramen i sin helhet.

52

Avsnitten **bakgrund och syfte** utforskar modulens tema ur lärarsynpunkt, ger en översikt och beskrivning av innehåll och kontext. Det är viktigt att notera att kommentarerna inte avses vara uttömmande, utan illustrerar möjliga inslag och perspektiv som läraren kan tänkas utforska.

Det samma gäller för **pedagogiska perspektiv och aktiviteter** som har tagits med. Dessa har utvecklats för att illustrera hur man på många olika sätt kan använda de kunskaper och färdigheter man förvärvat i varje modul. Dessa pedagogiska förhållningssätt och aktiviteter ska endast betraktas som exempel. Lärarna uppmuntras att använda dem som utgångspunkt för planering av aktiviteter med för dem större lokal förankring eller kulturell relevans. För att bistå lärarna i deras arbete kommer Unesco att bidra till inrättande av en databank med MIK-relaterad verksamhet.

Avsnittet kring **rekommendationer för bedömning** innehåller förslag för formativ och summerande bedömning. Syftet med dessa rekommendationer är att belysa några möjliga bedömningskriterier, bl.a. bedömning för lärande, bedömning av lärande, bedömning som del av lärande.

Sist finns i några moduler avsnittet **resurser** som har rekommenderats för arbetet i modulerna. Lärarna kan mycket väl ha egna lokala resurser som de skulle vilja lägga till listan.

REKOMMENDATIONER FÖR ANPASSNINGSPROCESSEN AV MIK

När ett ramverk ska implementeras och anpassas, måste hänsyn tas till den verklighet som råder för alla institutioner som ägnar sig åt lärarutbildning: institutionens prioriteringar och mål, innehåll och prioriteringar i existerande program och tidplaner, samt tidsbegränsningar. Följande rekommendationer är framtagna för att säkerställa att kursplanen svarar mot de behov som finns hos institutioner och lärare som ägnar sig åt utbildning på grundskole- och gymnasienivå.

- Identifiera de viktigaste intressenterna och bilda ledningsgrupper.
- Först bör en ordentlig genomlysning av MIK-modellen och kompetensramen äga rum. På så sätt kan institutionerna fastställa vilka områden i ramverket som bäst motsvarar deras behov.
- En genomgång av aktuella kursplaner för lärarutbildning i respektive institutioner eller länder bör göras för att utröna om MIK-moment redan finns i den egna kursplanen eller inte och därmed undvika onödiga repetitioner och överlappningar. En sådan granskning ger också tillfälle att upptäcka eventuella luckor i nuvarande ramverk och kursplaner som MIK-modellen kan fylla.
- Hur man bäst går tillväga när MIK ska implementeras måste avgöras av varje institution, med hänsyn till den tid som kan avsättas och vilka resurser som krävs (dvs. både material och personal). Följande frågor är viktiga att ställa: Hur ska man undervisa i MIK? Hur ska MIK integreras? Finns MIK-expertis inom institutionen? Om inte, var kan man få fatt på sådan? Finns tillgång till det material och de resurser som krävs? Om inte, var kan man få tag på dem? Hur påverkar dessa identifierade behov den anpassningsstrategi man eftersträvar?
- Denna MIK-modell måste bearbetas innan den kan anpassas. Det kan alltså vara nödvändigt att skapa en nedbantad version baserad på de ovan ställda frågorna. Unescos *Open Educational Resources (OER) Platform* (www.unesco.org/webworld/en/oer) kan ge vägledning i själva bearbetningsprocessen. Öppna läroresurser är undervisningsmaterial som tillåter fri användning, eftersom de har publicerats som Creative Commons. (Se rutan i slutet av detta avsnitt).
- När väl den anpassade modellen eller bearbetade versionen är klar, är det viktigt att ett pilotförsök tar vid. Detta försöksskede måste övervakas och utfallet bedömas.
- Baserade på utvärderingen av pilotförsöket görs nödvändiga revideringar i den bearbetade modellen och rekommendationerna för implementeringen.
- I detta skede bör modellen vara klar för integrering i hela institutionen, beroende på vilken integrationsstrategi institutionen valt (se nedan).
- Kontinuerlig dokumentation, bevakning och utvärdering av modellen genomförs. Där det är lämpligt, bör dokumentation av fallstudier utarbetas som ett sätt att dela med sig av bästa praxis och föra vidare information om arbetet som utförs på olika institutioner till en bredare publik inom utbildningssektorn.

INTEGRATIONSSTRATEGIER

Följande strategier för integrering av MIK-modellen kan övervägas:

- **Fristående kurs:** MIK-modellen kan erbjudas som fristående kurs som ger kurspoäng. Den kan erbjudas som obligatorisk eller frivillig kurs för alla lärare. För lärare i tjänst kan den anpassas till en kurs för kompetensutveckling som är betygsgrundande.
- **Lärarhögskole-modell:** Denna består av en eller två veckors intensivkurs i grupp, följt av ett projektarbete som lärarna har 2–3 månader att genomföra. Detta utbildningsprogram kan också vara poängberäknat.
- **Multikomponentbaserad integration:** Olika komponenter i MIK-modellen kan integreras i andra besläktade kurser som redan erbjuds lärare, t.ex. i ämne som teknologi i skolan, modersmål, samhällskunskap, m.fl. Denna strategi är kanske den mest komplexa av de som presenteras här. För att en sådan integration ska vara effektiv, krävs noggrann planering och att hänsyn tas till övergripande program mål och till betygssättning.
- **Kurs på internet:** Kursen skulle kunna erbjudas på internet för både blivande och tjänstgörande lärare. Den kan omfatta partnerskap med en annan institution för lärarutbildning inom eller utanför respektive land. Det är viktigt att notera att en sådan institution inte nödvändigtvis behöver inrätta en egen internetkurs. Den kan mycket väl samarbeta med ett annat universitet som redan har möjlighet att erbjuda sådana kurser. Lärarhögskolan kan erbjuda kursen som poäng- eller betygsbaserat program eller som akademisk examen.

54

I ett längre perspektiv kan två eller fler av dessa strategier också vara aktuella. Självklart kommer anpassningsprocessen och integrationsstrategierna att variera från institution till institution beroende på vissa avgränsade faktorer. Några självklara sådana är beredskapsnivå, tillgång till resurser och expertis och graden och omfattningen av integrationen.

Att anpassa och dela MIK-ramverket via Unescos nya Open Educational Resources Plattform

Unescos Open Educational Resources Platform (www.unesco.org/webworld/en/oer) är en ny och innovativ satsning som kommer att erbjuda ett urval Unesco-skrifter som fullt ut licensierade öppna utbildningsresurser (OERs). OERs är undervisningsmaterial som har publicerats under Creative Commons* som tillåter fri tillgång.

Med Unescos OER plattform, kommer globala yrkesgemenskaper - som lärare, studerande och utbildare - att fritt kunna kopiera, anpassa, bearbeta och dela sina resurser, inklusive MIK-ramverket.

Genom att lärarutbildningsinstitutioner förmås och får stöd till att dela med sig av sina anpassade MIK-ramverk som fullt ut licensierade OERs på plattformen, erbjuds professorer, läroplansutvecklare eller kvalitetssäkrare som vill utveckla den egna kursplanen ett unikt tillfälle att enkelt och helt efter eget finande välja och jämföra kursplaner från närliggande eller internationella institutioner på sitt eget språk. De kan sedan utan hinder på ett fritt och helt legalt sätt 'kopiera' det innehåll som närmast motsvarar deras krav och anpassa det till lokala behov.

Plattformen öppnar för möjligheter till samarbete och partnerskap mellan besläktade institutioner och knyter dem närmare till Unesco för vidareutveckling av MIK-ramverket i framtiden. Från och med lanseringen under hösten 2011, kommer Unescos OER plattform att erbjuda kompetensutvecklande stöd på Creative Commons* och hjälp att bearbeta och överföra material från OERs till institutioner som är intresserade av att dela med sig av sitt anpassade material.

* Creative Commons licenser bygger på traditionell praxis för upphovsrätt och överlåter åt den som skapar information att avgöra vilka rättigheter man vill behålla och vilka rättigheter man avstår från till förmån för mottagare eller andra skapare av information. (<http://creativecommons.org>)

Kärnmoduler

MODUL 1: ATT VARA SAMHÄLLSMEDBORGARE, YTTRANDE- OCH INFORMATIONSFRIHET, TILLGÅNG TILL INFORMATION, DET DEMOKRATISKA SAMTALET OCH LIVSLÅNGT LÄRANDE

58

'Om det vore möjligt att formulera en allmän definition av det uppdrag som utbildning har, kan det uttryckas som så att dess grundläggande syfte är att eleverna får en sådan behållning av sitt lärande att de aktivt kan delta i det offentliga livet, det ekonomiska livet och i samhällsgemenskapen.'

New London Group

BAKGRUND OCH SYFTE

Den snabba tillväxten av medier¹ och informations- och kommunikationsteknologi (IKT) med sammanflätning av information och kommunikation som följd, bör leda till insikten att MIK på ett avgörande sätt bidrar till att stärka människors egenmakt. MIK har blivit en viktig förutsättning för integreringen av IKT i utbildningen och för en rättvis tillgång till information och kunskap. De samhällen som vi lever i idag är informations- och kunskapsdrivna. Vi kan inte undkomma att medier och en mångfald informations- och kommunikationsteknologier är allestädes närvarande och att de spelar roll i våra personliga, ekonomiska, politiska och sociala liv. Det är tydligt att nya slags kompetenser (kunskap, färdigheter, och förhållningssätt) krävs för att människor ska kunna vara delaktiga i samhällslivet och ha framgång i alla livets skeden i dessa informations- och kunskapssamhällen. Denna utveckling betyder att MIK blir allt viktigare i undervisning och lärande.

Enligt färsk statistik från *TU World Telecommunication/ICT Indicators Database, 2009*, har 1,3 mdr (3/4) av världens 1,7 hushåll, som motsvarar 4,9 mdr människor, TV; 0,6 mdr (1/3) av alla hushåll, som motsvarar 1,9 mdr människor, har tillgång till en dator, medan det vid utgången av 2009 fanns 4,6 mdr mobiltelefonabonnemang. Man kan lägga till 2,5 mdr radiomottagare. World Association of Newspapers rapporterar att antalet tidningar (betalda ex) uppgick till drygt 1,4 mdr år 2007. UNESCO Institute of Statistics uppskattar att nästan 1 million nya böcker ges ut i världen varje år.

Sammantaget bestämmer antalet TV-apparater och radiostationer, tidningar, mobiler, tillgång till och användning av internet, böcker, bibliotek, reklamskyltar och videospel mycket av vad vi lär oss om oss själva, vårt land, våra kulturer och världen runt omkring oss.

Medier och andra informationsleverantörer är av central betydelse för demokrati och ett gott styrelseskick, både som plattform för det demokratiska samtalet och som förmedlare av information och kunskap. Om medier ska stödja demokratin, måste medborgarna förstå att använda dem kritiskt, kunna tolka den information de får, inklusive användningen av metaforer, ironi och hur inslag presenteras för att antyda vissa budskap. Som medborgare behöver människor särskilda kompetenser (kunskap, färdigheter och förhållningssätt) för att ge sig i kast med medier, och i slutändan med politiska processer och styrelsesätt, samt för att effektivt använda sig av de resurser som medier, bibliotek, arkiv och andra leverantörer av information tillhandahåller. MIK erbjuder en nödvändig uppsättning kompetenser för 2000-talet.

Ur många synpunkter har det som traditionellt ansetts som basfärdigheter omdefinierats. Det räcker inte längre att människor lär sig läsa, skriva och räkna. Dessa färdigheter är naturligtvis ovärderliga, men införlivningen av informationskunnighet i läroplanen betyder att unga människor också måste förstå vilken funktion som medier och andra leverantörer av information har, måste söka, värdera, använda och skapa information för att nå sina personliga, sociala, yrkes- och utbildningsmässiga mål. De bör också tillägna sig grundläggande färdigheter i kritiskt tänkande, kunna analysera och använda

1 För MIK-ramverkets del definieras medier (oavsett vilka tekniker som används) som källor till trovärdig och aktuell information som kommit till genom en redigeringsprocess som bestäms av journalistiska värden och där det redaktionella ansvaret kan hänföras till en specifik organisation eller juridisk person. Eftersom medier är en viktig del i varje samhälles kommunikationssystem, kan deras institutionella beskaffenhet vävas samman med olika typer av icke-mediala leverantörer av information som bibliotek, museer, arkiv, leverantörer av information på internet, andra organisationer som sprider information och människor som skapar sitt eget innehåll.

dessa färdigheter för att uttrycka sig, bli självständiga i sitt lärande, själva producera, bli välinformerade medborgare och yrkesutövare, samt vara delaktiga i den demokratiska processen och styrningen av sitt samhälle. (jfr. Report of National Forum on Information Literacy, 2005)

Denna modul vilar på tre pelare: kritiskt tänkande, möjlighet att uttrycka sig och ett aktivt deltagande. Den kommer att betrakta MIK i relation till ett antal discipliner som delvis överlappar med MIK och söka svar på frågor såsom:

- Vad är information? Vad är medier? Varför undervisa i dem? Varför är de viktiga?
- Vad är mediekunnighet?
- Vad är informationskunnighet?
- Vad är MIK?

Modulen kommer att presentera MIK som en undervisnings- och inlärningsprocess snarare än som en disciplin. Den kommer därför att presentera de viktigaste frågorna och begreppen på området i stora drag, frågor som behandlas mera i detalj i senare moduler. Lärarna får möjlighet att förstå skillnaden mellan 'att undervisa om' och 'undervisa med hjälp av' medier och MIK.

Målet är att lärarna själva ska bli medie- och informationskunniga, och att de utvecklar de kompetenser och färdigheter som krävs för att integrera MIK i grundskolans och gymnasiets läroplaner.

ENHETER

1. Att förstå MIK: en orientering
2. MIK och demokratiskt deltagande
3. Att interagera med medier och andra leverantörer av information
4. MIK- undervisning och inläring

ENHET 1: ATT FÖRSTÅ MEDIER OCH MIK: EN ORIENTERING

► **TIDSÅTGÅNG: 2 timmar**

CENTRALA TEMAN

- Definiera 'information' och 'medier'
- Undersöka medier och andra informations-leverantörers betydelse
- Beskriva de viktigaste resultaten av MIK.

LÄRANDEMÅL

Efter genomgång av denna enhet bör läraren kunna:

- Identifiera de viktigaste lärandemål/delar som ingår i medie- och informationskunnighet
- Förstå medie- och informationskunnighet, och dess betydelse och relevans för elevers och lärares liv i dag
- Undersöka vilken roll medier och andra leverantörer av information som bibliotek, arkiv och internet spelar
- Utforska dessa roller i olika slags medie- och informationstexter

PEDAGOGISKA PERSPEKTIV och AKTIVITETER

MEDIERNAS MÅNGA ROLLER

Medier och andra leverantörer av information spelar en central roll i informations- och kommunikationsprocesser. De utgör ett sätt att kommunicera information, men deras roll är mycket bredare än så. För MIK-ramverkets del preciseras medier (oavsett vilka tekniker som används) som källor till trovärdig och aktuell information som kommit till genom en redigeringsprocess som bestäms av journalistiska värden och där det redaktionella ansvaret kan hänföras till en specifik organisation eller juridisk person. Eftersom medier är en viktig del i varje samhälles kommunikationssystem, kan deras institutionella beskaffenhet vävas samman med olika typer av icke-mediala leverantörer av information som bibliotek, museer, arkiv, leverantörer av information på internet, andra organisationer som sprider information och människor som skapar sitt eget innehåll.

Medier har olika roller. De:

- tjänar som informations- och kunskapskanaler med vars hjälp människor kommunicerar med varandra och fattar välgrundade beslut
- främjar initierade debatter mellan olika samhällsaktörer
- förser oss med mycket av den kunskap vi har om världen utanför vår egen erfarenhetsfär
- är ett sätt för samhället att lära om sig självt och skapa en känsla av samhörighet
- bevakar de styrande på alla nivåer, främjar transparens i det offentliga livet och offentlig granskning av makthavare genom att avslöja korrupktion, vanstyre och bolagsfiffel
- är viktiga aktörer i demokratiska processer och en av faktorerna som garanter, bland andra, för fria och rättvisa val
- är bärare av kulturyttringar och kulturell sammanhållning inom och mellan nationer
- kan driva frågor och agera samhällsaktör med egen röst och samtidigt respektera pluralistiska värden².

— ATT SÖKA LEVERANTÖRER AV INFORMATION

Om information som finns tillgänglig genom medier och olika leverantörer av information kan användas på ett tillbörligt sätt är beroende av människors förmåga att förstå sina informationsbehov och att finna, hämta och värdera kvaliteten på den information de har tillgång till. Idag finns ett mycket brett och skiftande utbud av informationsmaterial, innehåll och resurser, särskilt på internet, som i hög grad varierar vad gäller korrekta uppgifter, tillförlitlighet och värde. Denna information finns dessutom i en mängd olika former (t.ex. som text, bild eller statistik, elektroniskt eller i tryck) vilka kan göras åtkomliga genom centrallager och portaler, virtuella och verkliga bibliotek och dokumentärsamlingar, databaser, arkiv och museer m.fl. Den viktigaste faktorn är dock att kvaliteten i denna information kan variera från 'mycket bra' till 'mycket dålig'.

Innan man värderar källor till information är det viktigt att tänka på vad informationen finns till för. Det kommer att underlätta identifieringen av trovärdiga informationskällor. Frågor att ställa: Vilken källa eller vilken typ av källa skulle vara den mest trovärdiga som informationsleverantören just i det här fallet? Vilka källor kan tänkas vara balanserade, objektiva, i avsaknad av dolda motiv och vilka ger intryck av att ha kvalitetskontroll?

Man kan föreställa sig att medier och andra informationsleverantörer, såsom bibliotek, museer, arkiv och internet, 'håller' i information. De spelar olika roller som att:

- informera
- utbilda
- främja undervisnings- och inlärningsprocesser
- göra all sorts information tillgänglig (ofta gratis och med ett varierat utbud, pålitligt och utan restriktioner)
- tjäna som inkörsport till information
- befrämja universella värden och medborgerliga rättigheter såsom yttrande- och informationsfrihet
- tjäna som samhällets kollektiva minne
- samla information
- bevara kulturarv
- underhålla

62

— AKTIVITETER

- Undersök medier för att hitta resurser eller medietexter som är exempel på funktionerna i listan ovan. Leta rätt på texter som belyser dessa roller lokalt, nationellt och globalt.
- Skaffa översikt över skol/universitets- eller kommunala bibliotek för att kartlägga innehav av böcker eller andra tillgängliga resurser som ger information om demokrati, andra länder, olika kulturer, samhällsliv, ekonomi, m.m. Ställ frågor som : Vem bestämmer hur mycket pengar som satsas på bibliotek? Vem bestämmer vilka böcker som ska finnas på biblioteket och vilka som väljs bort. Vem bestämmer att vissa böcker är viktigare än andra? Tjänar bibliotek sina syften? Liknande aktiviteter kan ordnas för museer eller arkiv).
- Medier spelar en viktig roll genom att bidra till att främja utveckling och nationsbyggande. Diskutera hur otillbörliga restriktioner som skulle kunna läggas på medier kan hindra dem från att utöva denna funktion. Fundera på medieinnehållet i ditt eget land. Hur

- många olika åsikter kan du hitta som rör utveckling, nationsbyggande och nationella intressen och ur vilket perspektiv?
- Leta på nätet efter inslag som handlar om medveten förstörelse av bibliotek, museer, arkiv eller vissa böcker på grund av krig, etniska konflikter osv. Hur kan man kontrollera om inslaget är sant? (Eftersom detta är den första enheten är det möjligt att läraren inte hunnit skaffa sig erforderlig kompetens för att svara på frågan, och bör därför inte dröja allt för länge vid den utan gå vidare till de andra frågorna). Om medier, bibliotek och arkiv förstördes, liksom andra tillgängliga resurser och andra tjänster dessa institutioner utförde, hur skulle människorna, deras historia och kultur påverkas? Vilka andra konsekvenser, enligt egna observationer, finns det av sådana handlingar?
 - Vad är offentliga handlingar? Undersök hur offentliga handlingar handhas av två institutioner på regeringsnivå i ditt land. Diskutera om informationen är tillfredsställande eller inte. Finns det någon policy på nationell nivå för hur information ska offentliggöras? Finns det lagar som styr tillgången till information i ditt land? Används de i så fall? Vad har medborgarna rätt till enligt artikel 19 i den Allmänna förklaringen om mänskliga rättigheter?³
 - Använd svaren från uppgiften ovan och formulera vad utfallet blir för MIK (vad en medie- och informationskunnig person borde kunna göra). Förklara vad termerna som används ovan betyder var för sig.
 - Gör en lista på medier som finns i vardagslivet runt omkring studenter och lärare idag. Vilka är de viktigaste rollerna som var och en av dessa medier spelar och vilka funktioner fyller de? Att vara 'kunnig' när det handlar om att använda medier och andra informationsleverantörer, vad anser du att det betyder? Vilken kunskap, vilka färdigheter och förhållningssätt behövs?
 - Skriv en dagbok för en dag där du antecknar hur du använder och samspelar med medier och leverantörer av information, såsom offentliga och privata leverantörer på nätet. Vilka mönster träder fram i dina personliga vanor? Hur många timmar är du upptagen med medier och teknologi som internet, TV eller radio? Vilka roller spelar dessa medier och andra informations leverantörer i ditt liv?
 - Ta en promenad runt din skola eller där du bor. Gör en lista på medier och andra leverantörer av information som finns i närheten. Vilka av rollerna ovan illustrerar dina exempel?
 - Tänk dig att du vaknar en dag och det inte finns några medier, bibliotek, mobiltelefoner eller internet. Även alla tidningar, tidskrifter, radiostationer och TV-kanaler har försvunnit. Analysera i små grupper vad som skulle hända med människorna.
 - Hur skulle de nu få information?
 - Hur skulle de kommunicera nyheter, fakta och händelser.
 - Vad skulle hända med de beslut man fattar dagligen?
 - Vad skulle du personligen sakna mest i en sådan situation?
 - Vad skulle gå förlorat i samhället om sådana problem uppstod?
 - Skriv en insändare med dina slutsatser om värdet av medier och information i ett demokratiskt samhälle.

3 Var och en har rätt till åsiktsfrihet och yttrandefrihet. Denna rätt innefattar frihet att utan ingripande hysa åsikter och att söka, ta emot och sprida information och idéer med hjälp av alla uttrycksmedel och oberoende av gränser.

BETYDELSEN AV MIK FÖR SAMHÄLLSMEDBORGARE

Medie och informationskunnighet (MIK) inkluderar discipliner som en gång var åtskilda och avgränsade. MIK handlar om att skapa förståelse hos människor för hur viktiga medier och andra leverantörer av information är för att:

- a) fatta väl underbyggda beslut
- b) lära sig om omvärlden
- c) skapa en känsla av samhörighet
- d) föra offentliga samtal
- e) satsa på livslångt lärande

Dessutom bör MIK sporra människor att aktivt producera medieinformation och förnya medie- och informationsprodukter, förutom att utveckla kritiskt tänkande. MIK borde inspirera dem att använda nya och traditionella medier för att uttrycka sig, för att skapa och engagera sig i sitt lands demokrati och i globala informationsnätverk.

— AKTIVITETER

- Gå till del 1 av MIK-ramverket och studera figur 1 som anger de olika förmågor som kännetecknar MIK. Diskutera varje förmåga. Anteckna vad de var och en betyder för dig. Anser du att beskrivningen i figur 1 är fullständig? Vad skulle man kunna lägga till?
- Fundera över följande termer kopplade till de olika förmågor som hör ihop med MIK och som används av olika aktörer världen runt:
 - Mediekunnighet
 - Bibliotekskunnighet
 - Datorkunnighet
 - Yttrandefrihet- och informationskunnighet
 - Internetkunnighet
 - Digitalt kunnighet
 - Nyhetskunnighet
 - Filmkunnighet
 - Spelkunnighet

Med hjälp av internet eller bibliotek, undersök olika definitioner på var och en av dessa termer. Vad finns att notera när det gäller hur dessa enskilda termer eller inslag i MIK förhåller sig till varandra? Skriv ett stycke där du anger dina skäl för att sammanföra mediekunnighet och informationskunnighet till MIK.

ENHET 2: MIK OCH DELAKTIGHET I SAMHÄLLET

► TIDSÅTGÅNG: 2 timmar

CENTRALA TEMAN

- Funktioner för medier och andra informationsleverantörer, som bibliotek, arkiv och internet
- Vad medborgarna bör förvänta sig av medier och andra informationsleverantörer, som bibliotek, arkiv och internet
- Varför MIK är viktig för demokratin och ett fungerande samhällsstyre
- Rätten att uttrycka sig fritt, mediers redaktionella oberoende, pluralism och mångfald hos medier och andra informationsleverantörer

LÄRANDEMÅL

Efter genomgång av denna enhet bör läraren kunna:

- Förstå och beskriva medier och andra informationsleverantörers funktioner och hur de hänger samman med tillgången till information och kunskap, möjligheter att uttrycka sig fritt och att delta i demokratiska processer, och
- Beskriva vilka förhållanden som krävs för att medier och andra informationsleverantörer ska kunna fylla dessa funktioner

PEDAGOGISKA PERSPEKTIV och AKTIVITETER

Journalistik och mediekällor är viktiga i alla samhällen. Utan journalister och nyhetsmedier skulle det inte finnas några 'fönster mot världen' – vi skulle knappast veta vad som händer i våra egna samhällen eller i världen utanför vår egen erfarenhetsfär. Det finns flera nyckelfaktorer som journalistisk verksamhet bör respektera och som människor numera förväntar sig av journalistiken:

- **Att organisera kunskap** – att sortera kaotisk information och göra den begriplig samt att ta sig in bakom officiella fasader och avslöja särintressen
- **Att hålla sig till sanningen** – i medier bör källor till information tydligt redovisas så att medborgarna kan bedöma relevans, tillförlitlighet och potentiell partiskhet; viktiga frågor utan svar bör uppmärksammas med förväntan om en uppföljning om de är kontroversiella
- **Att ta till vara det allmänna intresset** – i sitt arbete kan journalister göra åtskilligt för att främja allmänhetens intressen genom att förse medborgarna med den information de behöver för att delta i det offentliga livet

- **Oberoende** – det bör vara tydligt att den allmänna debatten står över journalistens egna personliga uppfattningar; kommentatorer måste granska 'båda sidor av myntet' (dvs. diskutera både idéer de gillar och som de ogillar), journalister måste visa självständigt tänkande i sitt arbete
- **Forum för offentlig kritik och problemlösning** – medier bör erbjuda flera kanaler för interagerande med allmänheten (brev, e-mail, telefonkontakt eller ett offentligt forum); allmänheten förväntar sig också att medier erbjuder dem utrymme eller etertid så att samtal kan äga rum människor emellan på deras eget 'språk' ; de förväntar sig dessutom ett brett utbud av åsikter och värderingar i nyhetssändningar
- **Ansvar** – medier bör bevaka alla maktutövare, inte bara formella, utan även viktiga offentliga och privata organ; genom att ställa de mäktiga till svars kan medier bidra till ett samhällsligt tänkande
- **Proportionalitet och relevans i nyheterna** – människor behöver få kunskap om viktiga frågor och trender i rimlig tid; rapporter bör varken överdriva eller bagatellisera det verkliga läget när det gäller hot och risker
- **Balans mellan privatliv och rätten till information** – människor förväntar sig att professionella medieaktörer håller en balans mellan allmänhetens rätt till information och individens rätt till privatliv
(jfr. Fackson Banda, UNESCO, 2009)

TILLGÅNG TILL INFORMATION

66

Tillgång till information är av avgörande betydelse för både demokrati och utveckling. Människor har rätt till yttrandefrihet och rätt att få tillgång till offentlig information. Denna information är tillhör alla medborgare. Medier och andra informationsleverantörer, som bibliotek, arkiv och internet bör medverka till att varje enskild medborgare tillförsäkras rätten till fri information.

Roller som medier och andra leverantörer av information spelar är stadd i snabb förändring i och med den snabba utbredningen av teknik så som informations- och kommunikationstekniker (IKT:er). IKT ger tillgång till information och kunskap nästan ögonblickligen. Medier och andra informationsleverantörer, som bibliotek, arkiv och internet kan erbjuda nya tjänster och håller på att utvecklas till något utöver att vara resurscentra eller leverantörer av information. De nya möjligheterna öppnar för nya tillfällen att snabbt och effektivt möta människors behov av livslångt lärande, kunskapsinhämtning och underhållning och att sammanlänka grupper med varandra.

Medier och andra informationsleverantörer har flera nyckelfunktioner, bl.a att:

- erbjuda full tillgång till informationsresurser utan några restriktioner av religiös, yrkesmässig, ras- eller könsdiskriminerande karaktär; inte minst kommunala bibliotek erbjuder tjänster som är gratis
- skydda läsarnas privatliv, samt värna om deras integritet när det gäller vilket innehåll de eftersöker på plats eller på internet
- erbjuda tillgång till ett variationsrikt och mångfacetterat informationsutbud på ett professionellt sätt utan politisk, religiös eller moralisk påverkan
- samla in och bevara information för framtida generationer

— AKTIVITETER

- Använd resurser på bibliotek och internet för att undersöka mellan 5 och 10 nyhetsinslag från det gångna året på både nationell eller global nivå. Beskriv vilka av förväntningarna ovan som uppfylls i varje berättelse. Vad gör att de fungerar bra som exempel på dessa? Där inslagen inte motsvarar förväntningarna, föreslå förändringar som hade gjort dem bättre.
- Skriv en kort uppsats där du argumenterar för att det är läsaren ansvar att möta nyheter med ett öppet sinne, inte bara med en önskan om att nyheterna ska bekräfta åsikter som redan finns.
- Välj bevakningen av en lokal fråga eller händelse och undersök den noggrant. Att vara medie- och informationskunnig innebär bl.a. att vara medveten om och ha förmågan att tillämpa kriterierna ovan på rapporteringen kring olika frågor. I vilken mån motsvarade den lokala rapporteringen människors förväntningar? Vilka effekter hade bevakningen på lokalsamhället? Där förväntningarna inte infriades, vilka möjligheter hade medborgarna att handskas med problemen? Vilka roller kan MIK spela för att stödja medborgare?
- Håller du med om att en välinformerad medborgare är bättre utrustad att fatta beslut och vara delaktig i ett demokratiskt samhälle? Varför? Skriv en text tänkt för publicering som förklarar dina tankegångar.
- Diskutera: Hur ser man i ditt samhälle på den roll som information spelar och hur värderar man den? Hur ser sambandet ut mellan information och kunskap, och mellan information och makt?

YTTRANDEFRIHET, REDAKTIONELLT OBEROENDE, PLURALISM OCH MÅNGFALD

Rätten till information och rätten att uttrycka sig fritt förstärker medie- och informationskunnigheten. Termen rätten till information används här i betydelsen tillgång till offentlig information. 'Information är väsentlig för vår förståelse av världen omkring oss, vår förmåga att finna en meningsfull roll att spela i den och dra fördel av alla tillgängliga resurser. När information koncentreras till några få händer eller bara är i händerna på en elit, minskar allmänhetens möjligheter att fatta beslut och att värdera besluten kraftigt. Etiska och pluralistiska medier kan säkra transparens, ge möjlighet att avkräva ansvar och skapa respekt för lagar.' (UNESCO Freedom of Expression Tool Kit) Oberoende medier får sin makt genom ansvarsfull rapportering i de samhällen där de verkar.

— YTTRANDEFRIHET OCH PRESSEN

Yttrandefrihet är rätten att uttrycka och utbyta åsikter och värderingar utan att frukta straffande åtgärder. Rätten att uttrycka sig fritt är en grundläggande mänsklig rättighet. Rätten att uttrycka sig fritt täcker inte bara yttrandefrihet utan även alla handlingar som innebär att söka, ta emot och sprida information eller idéer med hjälp av olika uttrycksmedel. Pressfrihet är en nödvändig förstärkning av denna rättighet eftersom den gör det möjligt att uttrycka sig fritt offentligt och därmed dela sitt uttryck med andra. Sålunda är pressfrihet en väsentlig del i samhällsbyggande och ger stöd till det civila samhället. Rätten att uttrycka sig fritt kan främja en känsla av tillhörighet genom att vanliga individer kan undersöka och uttrycka olika tankegångar och åsikter. Rätten att uttrycka sig fritt

är en oundgänglig del av medborgerligt ansvar och en förutsättning för kritiskt tänkande. Begränsningar i rätten att uttrycka sig fritt kan tillåtas endast när sådana begränsningar är nödvändiga för att värna om andras friheter. Inskränkningar, som lagar för att förhindra uttryck för hat, bör noga preciseras för att undvika missbruk.

— MEDIEPLURALISM

En pluralistisk mediesektor – en som där gränser mellan medieplattformar (tryck, radio och TV, internet), plats (nationell, regional och lokal) och politiska perspektiv – kan överskridas bidrar till att samhällen bättre kan reflektera över sig själva. När medieverksamhet sprids ut på många händer, kan åsikter som inte är populära ändå finna ett forum. En effektiv blandning av internationella, nationella och lokala mediekanaler kan ge människor förutsättningar att aktivt delta i demokratiska processer. En bredast möjlig spridning av information från olika och motstridiga källor bidrar till människors välfärd. Medan enskilt ägda tidningar, radio och TV brukar kritisera varandras innehåll, innebär koncentration av medier i kollektivt ägande ofta att ömsesidig kritik uteblir, vilket kan leda till medier som ensidigt driver vissa frågor och enbart vill övertyga.

— REDAKTIONELLT OBEROENDE

Redaktionellt oberoende syftar på den professionella frihet som anförtros redaktörer för att de ska kunna fatta redaktionella beslut utan inblandning från medieägaren eller någon annan statlig eller icke-statlig aktör. Redaktionellt oberoende testas, t.ex. när en medieorganisation publicerar artiklar som kan vara impopulära hos ägare eller annonsörer.

68

— AKTIVITETER

- Med hjälp av utbudet på internet och bibliotek, undersök ägande och kontroll av dagens främsta medieföretag och statliga monopol. Gör en lista över deras viktigaste medieinnehav. Vilken inverkan kan detta ägande ha på tillgänglighet, valmöjligheter och rätten att uttrycka sig fritt? Undersök lagarna som gäller i ditt land eller lokalsamhälle som reglerar medieägande och kontroll.
- Bedöm vilken roll alternativa eller oberoende medier spelar där du bor. Välj ett exempel och beskriv vilka inslag som gör mediet **oberoende**. På vilket sätt främjar detta medium människors aktiva deltagande i den demokratiska processen? På vilket sätt skiljer det sig från traditionella och majoritetssamhällets medier?
- Undersök verksamheten hos organisationer som arbetar för yttrandefrihet eller för att skydda journalister, som i Artikel 19, Committee for the Protection of Journalists (Kommittén för skydd av journalister), Reportrar utan gränser eller någon annan regional eller nationell frivilligorganisation. Titta på arbetet som utförs av journalister som stöds av dessa organisationer och formulera de viktigaste skälen till att de värda stöd.
- Diskutera varför regeringen bör respektera mediernas rätt till redaktionellt oberoende och, framför allt, varför de bör avstå från att utöva påtryckningar på deras rapportering kring nyheter och aktuella frågor. Diskutera i detta sammanhang följande citat av Corazon Aquino, tidigare president i Filippinerna, som ledde omvandlingen av sitt land från auktoritärt styre till demokrati:

'Så tätt sammanvävd med demokrati är idén om pressfrihet att en ledare med stor försiktighet måste närma sig frågan att begränsa den även på juridiskt ytterst väl motiverade grunder. Riskerna är stora, inte bara för ens rykte som demokratisk ledare, men också för den egna trovärdigheten och det egna engagemanget för demokratin. Ty den totalitära lockelsen är stor och det finns alltid inställsamma människor som gärna är behjälpliga med att tänja på begreppet demokrati till att täcka en mängd despotiska synder.'

Vidga diskussionen till annan potentiell påverkan på redaktionellt oberoende och ge förslag på hur sådan otillbörlig påverkan kan förhindras.

- Diskutera vad som menas med att 'lagar bör nog preciseras'

ENHET 3: ATT INTERAGERERA MED MEDIER OCH ANDRA INFORMATIONSLIVERANTÖRER SOM BIBLIOTEK, ARKIV OCH INTERNET

► **TIDSÅTGÅNG:** 2 timmar

69

CENTRALA TEMAN

- Hur medier förmedlar mening
- Frågan om representation: hur medier och andra informationsleverantörer presenterar information, människor, kulturer, bilder, platser, m.m.
- Vilken roll spelar användare, medborgare och publik
- Att använda medier genom produktion av användargenererat innehåll

LÄRANDEMÅL

Efter genomgång denna enhet av bör läraren kunna:

- Förstå och beskriva de nyckelbegrepp som används av medier och andra informationsleverantörer
- Förstå hur kunskap om dessa begrepp kan hjälpa användare/allmänheten att interagera med medier och andra informationsleverantörer med ett kritiskt förhållningssätt

PEDAGOGISKA PERSPEKTIV och AKTIVITETER

En viktig del av MIK är att förstå hur medier skapar olika sorters berättelser, hur de gestaltar informationen genom sättet att presentera den och vilka tekniker de använder för att sortera material som annars skulle vara kaotiskt och svårt att ta till sig. Det är viktigt att ha en grundläggande förståelse av de olika tekniker som används av medier, 'koderna' man begagnar sig av och hur de bör tolkas. Det är också värt att fundera över vem som producerar och sammanställer materialet och hur aktiva eller interaktiva medie- och informationskonsumenterna är – om deras sätt att uppfatta innehållet påverkar hur informationen presenteras.

När det gäller MIK bör följande centrala områden noga granskas för att förstå hur medier och andra informationsleverantörer arbetar, hur de förmedlar sakers betydelse, hur de kan användas och hur man kan värdera informationen som presenteras. Dessa områden är också av betydelse för senare moduler i detta ramverk.

SPRÅKEN I MEDIER OCH INFORMATION

- Hur använder producenter av en medietext olika tekniker eller metoder för framställning av information för att kommunicera?
- Hur känner allmänheten igen och tar till sig dessa arbetsätt/metoder?
- Vilka koder och konventioner, vilka 'huvudingredienser' eller grammatik finns i ett visst medium?
- En medieobservatör, Marshall McLuhan, skrev att 'mediet är budskapet',⁴ och menar att själva mediet – tryck, etermedier eller internet – påverkar vårt sätt att förstå världen. Hur påverkar valet av medium vilken sorts information vi får? Hur formar detta val budskapet som förmedlas genom medierna?

REPRESENTATION I MEDIER OCH INFORMATION

- Undersök mediebilder och representationer
- Analysera en bild eller medietext
- Analysera sammanhanget
- Vem vinner på att medierepresentationer accepteras och vem förlorar?
- Hur påverkar dessa bilder vårt sätt att se på oss själva och andra?
- Hur påverkar de vår kunskap och förståelse av världen utanför vår egen erfarenhetsfär?
- Hur påverkar de vår syn på jämställdhet, kvinnors rätt till självbestämmande, människor med funktionshinder, ursprungsbefolkningar och etniska minoriteter?
- Undersök i vilken mån redaktionellt oberoende återspeglas i medietexten

4 McLuhan & Fiore 1967. *The Medium is the Message: An Inventory of Effects*. Penguin Modern Classics.

ANVÄNDARGENERERAT INNEHÅLL

- Föreställningar om människan som aktör är viktiga här – vem skapar medie- och informationstexten och varför?
- Samband med rätten för medborgare och yrkesverksamma att kommunicera och uttrycka sig fritt påpekas
- Samband med rätten till yttrandefrihet, aktivt medborgarskap och medie- och informationskunnighet påpekas
- Resurser (mänskliga, ekonomiska och tekniska, m.fl.), samt lagar och förordningar

PUBLIKEN SOM SAMHÄLLSMEDBORGARE OCH SOM ANVÄNDARE/KONSUMENTER

- Målgrupper och aktiva mottagare
- Aktiva samhällsmedborgare och användare/konsumenter tolkar budskapet i en text på sitt eget sätt beroende på vad de själva tillför
- Publiken förväntar sig transparens, ansvarstagande och rättvisa av medieindustrier
- Användare/konsumenter har personliga, socialt och kulturellt betingade behov av information

SAMHÄLLSMEDBORGARE SOM ANVÄNDARE/ KONSUMENTER AV TJÄNSTER FRÅN INFORMATIONGIVARE

- Hur leverantörer av information väljer informationsresurser och de viktigaste urvalskriterierna
- Hur leverantörer av information, såsom bibliotek, prenumererar på eller köper informationsresurser t.ex. böcker, tidsskrifter och databaser
- Hur leverantörer av information, offentliga och privata, finansieras.
- Hur informationstjänster skapar vinst hos leverantörer av information

CENTRALA FRÅGOR

- Vad är syftet med denna medie/informationstext?
- Hur har den producerats?
- Vem skapade den?
- Vilken är den tilltänkta publiken? Hur vet man det?
- Vilket är huvudbudskapet?
- Vem gynnas och vad vinner de?
- Vilka är mina informationsbehov?
- Hur kan jag känna igen och beskriva dessa behov?

- Finns den information jag behöver i den form jag behöver? Om inte, vad kan jag göra åt det?
- Hur bör man förstå, sortera och värdera den information man inhämtar?
- Hur kan jag presentera informationen i användbara format?
- Hur kan jag bevara, lagra och återanvända, registrera och arkivera information?

— AKTIVITETER

- Välj en medie- och informationstext efter eget önskemål och ställ frågorna från listan ovan. Vad kan man lära sig om medieproduktion och mediebranschen, om budskapen som förmedlas och den tilltänkta målgruppen?
- Tänk på en personlig eller ekonomisk handling du skulle vilja utföra. Skriv ner den och ställ frågorna ovan. Börja med, 'vilka är dina informationsbehov?'
- Anteckna alla aktiviteter du har för dig under en dag från den stund du vaknar på morgonen tills du går och lägger dig på kvällen. Analysera i små grupper: behöver du information för att delta i dessa aktiviteter? Anteckna bredvid varje aktivitet vilken information du behöver. Till exempel behöver du veta temperaturen utomhus innan du klär på dig; du behöver känna till hur det ser ut i trafiken innan du tar bussen; du behöver kunna något om ekonomi om du tänker ta ett lån. Diskutera: hur viktig är information ditt dagliga liv? Hur många beslut skulle vara svåra att fatta utan information?
- Använd biblioteket eller internet och leta upp information om några av de populäraste TV- radioprogram eller filmer, även reklam, som synts mest under det gångna året. Vilka av punkterna ovan var avgörande för deras framgång? Beskriv hur en eller fler av dessa punkter blir belysta av det/de exempel du valt.
- Förklara varför journalister bör ha rätt att slippa avslöja sina källor, förutom till sin redaktör.
- Diskutera 'Journalistik som verktyg för verifiering.'

72

ENHET4: MIK, UNDERVISNING OCH LÄRANDE

► TIDSÅTGÅNG: 2 timmar

CENTRALA TEMAN

Grundläggande förståelse av MIK och undervisnings- och lärandeprocessen

- MIK – pedagogiska infallsvinklar
- Att undervisa om och med hjälp av MIK

LÄRANDEMÅL

Efter genomgång av denna enhet bör läraren kunna:

- Beskriva hur MIK kan förstärka undervisnings- och lärandeprocessen
- Utforska undervisningsmetoder knutna till MIK
- Utveckla särskilda aktiviteter som använder dessa metoder.

PEDAGOGISKA PERSPEKTIV och AKTIVITETER

Pedagogiska tillvägagångssätt för undervisning i MIK:

UNDERSÖKANDE ARBETSSÄTT

Ett undersökande lärande är ett perspektiv på lärandet med eleven i centrum där undersökningsmomenten fokuserar på frågor med anknytning till medie- och informationskunnighet i dagens samhälle. Det innefattar många av de kännetecken som hör samman med undersökande lärande, problemlösning och beslutsfattande, där eleverna skaffar nya kunskaper och förmågor genom följande undersökande steg: att klargöra frågeställningen det handlar om; att känna igen underliggande förhållningssätt och uppfattningar: att klargöra fakta och principer som gömmer sig i frågan; att lokalisera, organisera och analysera belägg; att tolka och lösa frågan; samt att agera och på nytt överväga konsekvenserna och utfallen i varje fas. Det är en bra metod för undervisning i MIK eftersom eleverna får tillfälle att utforska frågor på djupet. Exempel på ett frågeorienterat, undersökande arbetssätt är bland annat: att se närmare på skildringar av kön och ras genom att analysera medier; utforska förhållandet mellan 'privatliv och medier' genom att analysera förstahands- och andrahandskällor; att utforska cybermobbing genom etnografiska undersökningar.

73

PROBLEMBASERAT LÄRANDE (PBL)

Problembaserat lärande är en fördjupning och ett undervisningssystem som utvecklar elevers interdisciplinära kunskapsbaser och förmågor samtidigt med kritiskt tänkande och strategier för problemlösning. PBL har sitt ursprung i medicinska fakulteten på McMaster universitetet i Ontario, Canada. Det är en strikt strukturerad, samarbetsbaserad metod för lärande inriktad på att höja kunskapsnivån individuellt och kollektivt genom att inspirera eleverna att kritiskt och på djupet undersöka verklighetsbaserade problem. Målen för lärandet, vilka frågor som undersöks, metoderna som används och utfallen, allt hanteras av eleverna. Ett exempel på problembaserat lärande i MIK är att dra upp riktlinjerna för en effektiv marknadsföringskampanj med budskap från offentlig sektor och med en specifik målgrupp.

FORSKNINGSINRIKTAT ARBETSSÄTT

Ett forskningsinriktat arbetssätt som syftar på olika slags tekniker som vetenskapsmän använder för att utforska omvärlden och presentera förklaringar som bygger på de data som påträffats. Undersökningsprocessen beskrivs ofta som en förenklad uppsättning steg kallad undersökningscykeln. Den innehåller följande aktiviteter: att göra observationer; ställa frågor; ta reda på vad som redan är känt; planera nya undersökningar; ompröva gammal kunskap i ljuset av evidens som framkommit genom experiment; använda redskap för att inhämta, analysera och tolka data; lägga fram förklaringar; samt att meddela resultaten. Denna metod skulle kunna anpassas till undervisningen i MIK. Exempel på ett forskningsinriktat arbetssätt är bland annat: att undersöka effekterna av våld i medier; att undersöka vilken roll internetgemenskaper spelar.

FALLSTUDIER

Fallstudier innebär en djupgranskning av ett enstaka fall eller en händelse. Det är en metod som används flitigt vid Harvard Business School där studenterna genom att studera verkliga händelser utreder hur teoretisk kunskap skulle kunna tillämpas på konkreta fall. Detta arbetssätt lämpar sig för MIK-undervisning eftersom elever dagligen exponeras för olika typer av budskap från medier och andra leverantörer av information. MIK erbjuder ett systematiskt sätt att betrakta händelser, samla data, analysera information och rapportera resultat, vilket i sin tur ger stöd åt det undersökande arbetssättet hos eleverna.

74 Dessa får en djupare och grundligare förståelse av hur ett fall eller en enstaka händelse utvecklar sig, varför det blev som det blev. fallstudier lämpar sig också för att skapa och testa hypoteser. Till exempel skulle elever kunna satsa på att fall studera strategin bakom marknadsföringskampanjen och lanseringen av en mycket framgångsrik film, en bestseller eller andra högprofilerade medieprodukter.

LÄRANDE I SAMVERKAN

Lärande i samverkan syftar på att eleverna samarbetar för att uppnå gemensamma mål. Lärande i samverkan kan variera från arbete i par till mer sammansatt planering så som projektinläring, 'pussel' lärande, handledd utfrågning av klasskamrater och växelvis undervisning elever emellan, vilka alla syftar till att utveckla begreppsförståelse, ett mer avancerat sätt att tänka, en bättre förmåga till samarbete och gör dessutom eleverna mer positivt inställda till skolan och sig själva. Detta arbetssätt hjälper läraren i sitt sökande efter fungerande arbetsformer för att hantera heterogena grupper med stora skillnader i studiebegåvning och prestation vad gäller grundläggande färdigheter. Detta är en lämplig metod i lärande och undervisning inom medieutbildning, eftersom det krävs att eleverna delar med sig av sina idéer och att de lär av varandra. Ett exempel på lärande i samverkan: att samarbeta på en wikisite.

TEXTANALYS

Elever lär sig ta itu med textanalys genom att redovisa koder och konventioner i olika medie genrer. Denna semiotiska analys siktar på att uppnå en bättre förståelse av nyckelbegrepp. T.ex. lär sig elever att förstå hur språkkoder och konventioner används för att skapa en särskild sorts representation som ska tilltala en viss målgrupp. De lär sig känna igen de 'tekniska', 'symboliska' och 'berättande' koderna i en medietext. Om möjligt äger en sådan textanalys rum i ett meningsfullt sammanhang, snarare än som en akademisk övning för sin egen skull.

Exempel: eleverna uppmanas att välja ut någon medietext som intresserar dem. Det kan vara en tidningsartikel, en video från YouTube, eller ett videoklipp från en internetbaserad nyhetskälla. Gruppera eleverna och vägled dem i att analysera publiken, syftet, upphovsman, teknik-metod/textegenskaper, samt kontext.

KONTEXTUELL ANALYS

Elever lär sig hur man genomför en grundläggande kontextuell analys, med fokus framför allt på nyckelbegrepp som rör medie och andra informationsleverantörer, men också i förhållande till en rad teoretiska metoder för MIK. Exempel på kontextuell analys och pedagogik inkluderar att hjälpa elever att lära sig sådant som: vilka system för klassificering av film, television och videospel gäller i det egna landet eller hur ägarförhållanden och -koncentration inom medier påverkar demokrati- och yttrandefrihetsfrågor.

75

ÖVERSÄTTNINGAR

Detta arbetssätt innebär att eleverna tar information skapad för ett medium och konverterar eller översätter det till ett annat. Till exempel:

- Ta en tidningsartikel som de har skrivit om en händelse vid universitetet och omvandla den till en radiopodcast nyhet.
- Se på ett kort avsnitt ur en barnfilm och därefter arbeta i små grupper med att göra en storyboard som visar scenen, identifierar klipp, vinklar och övergångar som används.
- Välj en saga och gör om den till en storyboard för filminspelning.
- Samla in tillgängligt bildmaterial som anknyter till en enskild människas liv och använd det som utgångspunkt för en kort dokumentär om denna person.

SIMULERINGAR

Simulering förekommer ofta som metod inom film och medieutbildning. Handledarna använder simulering för att visa studenterna hur medieinlärning 'ser ut'. Dvs. att handledaren tar sig an rollen som läraren i klassrummet, medan de studerande lärarna agerar skolelever, åtminstone i så måtto att de utför uppgifterna de åläggs. Denna strategi diskuteras sedan som ett led i en pedagogisk process.

Fler exempel:

- Studenterna föreställer dokumentärfilmare som ska göra ett ungdomsorienterat TV-program
- eller radio/internetbaserade journalister som intervjuar en medielärare för en podcast
- eller ett marknadsföringsteam från universitetet som gör en reklamvideo för framtida studenter om livet vid universitet

PRODUKTION

Detta arbetssätt innebär att lära genom att göra, learning by doing, ett viktigt inslag i kunskapsinhämtning på 2000-talet. Studenter bör uppmuntras att utforska lärande på ett grundligare och mera meningsfullt sätt. Produktion av medier ger dem möjligheten att fördjupa sig i lärande genom att undersöka och göra något konkret. Genom produktion av medietexter (t.ex. ljud, bild och skrivna texter) kan studenterna utforska kreativitet och uttrycka sig med egna röster, idéer och perspektiv.

Exempel: Studenterna använder programvara såsom iMovie eller Moviemaker (eller någon annan gratis, öppen och tillgänglig programvara) för att skapa en enminuts digital berättelse kring en miljöfråga eller annat ämne av intresse.

— AKTIVITETER

76

- Lärarna ger exempel på och beskriver ett av de 10 pedagogiska arbetssätten för MIK undervisning ovan som de är förtrogna med och pekar ut de moment som är viktigast för att kunna undervisa i MIK på ett effektivt sätt.
- Arbeta i grupper och guida lärare i hur man utvecklar arbetsuppgifter som kan åskådliggöra dessa strategier.

RESURSER FÖR DENNA MODUL

- *Civic Education for Media Professionals: A Training Manual*, <http://unesdoc.unesco.org/images/0018/001804/180402e.pdf>
- *Understanding Informational Literacy: A Primer*, <http://unesdoc.unesco.org/images/0015/001570/157020e.pdf>
- Big6, www.big6.com
- *Media Development Indicators: A framework for assessing media development*, <http://unesdoc.unesco.org/images/0016/001631/163102e.pdf>
- Committee of Concerned Journalists, www.concernedjournalists.org/tools/principles/rights
- Journalism.org, <http://www.journalism.org/resources/principles>
- *Media Education: A Kit for Teachers, Students, Parents and Professionals*, <http://unesdoc.unesco.org/images/0014/001492/149278e.pdf>
- *Towards Information Literacy Indicators: Conceptual Framework Paper*, www.uis.unesco.org/template/pdf/cscl/InfoLit.pdf

MODUL 2: ATT FÖRSTÅ NYHETER, MEDIER OCH INFORMATIONSETIK

'Det främsta syftet med journalistik är att säga sanningen så att människor får den information de behöver för att utöva sin suveränitet.'

Jack Fuller, i *News Reporting and Writing*

77

BAKGRUND OCH SYFTE

Med de nya informations- och kommunikationsteknikernas tillkomst har traditionella medier (radio, television och tidningar) fått allt större genomslagskraft och information och nyheter har därmed blivit mer tillgängliga än någonsin. I detta informations-tidevarv är journalister, informatörer och nyhetsmedier (nya och gamla) av central betydelse för att ge oss tillgång till information som ligger utanför vår personliga erfarenhetssfär, att främja delaktighet som samhällsmedborgare i styrningen av landet och bidra till öppna, demokratiska, stabila samhällen.

Denna modul kommer att undersöka vilken roll medier (nya och traditionella) och andra leverantörer av information spelar och vilka funktioner de fyller i våra privata liv och i demokratiska samhällen i stort, som att stärka demokratiska fri- och rättigheter och infoetik, att öka medborgarnas delaktighet och inflytande i samhället och att kräva och främja transparens och möjligheten att avkräva ansvar. Modulen kommer också att ge en översikt över utvecklingen av nyhetsmediernas roll från att tjäna enbart som en spegel av

samhället till att agera grindvakt för information eller vakthund med funktionen att erbjuda vikt och motvikt, att möjliggöra offentlig debatt och gynnsamt påverka samhällsandan. Modulen kommer att ge tillfälle att undersöka frågeställningar som yttrandefrihet och rätten till information, samt vikten av korrekta uppgifter, ansvarstagande och transparens i nyhetsrapporteringen.

Tack vare nya tekniker ser vi också en ökning av användargenererat innehåll, såsom ögonvittnesrapporter. Detta fenomen förser oss med en mångfald röster och perspektiv, men stärker också behovet av att kritiskt värdera de många nyhets- och informationsskällorna. Genom att bli MIK-kunniga kommer lärare att kunna analysera och värdera den information de får dagligen, samtidigt som de utövar sitt samhällsansvar genom att kräva hederlig och noggrann nyhetsrapportering och hylla fria, självständiga och pluralistiska medier.

ENHETER

1. Journalistik och samhälle
2. Frihet, etik och ansvar
3. Vad skapar en nyhet: att undersöka kriterierna
4. Hur en nyhet blir till: Att nå längre än När? Var? Hur?

ENHET 1: JOURNALISTIK OCH SAMHÄLLE

► TIDSÅTGÅNG: 2 timmar

CENTRALA TEMAN

- Framväxten av begreppen 'yttrandefrihet' och 'pressfrihet' och hur dessa använts
- Syftet med journalistik i samhället och dess roll för att bygga demokrati (t.ex. frihet, medborgaransvar, transparens och möjlighet att avkräva ansvar)
- Journalisters roll och ansvar på 2000-talet på den nationella och globala arena (t.ex. som spegel, grindvakt, vakthund, de som erbjuder möjligheter)
- Journalistiken i det allmännas intresse, redaktionellt oberoende kontra ägarinflytande
- Informationsetikens roll

LÄRANDEMÅL

Efter genomgång av denna enhet bör läraren kunna:

- Följa framväxten av begreppen 'yttrandefrihet' och 'pressfrihet' och hur de utövats
- Sammanfatta journalistikens uppgift i samhället och dess roll att när det gäller att stärka demokrati och skapa ett gott styrelseskick
- Utvärdera journalisters och informatörers roller och ansvar utvecklats, både på den nationella och den globala arenan och inom ramen för allmänintresset

PEDAGOGISKA PERSPEKTIV och AKTIVITETER

'Civilisationen har frambringat en idé starkare än andra, föreställningen om att människor kan styra sig själva. Och till stöd för denna föreställning har det skapats en i stort sett icke formulerad informationsteori som kallas journalistik. Dessa två står och faller med varandra.'

Bill Kovach och Tom Rosenstiel, *The Elements of Journalism*

Rätten att uttrycka sig fritt – ibland benämnd yttrandefrihet – har länge ansetts som en grundläggande rättighet, av avgörande betydelse för att fullt ut kunna förverkliga våra potential som människor. Den lägger grunden för andra fri- och rättigheter och stärker social och ekonomisk utveckling. Men rätten att uttrycka sig fritt kräver en offentlig plattform som tillåter utbyte av information och idéer för att kunna förverkligas och därför är mediernas roll att erbjuda en sådan av så stor betydelse. För att kunna fylla denna funktion behöver medier, emellertid, stå fria från statens och regeringens kontroll. En sådan frihet från reglering ställer i sin tur krav på journalister att uppföra sig på ett etiskt sätt, och därför har professionella riktlinjer utvecklats som handlar om journalistiska normer.

Mot denna bakgrund kan handledaren välja bland följande ämnen:

— AKTIVITETER

- Lärarna får i uppgift att undersöka och rapportera kring utvecklingen av 'yttrande- och pressfrihet' i sitt eget land. Rapporten bör innehålla 'tidslinjer' som visar milstolpar som:
 - Historiska utvecklingsmönster i framväxten av 'yttrandefrihet' och 'fri press' i teori och praktik
 - Journalister och/eller medieaktörer som gett speciella bidrag till pressfrihet och demokrati
 - Händelser i demokratiska rörelsers historia där medie- och nyhetsrapporteringen spelat en väsentlig roll.

- Om möjligt att genomföra, får lärarna i uppgift att intervjua journalister om deras syn på journalistikens roll i att främja eller utöva demokrati. Den som intervjuas ombeds att ange något tillfälle då medierapportering spelade en viktig roll på den nationella eller internationella scenen eller något fall då hans eller hennes agerande var av betydelse för hanteringen av eventuella spänningar mellan ägarintressen och allmänhetens intresse. Lärarna skriver sedan en tvåsidig text baserad på intervjun där man redogör för sina tankar och förklarar mediernas speciella funktion, hur de agerade i det konkreta fallet och de viktigaste frågorna som togs upp.

REKOMMENDATIONER för BEDÖMNING

- En resonerande text om läsningens och/eller intervjuernas resultat
- Essä eller bloggtext om ämnen som rör medier och demokrati
- Deltagande i gruppaktiviteter (workshopar, diskussioner under lekriktionerna, osv.)

TEMAN ATT DISKUTERA VIDARE

- Fallstudier av styrd press
- Propaganda vs. journalistik

ENHET 2: FRIHET, ETIK OCH ANSVARSSKYLDIGHET

► **TIDSÅTGÅNG: 2 timmar**

CENTRALA TEMAN

- Pressfrihet, yttrandefrihet, rätt till information och infoetik
- Riktlinjer för etik och praktik och globala värderingar på nyhetsredaktioner: riktlinjer för journalister och informatörer
- Journalistisk etik vid nyhetsinhämtning och nyhetsprocesser (etiska kommittéer, ombudsmän, oberoende pressråd/kommissioner för klagomål på pressen)
- Förespråkare för pressfrihet och aktiv mediebevakning
- Samhällsmedborgarnas rättigheter och skyldigheter: att sammanföra journalister och medborgare
- Medborgarjournalistik och användargenererat innehåll

LÄRANDEMÅL

Efter genomgång av denna enhet bör läraren kunna:

- Beskriva allmänna principer för pressfrihet, yttrandefrihet och rätten till information och vad de innebär för nyhetsrapporteringen
- Analysera hur etik är tillämplig på journalisters och informatörers arbete på det personliga, professionella och globala planet
- Bedöma vilken roll de som arbetar för pressfrihet och med aktiv mediebevakning spelar genom att verka för och skydda pressens frihet och ansvar
- Förklara samhällsmedborgarnas rättigheter och skyldigheter som en del av skapandet av professionell journalistik och information
- Förklara och analysera medborgarjournalistik eller den framväxande roll som allmänheten och icke-professionella journalister spelar när de själva skapar medieinnehåll och bidrar till den demokratiska processen genom offentlig debatt

PEDAGOGISKA PERSPEKTIV och AKTIVITETER

'I slutänden är journalistik en karaktärshandling.'

Bill Kovach och Tom Rosenstiel, *The Elements of Journalism*

Om staten försöker styra medierna kommer det att inkräkta på journalisters oberoende och deras förmåga att rapportera kring händelser på det sätt de anser bäst. Men medierna är sociala aktörer som kan utöva stor makt i samhället, alltså anses det generellt att i syfte att skydda sin frihet från styrning och kontroll utifrån, bör journalister kontrollera sig själva genom att enas om regler för etiskt beteende eller etablera professionella riktlinjer för hur nyhetsstoff eller händelser bör rapporteras.

81

TILLÄMPNING – JOURNALISTIKENS ETISKA RIKTLINJER/REGLER

- Studera etiska riktlinjer/regler som upprättats av journalister – (ett exempel är de som antagits av Internationella journalistförbundet; ett annat kan vara BBC:s professionella normer). Bedöm syftet med varje punkt i riktlinjerna
 - Diskutera varför sådana etiska riktlinjer bör utvecklas och omfattas av yrkesutövarna själva och inte åläggas dem utifrån av någon aktör eller myndighet
 - Diskutera vilka mekanismer som krävs för att etiska riktlinjer ska efterlevas

TILLÄMPNING – PROFESSIONELLA ETISKA RIKTLINJER/REGLER FÖR INFORMATÖRER

- Undersök de etiska riktlinjer som fastställts av informatörer som t.ex. bibliotekarier eller arkivarier, deras viktigaste principer och värderingar (t.ex. den uppsättning etiska riktlinjer för arkivarier som framtagits av the International Council of Archives eller andra professionella etiska riktlinjer för bibliotekarier i enskilda länder, se American Library Association)
 - Diskutera etiska frågor som rör ägande, tillgänglighet, rätten till privatliv, säkerhet och samhället
 - Diskutera hur informationsetik påverkar individens val, yrkesutövning och politik
 - Diskutera hur framväxande nya informationsformat och nya informationsbehov påverkar etiska principer och hur dessa tillämpas (t.ex. datalagring, privatlivet och tillgång till offentlig information)

— AKTIVITETER

- Lärarutbildaren slår upp Freedom of the Press Index of Freedom House (www.freedomhouse.org) eller Worldwide Press Freedom Index of Reporters Without Borders (Reportrar utan gränser) eller någon annan regional instans, såsom mediernas Afrobarometer och tar reda på vilken placering i rangordningen det egna landet fått. Lärarna får till uppgift att:(1) förklara om han eller hon tycker placeringen är rättvis och (2) ge exempel på och förklara vilka faktorer eller variabler som har påverkat landets rangordning på pressfrihetslistan. Följande kriterier kan vara tillämpliga
 - Graden av tryckfrihet och frihet för etermedier och nätmedier (t.ex. internet)
 - Den juridiska miljön kring medier
 - Politiska påtryckningar som inverkar på rapporteringen
 - Ekonomiska faktorer som påverkar tillgången till information
 - Koncentration av medieägande
 - Direkta attacker på journalister och medier
 - Förekomsten av statligt monopol inom medierna
 - Förekomsten av censur och självcensur i medierna
 - Utländska journalisters svårigheter
- Det finns många organisationer i världen som kämpar för journalisternas sak. Några är internationella, som International Media Support in Denmark, Article 19 i London och Committee to Protect Journalists i New York. Undersök om det finns pressfrihetsorganisationer som är aktiva i ditt land och hur dessa har bidragit till att skydda press- och yttrandefrihet.
- Lärarutbildaren ger exempel på rapportering som visar fördomar, inklusive stereotyper, skapande av myter, obsceniteter och åskådliga bilder och leder en efterföljande diskussion kring vikten av normer och allmänna riktlinjer för journalister. Lärarna lämnar in anteckningar från presentationen.
- Lärarna intervjuar en medieombudsman eller en representant för en organisation som värnar om mediefrihet (eller liknade grupp) för att ställa frågor om den vanligaste kritiken och de oftast förekommande klagomålen som riktas mot journalister och/eller nyhetsorganisationer om påstådda etiska eller andra yrkesrelaterade felsteg. Lärarna

inventerar vilka nuvarande etiska riktlinjer som finns och diskuterar om professionens riktlinjer täcker in de aktuella fallen på ett tillfredsställande sätt. Några i studiegruppen får i uppdrag att ringa lokala medier för att kontrollera om de har etiska riktlinjer som gäller för deras journalister. Ev. kan ytterligare frågor ställas om hur man ser till att bestämmelserna efterlevs eller implementeras.

- Lärarna inventerar **rapporteringar som gjorts av vanliga medborgare** från en händelse eller en fråga som det rapporterats flitigt om i ledande medier. Han eller hon kontrollerar om faktafel eller partiskhet förekommer.
- Lärarna ombeds skriva en dagbok eller loggbok där (dagliga) iakttagelser kring detta tema förs in (t.ex. brott mot fri- och rättigheter, såsom press, yttrandefrihet och information och/eller andra exempel på oetiskt journalistiskt yrkesutövande). Iakttagelserna sammanställs och sammanfattas vid kursens slut.

REKOMMENDATIONER för BEDÖMNING

- Medieloggbok
- Underlag för undersökningar, t.ex. rangordning av pressfrihet i olika länder, etiska riktlinjer och medborgarjournalistik
- Anteckningar från intervjuer, TV- och film-analys
- Deltagande i grupparbete, t.ex. workshops, diskussioner i klassen

83

TEMAN ATT DISKUTERA VIDARE

- Allmänhetens rätt till information och principer för informationsfrihet: Artikel 19
- Rätten till information och yttrandefrihet: internationella avtal, konventioner, deklARATIONER och stadgar, samt nationella lagar (konstitutionsparagrafer; lagar mot förtal, nationens säkerhet)
- Tillgängligheten till information om lagar och deras tillämpning samt deklARATIONER, stadgar, rekommendationer
- Vad som bör ingå i informationslagar och deras tillämpning
- Självreglering och medieombudsmän
- Reportrars rättigheter

ENHET 3: VAD SKAPAR EN NYHET – ATT UNDERSÖKA KRITERIERNA

► TIDSÅTGÅNG: 3 timmar

CENTRALA TEMAN

- Kriterier för bedömning av nyhetsvärde och nyheternas egenvärde
- Vad som bör beaktas vid bedömning av nyheter eller vid utformningen av dem

LÄRANDEMÅL

Efter genomgång av denna enhet bör läraren kunna:

- Beskriva vilka kriterier som används vid bedömning av nyhetsvärdet eller egenvärdet hos händelser, personer eller idéer
- Kritiskt diskutera grundprinciperna för bedömning av nyheter eller utformningen av dem

PEDAGOGISKA PERSPEKTIV och AKTIVITETER

'Den teori om journalistik vi har ärvt ligger till grund för det nya seklets journalistik, en meningsskapande journalistik som bygger på syntes, verifiering och ett okuvligt oberoende.'

Bill Kovach och Tom Rosenstiel, *The Elements of Journalism*

Journalister behöver skapa mening ur en stor mängd information och bedöma hur man kan sortera den så att de viktigaste frågorna står i fokus och resultatet kan vara begripligt för en publik bestående av människor som kommer att förstå de aktuella händelserna på många olika nivåer. Bedömningar som måste göras är bl.a. att välja de inslag som anses viktiga (har nyhetsvärde) och avgöra hur de ska presenteras. Det är oundvikligt att utformningen som presentationen får (ibland känt som 'framing') kommer att spegla journalisternas egna erfarenheter och syn på världen. Det är viktigt för publiken att förstå dessa presentationer och att betrakta dem kritiskt.

TEXTANALYS

- Läraren analyserar nyhetsvärdet av förstasidesnyheterna på en större tidning (eller nätupplagan) med hjälp av kriterier för bedömning av nyhetsvärdet i ett reportage som utgångspunkt. Sådana kriterier skulle kunna vara:

- Aktualitet
- Genomslagskraft och betydelse
- Uppmärksamhetsvärde
- Närhet (avstånd)
- Konflikt
- Mänskligt intresse/sällsynthet
- Spridning
- Nödvändighet.

Läraren analyserar sedan nyhetsinslagen med hänsyn till följande faktorer som vägs in i nyhetsbedömningen eller i utformningen av nyheten:

- Att det man skriver är sant: noggrannhet (fakta bör vara korrekta) och texten vara sammanhängande (ur fakta skapas mening)
- Engagemang för allmänintresset
- Att informera snarare än att manipulera allmänheten
- Att få med alla fakta/ge en uttömmande redogörelse
- Mångfald – inkludera nyheter från alla samhällsgrupper, inte bara målgruppen).

Uppmärksamhet bör också riktas på placeringen av artiklar, på rubriker och typsnitt, samt urval av fotografier och bildtexter.

85

KONTEXTUELL ANALYS

- Läraren granskar rapporteringen från både CNN och Al Jazeera (eller andra medieorganisationer man väljer) kring ett visst ämne en viss dag och jämför vinkling (dvs. att sälja en särskild ståndpunkt eller perspektiv) och behandling (dvs. information som ges, källor som anges, intervjuer som förekommer, ev. bildstöd till händelseförloppet) i båda reportagen.

NYHETSANALYS OCH SJÄLVBEDÖMNING

- Studenterna får två olika nyhetstexter som behandlar samma ämne och bedömer vilken text som är starkast och ger mest information, samt föreslår hur den andra artikeln hade kunnat förbättras (med hjälp av kriterierna ovan).

REKOMMENDATIONER för BEDÖMNING

- Anteckningar från textanalys/kontextuell analys/nyhetsanalys
- Deltagande i grupparbete, t.ex. workshops, diskussioner i klassrummet

TEMAN ATT DISKUTERA VIDARE

- Nyhetsbakgrund (sociokulturella, politiska och ekonomiska influenser på nyheterna)
- Påverkan denna nyhetsbakgrund har på nyhetsvärdering och redaktionella processer
- Det globala nyhetsflödet och utformningen av nyheter
- Globala nyhetsorganisationer (CNN, Al Jazeera, BBC, Fox News)

ENHET 4: HUR EN NYHET BLIR TILL: ATT NÅ LÄNGRE ÄN NÄR? VAR? HUR?

86

► **TIDSÅTGÅNG:** 3 timmar

CENTRALA TEMAN

- Att få syn på nyheten och känna igen en intressant berättelse (hur en nyhet växer fram)
- Verifiering (att garantera sanningshalten) som disciplin – journalistikens innersta väsen

LÄRANDEMÅL

Efter genomgång av denna enhet bör läraren kunna:

- beskriva hur nyheten utvecklas från idé till informationssökning och nyhetsframställning
- förstå huvudprinciperna av verifiering (att garantera sanningshalten) som disciplin, till skillnad från journalistik som hävdar ståndpunkter, och hur dessa principer tillämpas när nyhetsinslaget blir till.
- analysera hur nyhetsrapporter kan använda sig av verifieringstekniker för att svara mot journalistiska normer som tillförlitlighet och noggrannhet.
- förstå och beskriva hur journalister, nyhetskällor, chefredaktörer och medieägare förhåller sig till varandra

PEDAGOGISKA PERSPEKTIV och AKTIVITETER

'När dagens nyhetsskörd når tidningsredaktionen utgör den en otrolig blandning av fakta, rykten, misstankar, ledtrådar, förhoppningar och farhågor, och uppgiften att välja bland och få ordning på dessa nyheter är ett av de sant heliga och mest prästlika uppdragen i en demokrati.

Walter Lippmann, i *News Reporting and Writing*

ETT STUDIEBESÖK HOS EN NYHETSMEDIEORGANISATION

Ordna ett arbetsplatsbesök hos en medieproducent för att intervjua chefredaktören, alternativt en redaktör i ansvarsställning för att på plats få uppleva hur nyheter växer fram på en tidningsredaktion. Deltagarna skriver ner sina observationer och lärdomar av det de upplevt.

PROCESSUNDERSÖKNING (EN DAG I EN NYHETSREPORTERS LIV)

87

Läraren under utbildning följer en nyhetsreporter då denne fullföljer sina uppdrag och dokumenterar: (a) vilka nyhetsinslag som valdes ut och blev skrivna om, jämfört med vad som faktiskt hände (eller processen att sälla i all data som samlats in); och (b) hur och varför skrev reportern sin berättelse (gav datan mening) på det viset han eller hon gjorde.

TEXTANALYS

- Läraren analyserar tidningsreportage kring en större fråga eller händelse och granskar informationen som förmedlas. Han eller hon förklarar sin analys med avstamp i de faktorer och processer som ryms i 'att identifiera nyheten och känna igen en intressant berättelse' (se centrala teman), nämligen:
 - Nyheternas beståndsdelar När? Var? Hur? (med tillägg av Vem? Vad? och Varför?) och att definiera dem på nytt: nyheter är data med mening (vem är person, vad är intrig, var är plats, varför är motivation eller orsakssammanhang, hur är berättelsen)
 - Journalistik som 'berättande med ett syfte': att leta fram information som människor behöver för att leva sitt liv, att göra det meningsfullt och innehållsrikt

Läraren kontrollerar om berättelsen går att verifiera enligt grundprinciperna för verifiering: lägg inte till; lura inte publiken; var så öppen som möjligt kring metoder och motiv; lita på den egna ursprungliga rapporteringen; visa ödmjukhet

Läraren bör också tillämpa åtminstone en verifieringsteknik bland de följande: skeptisk redigering, checklista för fakta, metod för att verifiera fakta som tagits för givna, regler kring anonyma källor m.m. (Referens: Kovach och Rosentiel, *The Elements of Journalism*)

PRODUKTION

- Utbildningsanordnaren eller någon lärare samarbetar med redaktören för en skoltidning (eller ansvarig för skolradiosändningar) så att lärarna får tillfälle att planera ett nummer av nästa tidning/nästa program. Deras planering bör innehålla en förteckning över inslagen som ska skrivas eller produceras och skälen till att de ska vara med, omfattningen av varje inslag, samt förslag på vinkling eller behandling

MEDIELOGG

- Lärarna får i uppgift att föra dagbok eller loggbok där (dagliga) observationer kring detta tema antecknas (t.ex. nyhetsvärdering, nyhetsbedömning, verifieringskriterier, medborgarrapportering) för att sammanställas och sammanfattas vid kursens slut

REKOMMENDATIONER för BEDÖMNING

- Medielogg
- Produktion
- Rapporter från studiebesök, engagemang /visat intresse, textanalys
- Deltagande i grupparbeten, t.ex. workshops, klassrumsdiskussioner

TEMAN ATT DISKUTERA VIDARE

- Tekniker för att söka källor och insamling av nyhetsmaterial
- Omdöme och känsla för det passande vid nyhetsrapportering

RESURSER FÖR DENNA MODUL

- Joseph, Joseph, Ammu. (2005): *Media Matters Citizens Care*. hämtat 17 May 2011 från http://portal.unesco.org/ci/en/files/19137/11164945435advocacy_brochure.pdf
- Article 19. (1999, June). *Right to Know: Principles on Freedom of Information Legislation. International Standards Series*. hämtat 27 May 2009 från www.article19.org/pdfs/standards/righttoknow.pdf
- ASLIB Training Suite. Freedom of Information. (2004). hämtat 15 February 2004 från <http://www.aslib.com/training>
- Bertrand, Claude-Jean. (2003). *Media Ethics and Accountability Systems*. New York: Hampton Press
- Coblenz, W. (Producer) and Goldman, W. (Writer). (1976). *All the President's Men* (Film) Warner Bros
- Committee to Protect Journalists, <http://www.cpj.org>

- Dominick, J. R. (2007). *The Dynamics of Mass Communications*. 9th ed. Boston: McGraw-Hill
- *Humanext. Ethics Trainings*. (2009). Ankerstar och Dalke's Balancing Personal and Professional Ethics (programme with Trainer's Guide, reproducible exercises, handouts, case studies); Dr. Louis V. Larimer's Seminar on Ethical Reasoning (with Ethical Type Indicator Profile and Training Manual). Hämtat 22 april 2009 från http://www.newtrainingideas.com/ethics_training.html
- Kovach, B. och Rosenstiel, T. (2001). *The Elements of Journalism: What Newspeople Should Know and the Public Should Expect*. New York: Three Rivers Press of Random House;
- Mencher, Melvin. (2006). *News Reporting and Writing* (10th ed.). Boston: McGraw-Hill
- Mendel, Toby. (2008). *Freedom of Information: A Comparative Legal Survey* (2nd Ed.). Paris: UNESCO, <http://unesdoc.unesco.org/images/0015/001584/158450e.pdf>
- Poynter Institute, <http://www.poynter.org>
- Reporters sans frontières, <http://www.rsf.org>
- Rosenstiel, Tom and A. Mitchell (eds). (2003). *Thinking Clearly: Cases in Journalistic Decision-Making*. New York: Columbia University Press
- State of the News Media, <http://www.journalism.org>
- Ward, S.J.A. (2005). Philosophical Foundations of Global Journalism Ethics. *Journal of Mass Media Ethics* 20:1, 3–21
- Woodward, Bob och Carl Bernstein. (1974). *All the President's Men*. New York: Simon and Schuster;
- UNESCO. (2009) *Guidelines for Broadcasters on Promoting User Generated Content and Media and Information Literacy*. Paris: UNESCO, <http://unesdoc.unesco.org/images/0018/001871/187160e.pdf>
- UNESCO. (2007). *Model Curricula for Journalism Education for Developing Countries and Emerging Democracies*. Paris: UNESCO, <http://unesdoc.unesco.org/images/0015/001512/151209e.pdf>
- University of Kansas. *History of American Journalism*. (2009). hämtat 22 april 2009 från <http://ehub.journalism.ku.edu/history/1920/1920.html>

MODUL 3: REPRESENTATION I MEDIER OCH INFORMATION

90

'Hur andra ser oss avgör hur de behandlar oss: hur vi behandlar andra beror på hur vi ser dem; sådant seende kommer från representation/gestaltning.'

Richard Dyer, *The Matter of Images*

BAKGRUND OCH SYFTE

Representation i medier kan ta sig många olika skepnader. Vi lever i en bildbemängd kultur och vi omges dagligen av medierepresentationer på webbsidor, på TV, i långfilmer, i nyhetsrapportering och i böcker.

Reportrar, författare, videofilmare, annonsörer, förläggare och filmmakare använder bilder, ljud och det skrivna ordet för att överföra information kring en händelse, en historia eller en frågeställning. Vanligtvis begränsas de på något sätt av tid, plats, resurser och andra redaktionella inskränkningar i sitt arbete att bereda och presentera berättelser för allmänheten. Alltså är det ofta nödvändigt, beroende på vilken historia som ska berättas eller vilket budskap som ska överföras, att 're-presentera', 'om-presentera' frågor eller händelser genom att hänvisa till egenskaper som ras, kön, sexuell läggning, ålder eller klass. Oundvikligen måste de som arbetar med medier välja det innehåll som ska presenteras för allmänheten. Ofta är detta urval subjektivt färgat och leder ibland till stereotypiska eller förenklade representationer/framställningar som kan användas

för att etikettera individer och rättfärdiga trångsynta uppfattningar och förhållningssätt. Detta är måhända inte författarens eller journalisten/reporterns avsikt. Ibland finns en sådan tolkning hos mottagaren (åskådaren, läsaren eller åhöraren). Där medier och andra informationsleverantörer bidrar till att främja en viss grupps intressen, till konflikt eller diskriminering, är det logiskt att medier får stå till svars för sina handlingar i samma utsträckning som andra sociala aktörer. Det är dock av avgörande betydelse att medier som plattform för offentlig debatt bör tillåtas presentera diskussion och information utan kontroll från någon instans utifrån, t.ex. en regering.

Vi behöver också förstå att medier och andra informationsleverantörer arbetar i ett socialt sammanhang och är sociala aktörer inom detta sammanhang. Medier påverkas av samhället och påverkar i sin tur samhället. Vi behöver fördjupa våra kunskaper om olika nationella sammanhang som medier verkar i.

När vi nu försöker vara medie- och informationskunniga behöver vi granska mediebilder eller representationer och analysera inte bara bilden eller själva medietexten utan också kontexten som omger bilden och som vi inte alltid ser. Det är viktigt att förstå att medan medier har stor makt att styra och utmana samhället, så speglar de också samhället genom att förse oss med sådana berättelser och representationer som vi kräver och accepterar.

Många medieproducenter i olika delar av världen har på frivillig väg utvecklat etiska riktlinjer för mångfald som ska se till att mediebranschen har ett åtagande att främja mångfald och visar ett inkluderande förhållningssätt i sitt utbud. Många medieproducenter styrs också av etiska riktlinjer som förbjuder grovt eller diskriminerande material som syftar på ras, etnicitet, ålder, kön, fysiska hinder eller civilstånd.

Centralafrågor i denna modul: Vem tjänar på acceptans för kränkande medierepresentationer och vem förlorar? Hur påverkar dessa bilder vårt sätt att se på oss själva och andra? Hur påverkar de vår kunskap om och förståelse av världen utanför vår egen erfarenhetssfär?

ENHETER

1. Nyhetsrapportering och bildens makt
2. Branschens regler kring mångfald och representation
3. TV, filmer, bokutgivning
4. Musikvideor och representation

ENHET 1: NYHETSRAPPORTERING OCH BILDENS MAKT

► **TIDSÅTGÅNG:** 3 timmar

CENTRALA TEMAN

- Fallstudie: nyhetsrapportering
- Bildens makt
- Representation av katastrofer
- Representation av genus

LÄRANDEMÅL

Efter genomgång av denna enhet bör lärarna kunna:

- Analysera representation/framställning i nyhetsrapporteringen av specifika händelser
- Granska nyhetsrapportering som erbjuder andra representationer än de som förekommer i traditionella medier
- Bedöma vilken inverkan olika representationer har på publiken och på motivet som avbildas
- Analysera representation av genus i medier och informationssystem

PEDAGOGISKA PERSPEKTIV och AKTIVITETER

92

- På grund av vårt beroende av bildmedier har några mediekritiker uttryckt oro över hur vissa händelser, särskilt katastrofer, presenteras i medier. Granska medierapporteringen kring aktuella frågor och händelser och bedöm i vilken mån det är befogat att rapportera om dem. Diskutera hur man reagerar på bilder av människor som drabbats av tragedier eller katastrofer. Undersök och kommentera strategier som används av journalister som arbetar inom traditionella och alternativa medier för att skildra hur människor reagerar känslomässigt i katastroflägen och samtidigt visar respekt för deras värdighet och för dem som individer.
- Utforska och analysera nyhetsrapporteringen från en större händelse som jordbävningen i Haiti, tsunamin i Asien eller folkmordet i Rwanda. Denna fallstudie bör fokusera på bilderna från rapporteringen och representationen av människor och frågeställningar som är sammankopplade med dessa händelser.⁵ Sök på internet för att hitta bilder som förekom i de vanligaste mediernas rapportering kring dessa händelser. Följande frågor kan användas för att analysera rapporteringen och bilderna i detalj:
 - Beskriv vad som visades i TV och i tidningsreportagen. Välj ut de bilder som användes mest. Granska hur dessa representationer är konstruerade med tanke på kameravinklar, bildkomposition, olika typer av bilder, vem eller vad som visas på filmen/ bilden och vem eller vad som inte finns med
 - Vilket budskap förmedlas genom dessa bilder? Vilken historia berättar de? Uppskatta vilken potential bilderna har för att bli ikoniska. Vilken inverkan kan de ha på mottagarna? Fundera över hur bilderna kan påverka betraktarens förståelse av eller förhållande till motivet
 - Diskutera om information kring händelser som inte existerar på bild kommer att kommas ihåg. Undersök bildens makt att 'utplåna' annan information som inte bevarats i bildform. Vad innebär det för oss som välinformerade samhällsmedborgare?

JÄMSTÄLLDHET – ATT ÖKA KVINNORS EGENMAKT

- Genusfrågor har fått en allt viktigare plats på dagordningen hos internationella utvecklingsorgan (som t.ex. FN), nationella och regionala politiska organ och det civila samhällets organisationer. År 1995 antog Förenta Nationernas fjärde världskvinnokonferens Beijing en deklaration och handlingsplattform där mediernas centrala roll för att främja jämställdhet på alla områden markerades. Alla berörda uppmanas att gå samman för att 'bekämpa stereotypa framställningar av kvinnor och kvinnors ojämlika tillgång till och delaktighet i alla kommunikationssystem, inte minst i medier'.
- Det finns ett tydligt behov av att framhålla den roll medier och andra informationsleverantörer som bibliotek, arkiv och internet spelar för att svara mot deklarationens mål. Diskutera i klassen frågor som: Hur kan medier och andra informationsleverantörer bedöma sin egen lyhörighet i genusfrågor, och hur kan det civila samhället i sin tur värdera denna lyhörighet? Vidarebefordrar medierna helt enkelt information som rör jämställdhet eller är de en aktiv part som ser som sin uppgift att verkställa Beijingdeklarationen och därmed skapa kunskap som sedan kan spridas vidare? Om de faktiskt är en delaktig partner, hur kan medier spela den rollen på ett effektivt sätt?
- I många år har berörda världen över fokuserat på medieutveckling för att engagera sig i frågor kring jämställdhet och stärkande av kvinnors egenmakt. MIK behövs för användare av medie- och informationssystem och har möjlighet att påverka beteenden i positiv riktning genom öppenhet i genusfrågor. Genom MIK utrustas publiken (läsare, åskådare och åhörare) med de kompetenser (kunskap, färdigheter och förhållningssätt) som krävs för att bedöma hur lyhört medier och informationssystem agerar i genusfrågor och kan själva delta i debatten.
 - Be lärarna genomföra en mindre undersökning för att få svar på följande frågor: Främjar medieorganisationer MIK i ditt land? På vilket sätt? Vilka bevis finns att så är fallet? Om möjligt, ge konkreta exempel. På vilket sätt kan MIK bidra till att gynnsamt påverka jämställdhet? Vilka projekt som sysslar med genusfrågor finns i era länder och lokalsamhällen? Vilka utmaningar ligger i implementeringen av dessa projekt? I vilken mån är medier och andra informationsleverantörer inblandade i dessa projekt? Hur kan MIK användas på ett kreativt sätt för att föra in genusfrågor i medier och information och att nyansera gestaltningen av kvinnor. Med hjälp av dessa och andra frågor, inventera erfarenheter, bästa praktiker och ge förslag som rör jämställdhet och MIK. Vad har du själv för inställning till jämställdhet? Hur kan dina egna åsikter och erfarenheter påverka din tolkning av representationer av genus i medier och andra informationsleverantörer?
- Det finns två huvudfrågor i inställningen till kvinnor och medier och andra informationsleverantörer. Den ena handlar om vilken ställning kvinnor har som arbetar med medier och andra informationsleverantörer och den andra berör hur kvinnor gestaltas, bilden av kvinnor i medier och hos andra informationsleverantörer.
 - Ta fram några av forskningsresultaten från **Global Media Monitoring Project 2010** och **Global Report on the Status of Women in the Newsroom** (se resurslistan i enhetens slut) eller någon annan liknande forskning som anknyter till kvinnor medier och andra informationsleverantörer. Välj bland följande frågor och diskutera dem, gärna i olika kombinationer: Vad är innebörden av rapportens rön för individen och för kollektivet? Vilka slags bilder av kvinnor förekommer oftast i medier? Vilka sociala, ekonomiska, kulturella och politiska faktorer kan ge förklaringar till att de bilderna

valts? Bör detta ge anledning till oro? Borde din regering agera för att motverka förekomsten av negativa bilder? Om svaret är ja, beskriv hur. Vilka åtgärder bör det civila samhället vidta för att göra något åt frågan? Tycker du att det är bättre att medier tar initiativet genom självreglering snarare än att regeringar eller andra offentliga organ gör det? Förklara. Borde olika regler gälla för medier och andra informationsleverantörer som är offentligt finansierade och privata medier? Anser du att offentligt finansierade medier och andra informationsleverantörer har ett särskilt ansvar för jämställdhet och stärkande av kvinnors egenmakt? Har MIK gett dig inspiration att agera? Hur? Vad är din personliga inställning till jämställdhet? Hur kan dina egna åsikter och erfarenheter påverka din tolkning av hur kön gestaltas i medier och andra informationsleverantörer? Tror du att bilderna av kvinnor skulle förändras i relation till de av män om fler kvinnor arbetar med medier och andra leverantörer av information? Varför tror du det? Vad säger forskningen?

- Lärarutbildaren kan bearbeta de genusrelaterade aktiviteterna ovan så att de blir relevanta för andra marginaliserade grupper som dem med funktionsnedsättning, ursprungsbefolkningar, etniska minoritetsgrupper och fattiga innerstads- eller landsbygdssamhällen. Målet bör vara att utforska hur dessa grupper framställs i medier för att förstå hur representation skapas och för vem, och att få svar på frågan vem som tjänar på att dessa representationer accepteras och vem som förlorar på dem.

REKOMMENDATIONER för BEDÖMNING

94

- Analys och värdering av bilder från nyhetsrapportering – med hänsyn även till teknik/utformning
- Beskrivning och bedömning av hur arbete med rapportering bäst bidrar till att vi får välinformerade samhällsmedborgare
- Bedömning av bilders inverkan på mottagarna

ENHET 2: ETISKA RIKTLINJER KRING MÅNGFALD OCH REPRESENTATION

► **TIDSÅTGÅNG: 2 timmar**

CENTRALA TEMAN

- Etiska riktlinjer/uppförandekoder i medier
- Tillämpning av dessa i olika medier
- Bedömning av etiska riktlinjer/uppförandekoder och regleringar

LÄRANDEMÅL

Efter genomgång av denna enhet bör läraren kunna:

- Undersöka mångfald i samband med uppförandekoder/etiska riktlinjer bland olika medieleverantörer
- Tillämpa dem på olika mediebilder och texter.
- Bedöma medietexter som bygger på etiska riktlinjer
- Bedöma syftet med och effektiviteten av dessa riktlinjer
- Föreslå förändringar av etiska uppförandekoder/riktlinjer i medier

PEDAGOGISKA PERSPEKTIV och AKTIVITETER

Behovet av att undvika statlig reglering av medier har lett till att många medieleverantörer i olika delar av världen på frivillig väg har utvecklat etiska riktlinjer/uppförandekoder för mångfald, som förpliktigar mediebranschen att arbeta för mångfald och visa ett inkluderande förhållningssätt i sitt utbud. Många medieproducenter styrs också av uppförandekoder som förbjuder grovt eller diskriminerande innehåll som syftar på ras, etnicitet, ålder, kön, fysisk förmåga eller civilstånd.

— AKTIVITETER

- Undersök vilka etiska riktlinjer/uppförandekoder som finns in ditt geografiska område. Ta reda på vem som har ansvaret för att dessa har kommit till. Gör en sammanfattning av de viktigaste ämnesområden de täcker och förklara syftet med dem. Hur främjar de allmänhetens och konsumenternas intressen? Vilka konsekvenser kan dessa bestämmelser ha för branschen?
- Tillämpa någon av de etiska koderna/riktlinjerna från föregående övning på representationer i nyhetsrapportering. Bedöm i vilken mån bestämmelserna följs. Glöm inte att ta med både text och kontext i din avvägning. Ge konkreta exempel från rapporteringen till stöd för din argumentering. Där rapporteringen bryter mot bestämmelserna, vilka åtgärder kan individen vidta?
- Undersök andra områden inom medier som lyder under dessa bestämmelser (t.ex. hur genus används i reklam). Bedöm i vilken mån bestämmelserna följs. Formulera i några punkter vilken återkoppling du skulle kunna ge det kontrollorgan som är aktuellt eller personerna som har producerat medietexterna

REKOMMENDATIONER för BEDÖMNING

- Sammanfattning av de viktigaste områden som riktlinjer för mångfald och etik täcker
- Tillämpning av dessa på olika medietexter
- Förslag på ändringar/tillägg till etiska riktlinjer/uppförandekoder

ENHET 3: TELEVISION, FILMER OCH BOKUTGIVNING

► **TIDSÅTGÅNG:** 2 timmar

CENTRALA TEMAN

- Långfilmer – framgångskoncept
- Representation i film
- Representation i böcker
- Hollywood, samhälle och inhemska berättelser

LÄRANDEMÅL

Efter genomgång av denna enhet bör läraren kunna:

- Undersöka varför aktuella TV-program och långfilmer är framgångsrika
- Bedöma representationer i film, TV och tryckta medier (inklusive böcker)
- Utveckla ett textmanus för film och TV
- Undersöka placeringen av TV-program i en nätverkstablå
- Analysera hur kön framställs i reklam
- Analysera tekniska strategier i olika representationer
- Undersöka alternativa, inhemska berättelser i TV och film

96

PEDAGOGISKA PERSPEKTIV och AKTIVITETER

Film har varit ett av de mäktigaste medierna under förra seklet med masspublik världen över. De senaste åren har också TV och internet globalt nått en enorm publik. Samtidigt förblir böcker en viktig idé- och informationskälla. Alla dess fyra medier och informationleverantörer har en framträdande roll i att forma hur ett samhälle förstår sig självt genom att tillägna sig nationella berättelser och egna versioner av nationens historia. En viktig del av MIK är att förstå hur dessa medier skapar vår bild av den värld vi lever i.

— AKTIVITETER

- Använd internet för att studera varför några större filmer den senaste tiden varit framgångsrika. Besök en webbplats som Box Office Guru. Gör en lista på fem filmer som blivit kassasuccéer lokalt eller internationellt. Om det är möjligt, titta på en trailer för var och en av filmerna på nätet eller välj en film och se den i sin helhet. Beskriv vem eller vad som framställs som viktigast för berättelsen. Förklara varför denna framställning kan tilltala publiken

- Be lärarna att söka olika versioner av historiska händelser, t.ex. Napoleon i Ryssland: böcker som getts ut från den perioden eller som handlar om den; filmer som skapats i olika genrer; konstverk eller bilder; annat visuellt material som fotografier och musikvideor. Besök ett museum eller arkiv (om sådan finns inom räckhåll och som är relevant för ämnesområdet), samla material och skriv en uppsats om dina iakttagelser med detta material som utgångspunkt
- Välj en bok eller en artikel som handlar om ditt land, om ditt lokalsamhälle, din kultur eller någon enskild händelse. Beskriv hur olika sidor av ämnet gestaltas. Håller du med om denna representation? Varför? Varför inte? Diskutera
- Ta fram några reklamslag från internet, lokaltidningen eller TV i ditt land. Försök se till att både kvinnor och män förekommer i reklamslagen. Diskutera i smågrupper hur kvinnor gestaltas i reklamen jämfört med män. Anteckna vad du ser. Diskutera vad dessa representationer kan innebära. Uppfattas några av dem olika i gruppen? Varför tror du så är fallet?
- Ett populärt långfilmskoncept fokuserar på den arketypiska myten om hjältens resa – den heroiska färden. Myter representerar underförstådda världsbilder som uttrycker rädslor, önskningar och strävanden i en kultur. I dessa berättelser kallas hjälten – omedveten om sitt öde – att ge sig ut på ett viktigt sökande. Han passerar vanligtvis genom olika faser som en del av sökandet, bl.a. får han reda på omständigheterna kring sin födelse eller sitt ursprung; han blir medveten om sitt kall eller öde, upplever kärlek, möter fiender, tar emot råd från en vis åldring och återvänder slutligen hem
 - Gör en lista på filmer som bygger på detta koncept. Förklara varför det tilltalar många. Beskriv hjälten och förklara i vilken utsträckning han representerar individens önskningar och värderingar i samhället
 - Beskriv kameraarbetet och hur ljud och musik används. Granska på vilket sätt dessa tekniska inslag förstärker de representationer som berättelsen är uppbyggd kring (t.ex. vilket intryck boven eller den romantiske hjälten ger). Ge exempel på hur innebörden av vissa scener skulle bli helt annorlunda om ljudspåret ändrades.
- 'Vårt mål är att många olika perspektiv ska vara representerade i film och TV. Att fler perspektiv står till buds på filmduken eller bildskärmen är inte att undanhålla någon någonting. Tvärtom leder det till ett mer omfattande och bättre programutbud, nya visioner i bild.' (Joan Pennefather, första kvinnliga ordföranden för the Nation Film Board of Canada, i Maclean's, 29 mars, 1993)
 - Besök webbsidorna för traditionella, inhemska eller lokala medier som står för alternativ till kassasuccéer från Hollywood. Sök igenom berättelserna som dessa företag eller organisationer erbjuder. Jämför med dem som produceras i de stora filmateljéerna i Hollywood. Gör en uppskattning av hur pass värdefulla dessa 'oberoende' organisationers bidrag är till utbudet av alternativa eller inhemska berättelser
 - Diskutera vilket ansvar film- och TV-industrier har gentemot sina tittare. Varför bör varje människa kunna se sig själva och sina berättelser på bild? Diskutera vad konventionella berättelser och representationer betyder för olika människor. Studera hur specialkanaler, olika internetsidor, bloggar och nya tekniker i allt större utsträckning påverkar berättandet och erbjuder människor alternativa representationer

REKOMMENDATIONER för BEDÖMNING

- Analys av aktuella TV-program och långfilmer
- Bedömning av hur tekniska strategier och utformning inverkar på innehåll och gestaltning
- Undersökning och värdering av utbud av alternativa, inhemska berättelser hos nationella filmorganisationer och oberoende produktionsföretag

ENHET 4: REPRESENTATION OCH MUSIKVIDEOR

► **TIDSÅTGÅNG:** 2 timmar

CENTRALA TEMAN

98

- Att analysera musikvideor
- Representation
- Musik och social förändring
- Att använda bildmanus

LÄRANDEMÅL

Efter genomgång av denna enhet bör läraren kunna:

- Utveckla bildmanus och manustext för en musikvideo
- Analysera en musikvideo med betoning på hur kön, ras och sexualitet representeras
- Studera representation i 'alternativ' musik
- Jämför representationer i alternativa medier med dem i de vanligaste medierna

PEDAGOGISKA PERSPEKTIV och AKTIVITETER

Musik spelar en väsentlig roll i alla samhällen. Musik betraktas allmänt som underhållning, men den spelar också en avgörande roll i många religiösa och kulturella sedvänjor och används ofta i samband med politisk kamp. Att förstå hur musik inverkar på åhöraren är en del av MIK.

- Använd internet och studera videor med dagens toppartister. Analysera budskapet och värderingarna i en vald video (beroende på tillgång till sångtexten och till själva videon). Analysen bör bygga på följande moment:
 - Studera innehållet i texten, beskriv på vilka sätt bilderna i videon förhåller sig till texten och melodin och hur du tolkar texten
 - Undersök videons tekniska komponenter med tanke på färg, belysning, redigering takt, placeringar, klipp på taktslaget), specialeffekter och samspelet mellan ljud- och bildkomponenter
 - Undersök sociala frågeställningar som kan finns i videon och fundera på hur dessa budskap skulle förändras om människor ur en annan samhällsklass eller ras fanns med, eller om de manliga och kvinnliga personerna bytte roller

Tolka de ideologiska och värdeladdade budskapen som presenteras i en video med hjälp av följande frågor:

- Presenterar videon uppfattningarna hos någon särskild grupp?
- Beskriv hur män och kvinnor gestaltas i videon. Används stereotyper? Om så är fallet, med vilken effekt?
- Vem har en maktposition? Vem har det inte? Vem drar fördel av detta?
- Utesluter videon någon grupp människor eller deras uppfattningar?
- Vilka definitioner på lycka, framgång eller moraliska värderingar är underförstådda?

Fastställ vilken målgrupp som avses. Bedöm i vilken mån videon skulle tilltala fler utanför målgruppen.

- Bedöm makten hos populärkulturen och populärmusiken som redskap för förändring. I vilken utsträckning spelar musiker och artister rollen som kommentatorer i politiska och sociala frågor och kämpar för social rättvisa? Ta en titt på den Danmarks-baserade organisationen Freemuse som stödjer musiker som har engagerat sig i sociala och politiska sakfrågor. Vilka frågor och skeenden har förekommit i deras musik? Med vilket resultat?
- Välj sångtexter och arbeta fram ett bildmanus för en musikvideo som speglar textens budskap. Tänk efter noga vilka bilder som bäst motsvarar texten. Välj de tekniska inslagen som förstärker verkan av representationen.
 - Om det redan finns en video för denna sång, jämför ditt bildmanus med videon som redan tagits fram, notera skillnader och likheter i bildspråk och teknik.
- Besök webbplatsen för en organisation som MediaWatch (www.mediawatch.org), som engagerat sig emot rasism, sexism och våld i medier genom utbildningsinsatser. Undersök denna och liknande organisationers målsättningar och kampanjer.

REKOMMENDATIONER för BEDÖMNING

- Analys och bedömning av aktuella exempel på musikvideor med representationer, teknikinslag, ideologi och värdebaserade budskap som grund
- Utarbetande av bildmanus för valda sångtexter

RESURSER för DENNA MODUL

De första sex källor som citeras här tjänar endast som exempel och har hämtats främst från Nordamerika. De är kanske inte lämpliga utanför denna region, alltså bör studenter utveckla eller söka egna resurser med ursprung i den egna världsdelen.

- Reconstructions, en webbplats lanserad av medlemmar i MIT Comparative Media Studies Community dagarna efter händelserna 11 sept 2001: <http://webb.mit.edu/cms/reconstructions>
- Imob, <http://www.imob.com>/ett stort antal länkar till musik: inspelningar, filmer, teknik, kurser i produktion: www.imob.com
- BIRTH, de historiska arkiven för europeisk television: <http://www.birth-of-tv.org/birth>
- Cynopsis, gratis färsk nyheter med TV-branschen som målgrupp – ett antal upplagor finns tillgängliga: www.cynopsis.com
- Box Office Guru, Amerikanska och internationella försäljningssiffror, aktuella och äldre: <http://boxofficeguru.com>
- The Internet Movie Data Base, den mest omfattande webbplatsen för att forska kring film och TV. Här finns en mängd information kring enskilda titlar, recensioner, chat, skådespelare, regissörer, genrer: www.imdrb.com
- United Nations Fourth World Conference on Women, Beijing Declaration and Platform for Action (1995) <http://www.un.org/womenwatch/daw/beijing/platform>
- International Federation of Journalists. (2009). *Getting the balance right: Gender Equality in Journalism*: Brussels, Belgium http://portal.unesco.org/ci/en/files/28397/12435929903gender_booklet_en.pdf/gender_booklet_en.pdf
- World Association of Christian Communication. (2010). *Who Makes the News?* Global Media Monitoring Project: Toronto, Canada www.whomakesthenews.org
- International Women's Media Foundation. (2011). *Global Report on Status of Women in the News Media*: Washington, DC, USA AT, <http://www.iwmf.org/pdfs/IWMF-Global-Report.pdf>

MODUL 4: SPRÅKEN I MEDIER OCH INFORMATION

'Språk är en källa till missförstånd.'

Antoine de Saint-Exupéry (1900–44)

101

BAKGRUND OCH SYFTE

'**Mediet är budskapet**', nu ett berömt citat, skrevs av Marshall McLuhan 1964. Medan mediet kan påverka hur budskap mottas, kan användarens/publikens egen bakgrund och erfarenhet också påverka hur budskapet tolkas. Ett viktigt första steg mot att bli MIK-kunnig är att förstå hur information, idéer och mening kommuniceras genom olika medier och andra leverantörer av information som bibliotek, arkiv, museer och internet. Varje medium har sitt eget 'språk' eller 'grammatik' som förmedlar mening på ett unikt sätt. 'Språk' i denna betydelse innebär de tekniska och symboliska inslagen eller koderna och konventionerna som yrkesverksamma inom medier och information kan välja och använda i sin strävan att kommunicera idéer, information och kunskap. Tekniska koder omfattar ljud, kameravinklar, olika sorters bilder och belysning. De kan innehålla hotfull musik, t.ex., för att kommunicera fara i en långfilm eller ett fågelperspektiv för att skapa en känsla av makt i ett fotografi. Symboliska koder inkluderar även språket, klädseln eller handlingarna hos personerna, eller ikoniska symboler som förstås utan svårighet. Till exempel, en röd ros kan användas symboliskt för att förmedla romantik, eller en knuten näve för ilska. I mediespråk kan även ingå upprepning av enskilda ord, fraser eller bilder, också känt som verbalt eller visuellt språk. När man studerar mediala språk, bör man ha med sig tre frågor: Hur förstås mediespråket av mediepubliken? Vilka är de viktigaste koderna eller konventionerna som

används av människor som arbetar med medier och information idag? Och sist, i vilken mån uppfattar olika personer olika budskap från samma text eller samma information?

Denna modul syftar till att utbilda lärare i att skaffa sig kunskap om en rad olika mediespråk för att kunna förstå hur information eller idéer från medier och andra informationsleverantörer kan framföras och hur den egna tolkningen av information eller idéer från medier och andra informationsleverantörer sammanhänger med vilken sorts språk som används.

ENHETER

1. Att läsa medie- och informationstexter
2. Mediet och budskapet: tryck och etermedier
3. Filmgenrer och berättande

ENHET 1: ATT LÄSA MEDIE- OCH INFORMATIONSTEXTER

102

► **TIDSÅTGÅNG:** 2 timmar

CENTRALA TEMAN

- Att undersöka koder och tysta överenskommelser i informationstexter
- Att analysera mening: symboler och bildspråk
- Att undersöka mediespråk: foto och videocollage

LÄRANDEMÅL

Efter genomgång av denna enhet bör läraren kunna:

- Känna igen koder och överenskommelser som används för att förmedla mening i olika medie- och informationstexter
- Känna igen tecken och symboler som används i olika syften i lokala och globala samhällen

PEDAGOGISKA PERSPEKTIV och AKTIVITETER

- Gör en lista på några tekniska och symboliska koder och tysta överenskommelser som används i följande medie- och informationstexter: såpoppor, turistbroschyrer, dokumentärfilmer, sitcoms och politisk reklam. Vilka budskap och vilken information förmedlas genom dessa koder?
- Leta efter tecken och symboler i ditt närområde som används på olika sätt för att överföra information (t.ex. för att visa vägen, visa var olika sevärdheter ligger). Beskriv det verbala och det visuella 'språket' som används för dessa tecken och symboler så att de med lätthet kan förstås av människor ute i samhället. Det kan vara teckensnitt, stiliserade figurer, formgivning m.m.
- Studera några vykort från ditt land eller samhället där du bor. Analysera de viktigaste symboliska och tekniska koder som används för var och en. Vilken information om ditt land kommuniceras genom dessa koder? Vilken information finns inte med? Skapa ett vykort för en plats eller en organisation du väljer. Vilka skulle vara de viktigaste tekniska och symboliska koderna för att förmedla viktig information och skapa det intryck som önskas?
- Använd stillbilder eller videobilder och skapa ett collage för att förmedla din skolas betydelse till en viss publik. Fundera hur man kan använda ikoner, symboler, visuellt/verbalt språk, musik, färger, kamerabilder och vinklar för att tilltala publiken på rätt sätt och fånga människors intresse. Publiken skulle kunna bestå av framtida studenter som kanske ska anmäla sig till skolan, deras föräldrar, ledamöter av skolans styrelse, en politiker osv.

REKOMMENDATIONER för BEDÖMNING

- Analys av koder och tysta överenskommelser i olika texter
- Analys av tecken och symboler i närsamhället
- Analys och bedömning av koderna som används i lokala eller nationella vykort
- Framställning av ett collage

ENHET 2: NYHETER I PRESS OCH ETERMEDIER

► **TIDSÅTGÅNG:** 2 timmar

CENTRALA TEMAN

- Analys av koder och tysta överenskommelser i nyhetsmedier
- Tillämpning av koder och tysta överenskommelser i ett nyhetsinslag
- Mediespråk och mening: bedömning och analys av nyheter och information

LÄRANDEMÅL

Efter genomgång av denna enhet bör läraren kunna:

- Analysera koder och tysta överenskommelser som används i TV, radio och tidningars rapportering kring en händelse
- Se hur dessa koder och tysta överenskommelser tillämpas på ett enskilt nyhetsinslag
- Värdera hur ett medie med dess speciella koder och konventioner kan ge form åt budskapet som ska överföras
- Bedöma den information som kan förmedlas genom en speciell medieform

104

PEDAGOGISKA PERSPEKTIV och AKTIVITETER

- En regering planerar att ändra lagstiftningen, vilket kommer att påverka miljöskyddet. En regeringstjänsteman har just gjort ett uttalande för att försvara regeringens ställningstagande. En stor grupp unga människor är närvarande för att protestera och bråk uppstår mellan demonstranterna och polisen
 - Beskriv hur du tror rapporteringen kring denna händelse skulle se ut i en tidning, från en radiostation och en TV-station. Hur tror du de olika rapporteringarna skulle skilja sig åt och varför? Hur stor del av den skillnaden skulle bero på de unika egenskaperna hos de enskilda medierna?
- Välj en aktuell händelse eller frågeställning av intresse, som t.ex. nya planer för skolan, en händelse nyligen inom kulturen eller politiken, kanske en hälsorelaterad fråga. Dela upp klassen i grupper och utarbeta ett nyhetsinslag kring det valda ämnet tänkt att presenteras i radio, i en tidning och i ett nyhetsprogram på TV. För radion kan inslaget inte vara längre än 20 sekunder; för tidningen 210 ord; och för TV 1–2 minuter. Diskutera resultatet efteråt med hjälp av följande frågor:
 - Hur påverkar de olika medierna vilken sorts rapportering som kommer till stånd och vilken information som kan meddelas?

- Vilka koder och tysta överenskommelser användes i vart och ett av inslagen?
- På vilket sätt är denna övning ett exempel på uttrycket 'mediet är budskapet'?
- Skapa ett collage av bilder och symboler som skulle kunna användas som reklam för en skola eller någon annan institution och anpassa den efter målgruppen och informationen som ska överföras.

REKOMMENDATIONER för BEDÖMNING

Beskrivning och bedömning av vilken typ av nyhetsrapportering som är möjlig i olika medier

- Utkast för och analys av ett nyhetsreportage för radio, TV och tidningar

ENHET 3: FILMGENRER OCH BERÄTTANDE

► TIDSÅTGÅNG: 2TIMMAR

105

CENTRALA TEMAN

- Filmgenrer
- Tekniska och symboliska koder i film
- Att göra bildmanus på en filmscen

LÄRANDEMÅL

Efter genomgång av denna enhet bör läraren kunna:

- Vara förtrogen med olika typer av filmgenrer och de koder och konventioner som associeras med dem (användning av olika filmtekniker, ämnesinnehåll, grundtema, karaktärer, konventionella intriger, situationer och iscensättningar)
- Känna till olika tekniska och symboliska koder som används för att förmedla mening i film
- Kunna utarbeta ett bildmanus för en filmscen som innehåller koder och konventioner från någon genre
- Känna till koder och konventioner som används i en filmgenre som är populär i ett annat land

PEDAGOGISKA PERSPEKTIV och AKTIVITETER

- Gör en lista över filmgenrer som du gillar. Vilka är de viktigaste kännetecknen för varje genre? Välj en scen i en film du har tillgång till. Anteckna följande: berättelsens huvudspår, iscensättning, olika karaktärstyper, musik, belysning, specialeffekter, klippning och kameraarbete. Vilka budskap och värderingar förmedlas genom dessa olika moment? Förklara hur betydelsen av en scen kan ändra karaktär genom utbyte av olika inslag (t.ex. iscensättningen, ljudspåret, osv.).
- Arbeta i grupp och skapa ett bildmanus för en scen från en filmgenre ni väljer. Förklara hur 'språket' i genren fångas i varje scen.
- Visa ett klipp från en populär film från ett annat land. Jämför 'filmspråket' med det som används i en film från det egna landet och beskriv på vilket sätt de skiljer sig åt. Diskutera effekten av olika typer av teknik som används. Vad förmedlas genom dem? Vilken är målgruppen, tror du?
- Använd internet eller närmaste bibliotek. Försök att hitta två filmaffischer för samma film som visats i olika länder och svara sedan på följande frågor:
 - Vilket intryck av filmen förmedlar affischerna?
 - Vilka tekniska och symboliska koder används? Vilken verkan har de?
 - Kan man identifiera målgruppen för varje film från affischen?
 - Vilken information om filmen får man av varje affisch?

REKOMMENDATIONER för BEDÖMNING

- Analys av en filmscen
- Arbeta med ett bildmanus för en filmscen
- Analys av filmaffischer
- Filmjämförelser

TEMAN ATT DISKUTERA VIDARE

- Hur ljudspåret används i film
- Ljudläggarens arbete – ljudeffekter
- Konventioner för att göra dokumentärfilm

RESURSER för DENNA MODUL

Källorna som citeras här är tjänar endast som exempel och har hämtats främst från Nordamerika. De är kanske inte lämpliga utanför denna region, alltså bör lärarutbildare söka resurser med ursprung i den egna världsdelen.

- Goodman, Steve. (2003). *Teaching Youth Media: A Critical Guide to Literacy, Vide Production, and Social Change*. NY: Teacher's College Press.
- Hitchcock, Peter. (1992). *Videography: A Guide to Making Videos*. Ontario, Canada: Peter Hitchcock Productions.
- Jenkins, Henry. (2006). *Convergence Culture: Where Old Media and New Media Collide*. US: New York University.
- McLuhan, Eric and Zingrone, Frank. (1995). *Essential McLuhan*. Canada: Anansi.
- Bone, Jan and Johnson, Ron. (2001). *Understanding the Film: An Introduction to Film Appreciation*. US: Glencoe McGraw Hill.
- Bordwell, David and Thompson, Kristin. (1998). *Film Art: An introduction*. 6th edition. US: McGraw Hill.
- Film Education, 91 Berwick Street, London UK W1F 0BP. Innehåller en hel del gratis undervisningsmaterial och utmärkta studiehandledningar, många av vilka man kan ladda ner från webbplatsen, www.filmeducation.org.
- Film Study Guides for High School. Skriven för Pacific Cinematheque och sprids av Open Learning Agency of BC, Canada, dessa innehåller studiehandledningar för individuella filmer, www.cinematheque.bc.ca.
- National Film Board of Canada. www.nfb.ca. NFB arbetar tillsammans med skolor, bibliotek och museer för att integrera dokumentärfilmer i utbildningen.
- Howard, Sue ed. (1998). *Wired-Up: Young People and the Electronic Media*. UK: Routledge. Denna antologi är tänkt som en lättillgänglig introduktion till viktig forskning kring nya kommunikationstekniker.

MODUL 5: REKLAM

BACKGRUND OCH SYFTE

108

Reklam innebär användning av medier (tryckta och elektroniska) mot betalning – för tid eller plats – för att främja ett budskap, en tjänst eller produkt. Det finns i allmänhet två typer av reklam: kommersiell reklam och samhällsinformation/public servicemeddelanden. Typiskt för kommersiell reklam är att gynna en person, en produkt, en tjänst eller ett företag för att stimulera försäljning (t.ex. reklamfilmer och tryckta reklambilder för klädföretag, läskedrycker, filmer, m.m.), medan public servicemeddelanden innebär marknadsföring av budskap och tjänster som gynnar allmänheten (t.ex. meddelanden som rör hälsa- och säkerhet, främjande av läs- och skrivkunnsighet, osv.). Båda sorternas reklam utgör den främsta inkomstkällan för traditionella och nya medier. De intäkter som medier och andra informationsleverantörer får från reklam används till driftskostnader och kostnader för utveckling av innehållet, (t.ex. TV-program, material till webbsidor, artiklar för tidskrifter, radioprogram, m.m.). Utan dessa intäkter skulle de flesta medieföretag, som är en del i en samhällsordning som gynnar demokratin och friheten vi åtnjuter, inte överleva.

Det är viktigt för medier att dra till sig reklamintäkter genom att erbjuda tillfällen att förmedla sina budskap som tilltalar annonsörer och sponsorer. Därför utvecklar medier ofta innehåll som är populärt hos publiken eller som kan locka större grupper människor bland allmänheten. Dessa grupper kan eventuellt indelas efter ålder, ras, kön, inkomstnivå, politisk övertygelse osv.

Reklam i någon form når ut till nästan alla jordens hörn. Företag, organisationer, vanliga medborgare och regeringar använder reklam för att främja produkter och tjänster och för att förmedla information, åsikter och värderingar. Informationen eller budskapen som förmedlas genom reklam är nödvändiga för allmänheten när de skall fatta beslut. Med tanke på omfattningen av reklam i våra samhällen idag, bör lärare förstå vad som krävs för att skapa effektiv reklam och kunna värdera reklam som källa till information. Det är

dessutom viktigt att lärarna känner till de mekanismer som gör att reklamindustrin och myndigheter också kan få återkoppling från allmänheten på sin reklam.

Reklam kan dock inverka negativt på medierna. Påtryckningar från annonsörer kan leda till att journalister undviker att skriva om kontroversiella ämnen. Reklam kan driva ut innehåll som ligger i det allmänhetens intresse till förmån för underhållning som tilltalar en speciell publik. Om inte det finns en tydlig skiljelinje mellan den redaktionella och den affärsmässiga sidan hos medier, vilket är fallet i allt större utsträckning, kan medieföretagets affärsintressen påverka innehåll utan att detta sker öppet.

Medan antalet reklamtillfällen har ökat parallellt med den explosionsartade expansionen inom medier och teknologi, regleras industrin fortfarande av särskilda etiska riktlinjer med syfte att bibehålla allmänhetens förtroende. Dessa riktlinjer fungerar i allmänhet på nationell nivå och har skapats av reklamindustrin. Meningen är att de ska bidra till att reklamen är sanningsenlig, rättvis och ger korrekt information. I många länder finns konsumentgrupper och organ för konsumentintressen som allmänheten kan vända sig till med frågor kring reklamindustrins verksamhet.

Reklamen idag har vuxit förbi sin traditionella roll. Den begränsas inte längre till TV, tidsskrifter, annonser eller reklamaffischer. Numera kan reklam för allt fler produkter, information, budskap och idéer presenteras genom pop-ups på webbsidor, i mobiltelefoner och andra handhållna apparater; genom produktplacering i film och TV-program och genom sponsorkontrakt, i takt med att företag söker nya vägar för att få ut sin information till allmänheten. Regeringar, politiker och frivilligorganisationer använder sig också av reklamstrategier i sina försök att främja och få stöd för sin politik eller sin verksamhet, och i vissa fall, att försköna bilden av sig själva.

I många länder är den privata reklambasen som finns lokalt inte tillräcklig för att försörja alla medieenheter. Alltså måste medieföretag ibland också lita till reklam från utländska företag, och även från stat och kommun. Dessutom köper internationella företag och organisationer som vill nå allmänheten där de bor reklamplats av lokala medier. På senare år har vi sett framväxten av 'superbrands', produkter eller företag vars reklamverksamhet och märkesplacering har globaliserats.

ENHETER

1. Reklam, vinst och regleringar
2. Samhällsinformation/public service meddelanden
3. Reklam – den skapande processen
4. Reklam och den politiska arenan

ENHET 1: REKLAM, VINST OCH REGLERINGAR

► TIDSÅTGÅNG: 2 timmar

CENTRALA TEMAN

- Analys av regler för reklam
- Tillämpning av föreskrifter på aktuell reklam
- Reklam som intäktsmodell

LÄRANDEMÅL

Efter genomgång av denna modul bör läraren kunna:

- Undersöka reklam som en viktig inkomstkälla för TV
- Studera och bedöma syftet med regler för reklam och hur effektivt de efterlevs
- Tillämpa aktuella regler på några exempel från dagens reklam
- Bedöma reklamens inverkan på programplanering och medieinnehåll

PEDAGOGISKA PERSPEKTIV och AKTIVITETER

- Använd internet eller ett bibliotek och undersök vilka regler som gäller i din region för reklamindustrin. Ta reda på var informationen finns att hämta för allmänheten som behöver känna till den. Sök information om vilka individer eller grupper som skapade dessa regler. Ange de viktigaste områden som reglerna omfattar och förklara syftet med dem. Förklara på vilket sätt de gynnar allmänhetens och konsumenternas intressen. Förklara vilken inverkan dessa regler kan ha på reklamindustrin
- Tillämpa reglerna på olika typer av reklam i lokala medier. Bedöm i vilken mån reglerna följs. Ge konkreta exempel från varje reklamslag som stöd för din uppfattning. Där exempel finns på reklam som bryter mot reglerna, undersök vilka åtgärder konsumenten kan vidta
- Undersök om annonsörernas behov har påverkat programplaneringen eller rapporteringen i medier. Undersök reklam som vinstgivande verksamhet i ett specifikt medieslag. Granska, till exempel, tablån för bästa sändningstid eller för radions programplanering i regionen. Notera programmen som sänds mellan 20.00 och 23.00
- Välj någon station och titta eller lyssna på samma station i en eller två timmar. Anteckna vilken reklam som förekommer under tiden. Förklara hur man resonerat kring placeringen av reklam i varje program. Observera om något reklamslag eller en

produktplacering förekommer under själva programmets gång. Bedöm hur effektiva reklamstrategierna som använts inom denna tidsram varit för att nå målgrupperna

- Undersök de tio TV-programmen som har de bästa tittarsiffrorna där du bor. Välj ett tv-bolag eller en kanal och välj också vilka produkter eller tjänster du skulle göra reklam för under något speciellt program eller vid någon speciell tidpunkt. Förklara ditt val och nämn vilken målgrupp som kan nås just då. Undersök vad ett 30-sekunders reklamslag kostar vid den här tiden
- Om nu reklam är den främsta inkomstkällan för medier, borde då yttrandefrihet, pressfrihet och fri tillgång till information offras för att tillmötesgå annonsörer, storföretag, eller regeringar? Vad skulle följderna bli? Borde regeringssubventioner till offentligt finansierade medier och andra informationsleverantörer offentliggöras? Borde offentligt eller privat finansierade medier och andra informationsleverantörer stå till svars inför regeringen när de tar emot reklampengar från den?
- Det främsta målet för medier och andra informationsleverantörer är att generera vinst. Diskutera detta påstående. Argumentera för och emot. Kan medier och andra leverantörer av information verka utan reklam? Vilka åtgärder kan allmänheten vidta om det uppenbaras att medier och andra leverantörer av information offrar det gemensamma bästa till förmån för reklamintäkter. Varför bör man agera?

— NOTERA

Observera att denna uppgift kan anpassas till att gälla tidningar, tidsskrifter, webbplatser, m.fl.

REKOMMENDATIONER för BEDÖMNING

- Analys av reklamslag med regler för reklam som utgångspunkt
- Undersökning och bedömning av programplanering i TV, reklam och intäkter

ENHET 2: SAMHÄLLSINFORMATION

► TIDSÅTGÅNG: 3 timmar

CENTRALA TEMAN

- Analys av public servicemeddelanden
- Den kreativa processen och planering av ett public servicemeddelande (PSM)

LÄRANDEMÅL

Efter genomgång av denna enhet bör läraren kunna:

- Snylsera ett antal PSM som ett sätt att kommunicera information i olika frågor
- Göra upp en plan för ett eget PSM en självvald fråga, där det uttalade syftet, budskapet, målgrupp, tekniska och kreativa strategier ingår
- Producera ett PSM
- Utvärdera hur framgångsrika kommunikationsstrategierna och detta PSM är i att förmedla information och det avsedda budskapet och i att nå målgruppen

112

PEDAGOGISKA PERSPEKTIV och AKTIVITETER

Då och då vill regeringar kommunicera med sina medborgare genom medierna för att nå något politiskt mål. Ett klassiskt exempel kan vara allmänna hälsokampanjer för att begränsa spridningen av HIV och AIDS, att använda myggnät för bekämpning av malaria eller öka läs- och skrivkunighet. Dessa budskap kallas public servicemeddelanden (PSM).

- Med exemplen ovan som utgångspunkt, diskutera syftet med ett PSM. Förklara på vilket sätt det skiljer sig från kommersiell reklam. Skriv ner alla frågeställningar ni sett som behandlats i ett PSM. Inventera vilka frågor som kan omfattas av ett PSM där du bor
- Besök en av följande nätsidor för samhällsinformation: (Dessa förslag ska ses endast som exempel på aktiviteterna som beskrivs här. Andra resurser som lämpar sig mer för den egna orten kan användas istället.)
 - <http://www.un.org.za/public-service-announcement-on-the-effects-of-drugs>
 - <http://www.unodc.org/unodc/en/human-trafficking/human-trafficking-public-service-announcements.html>
 - <http://saloproductions.com/public-service-announcements/psa-samples.php>

Granska några exempel på offentliga meddelanden – i tryck och på video – och diskutera de viktigaste egenskaperna hos var och en. Beskriv den viktigaste informationen och de mest angelägna budskapen och analysera hur de presenteras. Kommentera både tekniska och kreativa strategier

- Finns något PSM som vädjar till känslorna och i så fall hur? Undersök om man hävdar något bestämt i dessa PSM och finns det i så fall belägg för dessa påståenden. Analysera på vilket sätt de tekniska inslagen förstärker budskapet. Förklara vilka effekter som skapas genom bruk av olika kamerabilder och vinklar. Förklara hur ljud kan användas för att förmedla mening
- Lärarna kan 'dekonstruera' ett PSM mer i detalj genom att göra ett bildmanus för det. Man behöver se om många gånger och lärarutbildaren behöver därför göra paus vid varje bildruta så att lärarna kan dokumentera på sitt bildmanus vad de ser och hör. Exempel på bildmanus kan hämtas på www.storyboardsinc.com www.bildmanussinc.com
- Planera ett eget PSM i en viktig social eller kulturell fråga. Skriv ner så många idéer som möjligt som kan fungera som utgångspunkt för meddelandet. Diskutera syfte och målgrupp. Diskussionen blir till hjälp för att forma budskapet som ska förmedlas. Formulera exakt vilken information och vilket budskap som ska framföras
 - Tänk noga på vem du vill nå fram till och hur. Informationen och budskapet ska riktas till en speciell målgrupp
 - Skriv ner hela konceptet och ett antal strategier som kan vara användbara. Dessa kan vara kreativa strategier (idéer om innehåll) och tekniska strategier (metoder för genomförande)
 - Färdigställ ett utkast för ditt PSM som innehåller en beskrivning av konceptet där också tekniska och kreativa strategier, samt målgruppen, ingår

RIKTLINJER FÖR ETT PUBLIC SERVICE-MEDDELANDE (PSM)

Omarbetat från Think Literacy www.edu.gov.on.ca/eng/.../thinkliteracy/library.html

Koncept: den utformar du så att den svarar mot organisationens mål och förklarar syftet med kampanjen eller dess funktion.

Strategier: *Kreativa* (en framställning av dina idéer, inklusive en beskrivning av hur målen kan nås); och tekniska (vilka medier som kan användas, och på vilket sätt, för att uppfylla klientens mål).

Målgrupp: Vilken är din målgrupp? Vilka människor vill du nå ut till? Ge en detaljerad beskrivning av dem (t.ex. ålder, kön, ras, klass, nationalitet, hur förtroliga de är med denna typ av medier m.m.).

Text: Kampanjens övergripande budskap som måste knyta an till målen och den kreativa strategin som nämns ovan (dvs. den viktigaste informationen som ska med, infallsvinkel, berättelse, bilder av män och kvinnor, kläder och personernas beteende). Överväg om man ska hävda en viss ståndpunkt, vädja till känslorna och hur det ska gå till.

Produktion: Ett utkast till det som ska produceras. Det måste vara kopplat till din tekniska strategi. Tänk på inspelningsplatser, kameraarbete, ljud, berättarröst, specialeffekter, grafik, animation, m.m. Bestäm vilka tekniker som kan förmedla budskapets innersta mening och förstärka den.

Industri/affärskomponenten: Förklara och försvara dina val kring frågor som var och när ditt PSM ska spelas upp. Ett TV, radio eller internet PSM bör dessutom innehålla följande: reklamslag som ofta används i dessa medier, t.ex. en slogan eller reklamramsa, en vädjan om stöd eller en ståndpunkt som hävdas, ett manuskript som innehåller lämpliga inspelningsplatser, rekvisita och kläder, samt ett bildmanus med lämpliga ljud och/eller bildinstruktioner.

REKOMMENDATIONER för BEDÖMNING

- Konceptet och planerna för ett PSM
- Slutprodukten – ett PSM som medietext – presentation och diskussion

ENHET 3: REKLAM: DEN KREATIVA PROCESSEN

► **TIDSÅTGÅNG: 3 timmar**

CENTRALA TEMAN

- Reklam och sponsring – plats, budskap och målgrupp
- Att värdera påståenden och lockelser i reklam
- Granskning av utformning och produktion av reklam
- Produktplacering i program

LÄRANDEMÅL

Efter genomgång av denna enhet bör läraren kunna:

- Analysera reklamprocessen som medel för att kommunicera information
- Undersöka utvecklingen av koncept i reklam, inklusive tekniska och kreativa strategier
- Dekonstruera de viktigaste momenten som ingår i ett reklaminslag; hur inslaget vädjar till känslorna
- Bedöma reklambudskaps inverkan på specifika målgrupper
- Förklara hur konceptet 'aktiv' publik är tillämplig på reklam, eller, närmare bestämt, hur publiken själva skapar betydelse (dvs. hur man förklarar att vissa annonser är framgångsrika och andra inte)
- Beskriva de senaste trenderna i reklamen
- Känna igen produktplacering i program som indirekt reklam (att blanda redaktionellt innehåll med kommersiella inslag)

115

PEDAGOGISKA PERSPEKTIV och AKTIVITETER

- Tänk dig att du tar en tur i omgivningarna kring din skola/högskola. Pejla in olika sorters reklam, public servicemeddelanden/samhällsinformation, marknadsföring eller sponsring som finns där. Ge en kort beskrivning av var och en av dem. Beskriv också budskapet och bilden som exemplen frammanar och gör en bedömning av hur effektivt de förmedlar nödvändig information. Tänk ut vem som står bakom varje exempel (dvs. vem skapade den och vem gynnas av den)
 - Förklara varför företag och institutioner kan ha valt att ha sina namn, produkter eller loggor placerade här. Förklara på vilket sätt denna marknadsföring/sponsring skiljer sig från 'traditionell' reklam

- Samhället överväger ofta om man ska sälja ut namnrättigheter till ett visst område, samlingslokaler eller byggnader. Diskutera fördelarna och nackdelarna med sådana marknadsföringsstrategier för annonsören, samhället och individen
- Bläddra igenom en samling tidsskrifter, se på TV-reklam och besök några större företags webbsidor. Beskriv exempel på aktuella reklamstrategier. Välj ut några reklaminslag för vidare granskning. Beskriv vilken 'personlighet' varje produkt som förekommer i inslagen har och vilka känslor annonsören försöker vädja till. Vilka löften eller lösningar erbjuder reklaminslaget eller det public servicemeddelandet? Hur realistiska är dessa? Vilka framtidsvyer av lycka eller framgång förmedlas?
 - Beskriv informationen, budskapet och värderingarna som varje reklaminslag förmedlar. Diskutera behovet av en klar skiljelinje mellan redaktionella inslag och reklam. Se om man hävdar något bestämt i dessa reklaminslag? Är någon del av informationen missvisande eller oklar? Med din analys som utgångspunkt, vilka råd skulle du rikta till målgruppen för detta reklaminslag? Närmare bestämt, skulle du vara beredd att acceptera informationen som ges? Varför eller varför inte? Har du något förslag att framföra som skulle göra informationen eller budskapet mer korrekt eller fullständigt? Förklara med exempel
- Välj en annons i tryck för närmare granskning. Syna de element som används i formgivningen, informationen och budskapet som förmedlas och målgruppen som avses. På vilket sätt förstärker dessa element (komposition, vinklar, ljus, färg, ordval m.m.) budskapet och informationen? Med andra ord, hur förstärker *form innehåll*?
- Med produktplacering menas att en kommersiell produkt placeras på framträdande plats i något radio eller TV-program eller i en bok, och allt oftare på internet, utan att presentera den som reklam, för att tillmötesgå produktens tillverkare som har sponsrat programmet (dvs. betalat det fullt ut eller bidragit till kostnaderna). Några instanser som reglerar reklam tillåter produktplacering på villkor att publiken tydligt informeras i början och i slutet av programmet. Välj exempel på produktplacering. Benämns de som sådana? Om regler kring produktplacering finns i ditt land, vart kan man vända sig om man vill klaga? Vilket budskap om produkten förmedlas av det sammanhang i vilket den förekommer? Skulle ett annat sammanhang eller placering ändra bilden av produkten och dess budskap?
 - Gör en lista på aktörerna i reklamindustrin. Den bör innehålla både individer och institutioner/organisationer. Beskriv deras respektive roller. Tänk på något enskilt audiovisuellt reklaminslag. Tror du att den roll de ovan nämnda spelar syns tydligt i reklamen? Hur tror du att din kunskap om dem som gett upphov till och sprider denna reklam hjälper dig att interagera med den eller att bedöma hur användbar den är som källa till information du behöver? (Obs: I detta sammanhang kan dokumentärfilmserien 'The Persuaders' komma väl till pass – se en beskrivning av programmet i listan på referenser i slutet av denna modul.)

REKOMMENDATIONER för BEDÖMNING

- Analys av reklam – hur den vädjar till känslor, tekniska moment, formgivning, och målgrupp
- Medielogg noteringar – gensvar på annonsdekonstruktion. TV/film/internettittande

ENHET 4: REKLAM OCH DEN POLITISKA ARENAN

► TIDSÅTGÅNG: 2TIMMAR

CENTRALA TEMAN

- Analys av politisk och valrörelse-reklam
- Utvärdering av riktlinjer för politisk reklam
- Utvärdering av reglerande instanser för valrörelse-reklam
- Medieförordningar tillämpliga vid val på nationell nivå

LÄRANDEMÅL

Efter genomgång av denna enhet bör läraren kunna:

- Bedöma politisk- och valrörelse-reklam
- Utvärdera riktlinjer som utarbetats för politisk reklam
- Analysera hur man vädjar till känslor i politisk och valrörelse-reklam
- Föreslå strategier som kan hindra samhällsmedborgare från att falla offer för det känslomässiga trycket i politisk reklam
- Förklara vilka åtgärder medborgare som önskar klaga hos en övervakande instans under en valrörelse kan vidta.

117

PEDAGOGISKA PERSPEKTIV och AKTIVITETER

- Samla exempel på politisk reklam från ditt land eller din del av världen. Vid behov använd närmaste bibliotek för efterforskning. Analysera denna reklam med hjälp av riktlinjerna i Enhet 2. Fundera över varför allmänheten skulle vara intresserad av politisk reklam. Bedöm hur verkningsfullt varje reklamslag är med tanke på syftet, informationen, budskapet som framförs och målgruppen. Förklara hur utformningen av reklamen används för att förstärka innehållet
- Undersök flera reklamslag från samma politiska kampanj. Bedöm hur effektivt kampanjen i sin helhet använder sig av enhetlig grafik, bilder, slogans och budskap
- Inventera med hjälp av internet och biblioteksresurser vilka reglerande instanser som finns med uppgift att övervaka den politiska reklamen som de kandiderande politikerna använder sig av i valrörelser. Undersök riktlinjerna för deras arbete och bedöm i vilken utsträckning de valda reklamslagen följer dem
- Granska i vilken mån dessa övervakande instanser representerar medborgarnas intressen. Undersök vilken roll medborgarna kan spela för att garantera att politisk

reklam är sanningsenlig, rättvis och att uppgifterna är korrekta. Skissa på ett förslag med synpunkter på politisk reklam som du skulle vilja framföra till ett övervakningsorgan

- Gör en lista på de bestämmelser (fastställda av den nationella valkommissionen) som styr rapporteringen från valkampanjer. Kontrollera om det finns riktlinjer för rapportering om opinionsundersökningar, fördelning av etertid i nationella radio- och TV-kanaler mellan olika politiska partier, rapportering av valresultat, osv.
- Den politiske konsulten Frank Luntz berättar för sina kunder inom politiken att '80 procent av våra liv är känslor och bara 20 procent är intellekt. Jag är mycket mer intresserad av vad du känner än vad du tänker.' Undersök politisk reklam i Ijuset av detta yttrande. Förklara i vilken mån politisk reklam bygger på känslor. Granska vilket språk som används för att 'sälja' en kandidat och hans eller hennes idéer eller politik
- Med tanke på att politisk reklam i stor utsträckning vädjar till känslor, föreslå strategier för att motverka det känslomässiga trycket den utövar

TEMAN ATT DISKUTERA VIDARE

- Sponsring initierad av företag eller samhälle (inklusive sponsring och reklam i skolor)
- Kända personer i reklam
- Kapitalism med socialt ansvar – knyter an till kända personers stöd, men fokus ligger på att framhäva den marknadsmässiga och strategiska altruismen hos olika företag
- Forskning kring psykografi och publik

RESURSER för DENNA MODUL

Observera att de flesta av dessa resurser härrör från Nordamerika och kanske inte är tillämpliga överallt i världen. Som alternativ bör lärarutbildare söka lokalt eller regionalt material som erbjuder exempel med större relevans.

- *Adbusters* – www.adbusters.org – Erbjuder kritik av reklam och populärkulturen; berömd för sin 'spoof' reklam
- *Advertising Age* – www.adage.com – En skrift för reklamindustrin med priser, rapporter om strategier, m.m.
- *Ads of the World* – <http://adsoftheworld.com/> – Ett reklamarkiv och forum för diskussion kring arbete med reklam världen över
- *The Persuaders* – Frontline – www.pbs.org – Detta program undersöker hur marknadsföring och reklamstrategier har kommit att påverka inte bara vad människor köper, men också hur de ser på sig själva och den omgivande världen. Denna 90-minuters dokumentär anlitar en rad experter och observatörer av reklam- och marknadsföringsvärlden. Hela programmet kan ses på nätet på PBS webbplats i sex avsnitt. För denna modul, se helst Kapitel 1 och 2 av programmet *High Concept Campaign and Emotional Branding*
- <http://www.un.org.za/public-service-announcement-on-the-effects-of-drugs>
- <http://www.unodc.org/unodc/en/human-trafficking/human-trafficking-public-service-announcements.html>
- <http://saloproductions.com/public-service-announcements/psa-samples.php>

- *The Merchants of Cool* – Frontline – www.pbs.org – En dokumentär tillgänglig på nätet som undersöker annonsörer med ungdomar som målgrupp.
- *Think Literacy, Media, Grades 7–10* (2005) – En resurs för att skapa public servicemeddelanden (samhälls- public serviceinformation) <http://www.edu.gov.on.ca/eng/studentssuccess/thinkliteracy/library.html>
- *Rejected Online* – <http://bestrejectedadvertising.com/html> – Reklam som refuserats av kunderna av estetiska, kommersiella eller strategiska skäl. Innehåller även refuserad och förbjuden reklam, 'spoof' och den reklam som utsatts för mest kritik

MODUL 6: NYA OCH TRADITIONELLA MEDIER

120

BAKGRUND OCH SYFTE

Denna modul undersöker rollen som nya och konvergerande tekniker spelar i en värld där samhällsmedborgare i allt större utsträckning deltar i social, ekonomisk och politisk förändring. Den förklarar hur nya digitala och elektroniska medieformer (nyheter på nätet, webblogger, Wikipedia, YouTube, applikationer för socialt nätverkande, videospel, m.fl.) har utvecklats ur traditionella medier och hur de främjar bättre tillgång till information och kunskap, yttrandefrihet, god samhällsstyrning och delaktighet i demokratiska processer.

Förekomsten av parallella medier, tryck, etermedier (radio och TV), internet, mobiltelefoner, m.m., gör det möjligt för medieinnehåll att spänna över och genom olika plattformar, och därmed bredda tillgången till information och skapa en delaktighetskultur, där medborgarna engagerar sig i den demokratiska processen och gör allt fler samhällen öppnare.

Nya medier och konvergerande tekniker skapar på så sätt nya utrymmen för att uttrycka sig och delta i offentliga samtal i en rad sociala, ekonomiska och politiska frågor. Nya medieplattformar skapar möjligheter för medborgarna att medvetet ta del i den demokratiska processen i sina samhällen och bidra till att föra globala nyheter och frågeställningar närmare lokala samhällen.

ENHETER

1. Från traditionella medier till nya medieteknologier
2. Användning av nya tekniker i samhället; mass- och digital kommunikation
3. Användning av interaktiva multimedie verktyg, inklusive digitala spel i klassrummet

ENHET 1: FRÅN TRADITIONELLA MEDIER TILL NYA MEDIETEKNOLOGIER

► TIDSÅTGÅNG: 2 TIMMAR

CENTRALA TEMAN

- Förändring och kontinuitet – mediehistoria i sammanfattning
- Vad är mediekonvergens?
- Digitala medier som nya medier
- Skillnader mellan traditionella och nya medier

LÄRANDEMÅL

Efter genomgång av denna enhet bör läraren kunna:

- Redogöra kortfattat för mediernas historia
- Beskriva hur ny teknik har lett till konvergens mellan traditionella och nya medier
- Beskriva skillnaden mellan traditionella och nya medier och hur de nya har förstärkt demokrati och medborgaransvar

121

PEDAGOGISKA PERSPEKTIV och AKTIVITETER

- En viktig följd av digitala mediers expansion har varit rörelsen från den traditionella modellen för kommunikation: 'från en till många', som kännetecknar tryck och etermedier, till en mer jämställd modell: 'från en till en i icke hierarkiska nätverk' som uppmuntrar människor att skapa gemensamt och att dela innehåll med varandra. I takt med att innehåll digitaliseras, blir det tillgängligt genom en mängd apparater som radio, TV, PC och, kanske viktigast av allt, mobiltelefonen, som allt tydligare framstår som den viktigaste plattformen för att leverera innehåll av olika slag
 - Lärarna arbetar i grupp och får i uppgift att undersöka mediernas utveckling fram till internets inträde på scenen och att observera hur internet först användes och sedan har kommit att sprida sig i samhället. Vidare kan de bedöma tillämpningen av internet, vilken nytta den gör i utbildningen, i det civila samhället och för samhällets styrning. Resultat redovisas inför klassen för diskussion
 - Lärarna undersöker i vilken utsträckning digitala medier innebär större potential för yttrandefrihet i det egna samhället. Under arbetets gång bör de ta hänsyn till hur människor använder de nya medierna för att uttrycka sig och samtidigt notera hur mainstream/traditionella medier (tidningar, radio och TV) konvergerar med de nya medierna i samhället (t.ex. nyhetssidor på nätet med multimedial tillgänglighet). Redovisning inför klassen ev. med hjälp av Power Point

- Lärarna undersöker i vilken mån nya medier utmanar traditionella nyhetsmedier i det egna samhället, vilka medier människor använder för att säga vad de tycker kring viktiga händelser, vilka personer som använder olika medieplattformar och vilka frågor/ämnen som diskuteras. Redovisning av arbetet följs av gruppdiskussioner och debatt

— AKTIVITETER

- Skriv en kort text om de viktigaste skillnaderna mellan traditionella och nya medier, och diskutera i vilken mån skillnaderna är reella eller konstruerade. Avväg i den likheter och olikheter mellan traditionella medier och elektroniska eller digitala medier. Frågor kring redaktionellt ansvar, verifiering och andra journalistiska principer bör belysas
- En egenskap hos traditionella medier är att medieinnehållet utsätts för en organiserad redaktionell process avsedd att garantera tillförlitligheten i nyhetsinslagen och hänföra dem till en organisation för nyhetsmedier istället för en enskild individ. Medborgarjournalisten på nätet arbetar inte på det sättet. Utifrån dessa förhållanden diskutera skillnaden mellan en nyhet från en enskild bloggare med egna uppfattningar och ett nyhetsinslag från en tidnings nätupplaga
- Undersök i vilken mån kunskap och information har förändrats eller förblivit desamma under den tiden som nya medier och nya medieteknologier har vuxit fram i det samhälle du lever i. Skriv en rapport i frågan
- Skriv en uppsats om hur framväxten av nya medier har påverkat människors sätt att interagera och hur detta är gynnsamt för dem. Analysera också hur nya medier har inflytande på lärarnas egna sociala och akademiska liv, samt vilka utmaningar och möjligheter som finns att öka den allmänna tillgången till digitala medier

ENHET 2: ANVÄNDNING AV NYA MEDIETEKNOLOGIER I SAMHÄLLET – MASS- OCH DIGITAL KOMMUNIKATION

► TIDSÅTGÅNG: 2TIMMAR

CENTRALA TEMAN

- Nya medier och socialt interagerande – socialt nätverkande, m.m.
- Kommunikationsteknologi och utveckling
- Sambandet mellan förändringar i masskommunikation på grund av ny teknik och förändringar i demokratiska institutioner

LÄRANDEMÅL

Efter genomgång av denna enhet bör läraren kunna:

- Analysera av digitala kommunikations inverkan på ett samhälles sociala och politiska liv
- Beskriva hur några nya medier kan användas för att dela med sig av kunskap och information kring aktuella frågor i samhället
- Värdera hur nya medier används för masskommunikation och hur detta inverkar på demokratiska institutioner och processer i samhället

PEDAGOGISKA PERSPEKTIV och AKTIVITETER

Undersökningar och klassrumsdiskussioner: Lärarna inleder en undersökning med syfte att utvärdera hur digitala kommunikationstekniker påverkar utvecklingen; detta bör inkludera att lära sig mera om de medieplattformar som används i det egna landet och hur medier presenterar landet för världen utanför. Lärarna kan, förslagsvis, besöka landets officiella webbplats och diskutera i grupper hur landet framställs och hur det kan jämföras med grannländerna. De kan också göra en lista på andra inslag de skulle vilja lägga till bilden av det egna landet, som det presenteras för omvärlden. Redovisningen följs av en gemensam diskussion.

Kartläggning och gruppresentation: Lärarna gör en kartläggning för att utreda hur traditionell masskommunikation och nya medier (t.ex. lokalradio, privatägda, regionala och nationella tidningar och internet) kan påverka allmänhetens aktiva deltagande i en social, ekonomisk eller politisk debatt. Sakfrågor undersökningen skulle kunna bygga på är utbildning i HIV/AIDS eller social rättvisa för minoritetsgrupper. Fokusera gärna på vilken roll mobiltelefoner och applikationer för sociala nätverk (t.ex. Facebook, Twitter) spelar som verktyg för mobilisering av olika grupper. Mer allmänt kan följande diskuteras: Vem äger medierna? Vem skapar budskapen? Analysera vilket budskapet som förmedlas i varje enskilt fall? Vilka målgrupper försöker medieägarna nå och varför just dem? Vilka är medieägarnas sponsorer/investerare, och vad skulle medieägarna kunna göra annorlunda? Hur skiljer sig traditionella medier från online medier i detta avseende?

Klassrumsdiskussioner: Lärarutbildaren diskuterar med klassen vilka av de nya medierna som används mest i deras egen miljö: internet, mobila teknologier (t.ex. SMS och smart phone applikationer), digital-TV, digitalradio, datorspel (t.ex. virtuella verklighetsspel, som SIMS). Diskussionen bör beröra både fördelar och nackdelar med dessa nya medier. Diskussionen kan lämpligen föregås av intervjuer, som om möjligt genomförs både i glesbygd och i tätort, kring hur mobiltelefoner används. Lärarna redovisar inför klassen sina slutsatser från intervjuerna om hur mobiltelefoner påverkar användarnas sociala, ekonomiska och politiska liv.

— AKTIVITETER

- Gör en undersökning i liten skala kring frågan hur nya medier och nya medieteknologier håller på att förändra hur människor i ditt samhälle kommunicerar, hur de förändrar deras sätt att interagera och utbyta information och ger dem bättre underlag för beslutsfattande

- Gör en liten kartläggning som fallstudie kring frågan hur massmedier och nya tekniker används för masskommunikation och hur de påverkar människors dagliga liv, värderingar och åsikter. Till exempel, hur har teknologin bakom mobiltelefoner bidragit till att minska kommunikationsgapet mellan rika och fattiga i samhället. Undersök hur digital kommunikation förändrar sättet på vilket människor i ditt samhälle interagerar, delar med sig av kunskap och utbyter information
- Utarbeta en strategi för att med hjälp av en webbplats i ett socialt nätverk stimulera interaktion kring ett visst ämne du vill undervisa om. Vilka risker och utmaningar kan läraren möta vid användning av sociala nätverk i undervisningen? Beskriv riskerna och ge förslag på hur de kan minimeras
- E-styrning av samhället innebär nya styrelsesätt som växer fram där informations- och kommunikationstekniker, IKT:er, spelar en allt viktigare roll. IKT-användning har påverkat samhällsstyrningen på olika sätt, till exempel: (1) E-demokrati, som innebär att delaktighet främjas genom ökad tillgång till information och kunskap, förutsättningar för beslutsfattande; (2) E-tjänster, som automatiserar långtråkiga arbetsuppgifter som att behandla deklaraionsblanketter, kontrollera ansökningshandlingar m.m.; och (3) E-administration, som ökar kvaliteten på myndighetsprocesser och det interna arbetet inom offentlig sektor med nya IKT-utförda informationsprocesser. IKT kan alltså vara ett effektivt sätt att öka kvaliteten i styrningen av samhället

E-styrning (e-governance) och e-regerande (e-government) är relaterade begrepp med hårfin skillnad sinsemellan. Det senare syftar på de system genom vilka styrningsprocesser automatiseras, medan den förra handlar om processen genom vilken samhällsstyrningen görs öppen och inkluderande (jfr. UNESCO 2007).

- Uppdra åt lärarna att med hjälp av internet undersöka i vilken utsträckning e-styrning existerar i det egna landet. De kan välja två exempel som styrker att det förekommer och berätta i vilken utsträckning de själva varit involverade eller blivit tillfrågade när e-styrning infördes. Tillfrågades allmänheten överhuvudtaget? Diskutera hur effektiva dessa e-styrningsprojekt varit. Vilka är fördelarna och nackdelarna? Genomför en undersökning av liknande projekt i regionen eller internationellt som handlar om styrning av lokalsamhället. Ge exempel på e-styrningsprojekt du skulle kunna föreslå ledningen för din kommun och varför.
- Tillgång till IKT:er eller nya tekniker är viktigt för att stärka allas egenmakt, lika viktigt för män, kvinnor, människor med funktionsnedsättning och andra marginaliserade grupper så som etniska och inhemska befolkningsgrupper och de som bor i isolerade samhällen.
 - Med hjälp av antingen lokala eller internationella källor undersök i vilken utsträckning kvinnor, människor med funktionsnedsättning eller som bor isolerat har tillgång till IKT:er eller nya tekniker. Har kvinnor samma åtkomst som män? I vilken utsträckning har människor med funktionsnedsättning eller som bor i isolerade samhällen tillgång till IKT? Vilka slutsatser kan man dra av svaren? Vad bör göras om vissa grupper marginaliseras i detta sammanhang? Om inget underlag finns i ditt land eller din region för att svara på dessa frågor, försök ta reda på varför så inte är fallet. Vilka organisationer borde oroas över frånvaron av sådan information?

ENHET 3: ANVÄNDNING AV INTERAKTIVA MULTIMEDIEVERKTYG, INKLUSIVE DIGITALA SPEL I KLASSRUMMET

► TIDSÅTGÅNG: 3 timmar

CENTRALA TEMAN

- Interaktiva multimedieverktyg, öppna (tillgängliga, kostnadsfria) utbildningsresurser och olika typer av programvara för att stärka undervisningen
- Interaktiva multimedieverktyg/digitala spel för att skapa lärvänliga miljöer
- Dataspel som ett verktyg för att öka medvetenheten om och skapa intresse kring globala frågor
- Kunskapshöjande spel kontra spel som underhållning

LÄRANDEMÅL

Efter genomgång av denna enhet bör läraren kunna:

- Förstå värdet av interaktiva multimedieverktyg, inklusive interaktiva webbsidor, presentationer, nätdiskussioner, bloggar, wiki, wikiböcker, e-böcker, podcasting, videocasting, vodcasting och spel för lärande och undervisning
- Utveckla sociala, intellektuella, rumsliga och tidsanknutna färdigheter genom att använda interaktiva multimedieverktyg, särskilt spel
- Tillämpa interaktiva multimedieverktyg, särskilt digitala spel för undervisning och lärande
- Använda låg/högteknologiska interaktiva multimedieverktyg/spel för att presentera begrepp från akademiska ämnen (t.ex. matematik, naturvetenskap, samhällskunskap, m.m.)
- Analysera olika interaktiva multimedieverktyg som utvecklats genom användning av kostnadsfria, öppna källor eller egenutvecklad programvara och värdera deras betydelse för undervisning och lärande
- Värdera betydelsen av och möjligheter som öppna/kostnadsfria utbildningsresurser erbjuder i undervisnings- och lärandeprocesser.

PEDAGOGISKA PERSPEKTIV och AKTIVITETER

Interactive multimedia tools: Fokusera på det ämnesområde du undervisar i. Leta med hjälp av en sökmotor fram interaktiva multimedieverktyg, inklusive dataspel, som skulle kunna användas i undervisningen du planerar för en grupp lärare. Anteckna dessa verktyg.

Sortera dem efter hur användbara de är för dina speciella behov. Vilka kriterier använde du? Undersök de kriterier experter på interaktiva multimedieverktyg i undervisningen använder sig av. Jämför dina kriterier med experternas. Vilka skillnader finns? Håller du med experterna?

Kan du från din lista av interaktiva multimedieverktyg plocka fram något verktyg som på ett avgörande sätt skulle förändra och uppmuntra samarbete och diskussion i undervisnings/lärande processen? Varför valde du dessa verktyg? Hur tror du multimedieteknologier kan få elever och lärare att interagera med information på nya sätt, att ändra innehåll och skapa sin egen kunskap?

Spel på nätet⁶ Spela ett kostnadsfritt humanitärt simuleringsspel på nätet, t.ex. Peacemaker, Food Force eller Darfur is dying. Hur kan ett datorspel få människor att tänka kreativt på globala frågor? Vad kan man lära sig av dessa spel? Om tillgången till internet på skolan är begränsad eller obefintlig bör lärarna uppmuntras att söka material från andra offentliga internetkällor. Där tillgång till internet är allvarligt begränsat kan lärare försöka skaffa spel i CD-ROM eller DVD-format, eller använda spel som är förprogrammerade i datorerna.

- Gör fallstudier av elektroniska spel i enskilda ämnen (t.ex. språk, matematik, geografi) och demonstrera vid lämpligt inläringstillfälle hur det går till att använda ett par av dem. Skriv en rapport om hur spelet användes och hur det hjälpte till att nå målet med lektionen
- Gör en lektionsplanering där ett elektroniskt spel ingår som en del av undervisningen och inläringen för att höja medvetandet om globala frågor som svält, konflikt och fred. Genomför lektionen och skriv en kort rapport kring hur de andra lärarna reagerade på frågeställningarna, vilka frågor de ställde och hur spelet hjälpte dem att hitta svar

Öppna undervisningsresurser: Open educational resources (OERs) består av material för lärande och verktyg där följande ingår: hela kurser, moduler, kursmaterial, läroböcker, strömmande videor, prov, programvara och annat material (både interaktivt och icke-interaktivt) eller tekniker. OER-läromedel och verktyg används för att lättare komma åt kunskap i öppet dokumentformat, som är frisläppt med öppen licens, tillåter fri användning, användning på nytt och kund Anpassning till olika användargrupperns behov (som studerande, utbildare av lärarutbildare, lärare m.fl.). Lärarna bör kunna:

- Känna till flera webbsidor som ger tillgång till OERs
- Preciserar vilka krav och kriterier som gäller för att resurser för lärande ska kunna användas som OER
- Analysera hur OERs skapas, används, sprids och anpassas till särskilda undervisnings- och lärandemiljöer och behov
- Analysera hur, exempelvis, digitala spel skulle kunna göras om till OER och förstå vad som fodras för att tillgodose OER krav, inklusive lagar om upphovsrätt.

Biblioteksforskning och klassrumsdiskussioner: Lärarna inventerar, analyserar och kritiserar olika typer av tekniker som används i dataspel de känner till. Jämför dataspel med traditionella, kulturrelaterade spel ur inläringssynpunkt, deras positiva sidor eller

6 www.darfurisdying.com
www.food-force.com
www.peacemakergame.com

begränsningar. Redovisningen kan ske med hjälp av power point eller någon form av grafisk framställning.

Klassrumsdiskussioner: Gör en lektionsplanering och utforma några uppgifter som innebär användning av enkla interaktiva multimedieverktyg eller dataspel för undervisning och lärande. Undersök fördelar och nackdelar med att integrera dataspel i undervisningen. En grupp kan presentera det positiva och den andra gruppen utmaningarna och svårigheterna med att använda dataspel för undervisning och lärande. (Se kap 3 i http://ames.eun.org/2009/09/teachers_handbook_on_how_to_us.html för vidare information.)

RESURSER FÖR DENNA MODUL

Observera att dessa exempel är huvudsakligen från USA och inkluderas endast som exempel. Läraren förväntas finna lokala och regionala resurser där så är möjligt.

- *Youth Protection Toolkit*, www.yprt.eu
- Lenhart, A. 2009. It's Personal: Similarities and Differences in Online Social Network Use between *Teens and Adults*. *Teens, Social Networking, Generations* presentation at the International Communications Association Annual Meeting. (May 2009). www.pewInternet.org/Presentations/2009/19-Similarities-and-Differences-in-Online-Social-Network-Use.aspx
- Madden, M. 2009. Eating, Thinking and Staying Active with New Media. *Health, Education, Teens, Families, Web 2.0* presentation at the National Institute of Child Health and Human Development. (June 2009). www.pewInternet.org/Presentations/2009/15--Eating-Thinking-and-Staying-Active-with-New-Media.aspx

MODUL 7: INTERNET – MÖJLIGHETER OCH UTMANINGAR

128

BAKGRUND OCH SYFTE

Att delta i informationssamhället är viktigt för samhällsmedborgare i alla åldrar. Internet erbjuder alla användare stora möjligheter till förhöjning av livskvaliteten och inverkar positivt på utbildning, arbetsliv och ekonomisk tillväxt. Med enkel digitalisering och lagring av information och tillgänglighet genom ett brett utbud av tekniska hjälpmedel, har internet ökat informationsresurserna som människor har att tillgå enormt. Barn och unga människor är ofta förtroliga med de många tillämpningarna och kan dra stor fördel av detta, men de är också sårbara. Den positiva utvecklingen åtföljs av risker och hot, ofta parallella med dem som återfinns i den icke-uppkopplade världen.

Att vidta åtgärder för att skydda minderåriga kan vara ett sätt tackla problemet. De gör visserligen stor nytta men att lita enbart till skyddsstrategier har visat sig otillräckligt för att hjälpa unga människor att använda internet på ett ansvarsfullt sätt. Det bästa sättet att se till att de inte kommer till skada är att utbilda dem och stärka deras egen förmåga att undvika eller hantera risker i samband med internetanvändning. Olika tekniker kan spela en positiv roll i detta sammanhang, inte minst när det handlar om barn och unga.

ENHETER

1. Unga människor i den virtuella världen
2. Utmaningar och risker

ENHET 1: UNGA MÄNNISKOR I DEN VIRTUELLA VÄRLDEN

► TIDSÅTGÅNG: 3 timmar

CENTRALA TEMAN

- Web 2.0 och den virtuella världen
- Internetanvändning och nätvanor hos barn och unga
- Internationella konventioner och andra instrument som rör barns rättigheter

LÄRANDEMÅL

Efter genomgång av denna enhet bör läraren kunna:

- Förstå mönstren för unga människors internetanvändning och intressen
- Beskriva allmänna bestämmelser och villkor, etiska riktlinjer och förordningar som reglerar privatlivet och deras samband med internetanvändning
- Utveckla barn och ungdomars förmåga att hantera de viktigaste metoderna och verktygen som krävs för att använda internet på ett ansvarsfullt sätt – och göra de unga medvetna om hur möjligheter, utmaningar och risker hör ihop

129

PEDAGOGISKA PERSPEKTIV och AKTIVITETER

Förkortningen Web 2.0 är benämningen på de sidor av internet som främjar interagerande och användargenererat innehåll.

För undervisning som rör denna enhet finns resurser på nätet så som videor, fria för envar som önskar använda dem, som handlar om internet och de egenskaper som gör att nätet expanderar och påverkar samhället. Alternativt kan man iordningställa en kort PowerPoint presentation om Web 2.0. Denna bör innehålla så många som möjligt av den virtuella världens viktigaste faktorer. Diskutera dessa i små grupper. Be varje grupp att förbereda en kort presentation inför de andra om nyttan med Web 2.0.

- Lärarna tillfrågas om de ingår i några sociala nätverk och /eller använder nätet, och om så är fallet, hur ofta. Be dem surfa på nätet, sätta upp en profil, slå upp andras profiler, ladda upp och ladda ner innehåll från internetplattformar (t.ex. Wikipedia), delta i chat rum, i nätsamverkan, bloggande och twitter. Efterföljande diskussion bör handla om de utbildningsmässiga fördelarna med nätet och hur man använder det på ett ansvarsfullt sätt, samt utmaningar och risker som föreligger. Skriv ner och diskutera egna farhågor kring att surfa på nätet

- Lärarna arbetar i grupp och får i uppgift att formge och använda en wiki för att dela information kring någon aspekt på utbildning eller några av de riktlinjer som omgärdar den. Uppgiften bör tilldelas tillräckligt med tid för att hinna väcka lärarnas engagemang (t.ex. spridas över en termin). Både lärarutbildarna och lärarna bör utarbeta kriterier för utvärdering av wikins effektivitet, lämplighet och vilket intryck den haft på gruppens deltagare
- Lärarna delar in sig i små grupper. Varje grupp diskuterar vilka fem aktiviteter de tror att unga människor ägnar sig mest åt på internet och rangordnar dem på en skala från 1 till 5. Varje grupp presenterar sina resultat, förklarar hur de gick till väga och hur de kom fram till sina slutsatser. Lärarutbildaren presenterar nu aktuell statistik, som tagits fram i förväg, över barn och ungdomars användning av internet, om sådana siffror finns att tillgå. Jämför utfallet av gruppernas diskussion med den aktuella statistiken. Diskutera. Är siffrorna överraskande? Finns statistik över internetanvändning för din region eller ditt land? Om så inte är fallet, vad ska man dra för slutsatser? Diskutera vad man kan göra för att få fram sådan statistik om den saknas
- Diskutera i vilken mån unga människor använder nätet i utbildningssyfte, om de ser på nyheter, deltar i landets politiska processer, lär sig mer om människor från andra kulturer och interagerar med dem, osv. Finns det tecken på att så sker i någon större utsträckning? Vad kan man göra för att motivera unga människor att använda nätet på ett positivt sätt? Be lärarna att (i små grupper eller individuellt) förbereda en kort lektion med kopplingar till det egna ämnesområdet som integrerar internet i lektionen. Lektionen bör visa inte bara hur lärandemålen kan uppnås med hjälp av internet, men också på vilket sätt läraren kan motivera eleverna med detta arbetssätt.
- Diskutera allmänna villkor, etiska riktlinjer och bestämmelser som handlar om respekten för privatlivet och som gäller för de olika internetapplikationerna. Lärarna utarbetar sedan ett förslag till etiska riktlinjer som fokuserar på barn och ungdomars användning av internet (och som skulle kunna tjäna som förebild för sådana riktlinjer)
- Analysera barn och ungdomars beteende och profiler på internet: arbeta i grupp och undersök internetanvändningen bland barn och ungdomar i åldern 6–16 år. Redovisningen bör fokusera på internetanvändningens omfattning och av vilka skäl de unga finns på nätet, samt jämföra detta med föräldrarnas kännedom om barnens internetvanor och med föräldrarnas egen användning. Vilka möjligheter och utmaningar innebär internet för unga och deras föräldrar?
- Välj en artikel ur den Allmänna förklaringen om mänskliga rättigheter, Förenta nationernas konvention om barnens rättigheter eller något annat juridiskt dokument i det egna landet eller den egna regionen som har anknytning till unga människor användning av internet – rätten till information, yttrandefrihet, skydd av minderåriga, föräldrars, regeringars och det civila samhällets roll. Diskutera dessa frågor var för sig och reflektera sedan över hur de relaterar till varandra. Står yttrandefrihet och rätten till information i konflikt med skydd av barn och unga? Är båda nödvändiga? Bör yttrandefrihet och rätten till information offras för att skydda unga människor? Varför? Varför inte? Bör flickor och pojkar ha samma tillgång till information, internet och nya tekniker? Vad händer i din region? Vem kan man vända sig till för att påverka vad som sker? Lärarna kan skriva en kort dikt på temat fri- och rättigheter och behovet av att skydda minderåriga

ENHET 2: UTMANINGAR OCH RISKER I DEN VIRTUELLA VÄRLDEN

► TIDSÅTGÅNG: 3 timmar

CENTRALA TEMAN

- Att förstå utmaningarna och riskerna med internet
- Stärkande av individens egenmakt och ansvarsfull användning av internet
- Privatliv och säkerhet

LÄRANDEMÅL

Efter genomgång av denna enhet bör läraren kunna:

- Formulera och beskriva utmaningar/risker med internetanvändning och var det är troligast att de förekommer
- Skaffa sig kunskap om risker or hot som kan medfölja nyutvecklade nätapplikationer
- Förstå sambandet mellan användarnas beteenden och sannolikheten att de blir offer för eller själva blir gärningsmän
- Tillämpa denna kunskap så att lärarna kan använda internet på ett mer ansvarsfullt sätt

Utmaningar och risker i samband med innehåll på nätet

Bearbetat från *Youth Protection Roundtable Tool Kit – Stiftung Digitale Chancen 2009*

Innehåll olämpligt för barn och unga: Internet erbjuder en stor mängd information för alla grupper av användare. Mainstreamintressen tillgodoses likaväl som grupper med specialintressen. All information bör dock inte vara tillgänglig för barn och unga. Man måste alltså noga avväga vilket innehåll som lämpar sig för vilken åldersgrupp. Särskild uppmärksamhet bör alltså riktas mot innehåll som i och för sig inte är olagligt men som kan skada yngre användare. Olämpligt innehåll som t.ex. vuxenpornografi kan vara särskilt skadligt för yngre barn om de exponeras för det oavsiktligt. Risken att träffa på innehåll som är olämpligt för barn kan följa på användarens eget beteende, att han eller hon medvetet letar efter sådant innehåll eller bara råkar på det av en slump. Innehåll som inte är lämpligt för alla åldersgrupper kan erbjudas i kommersiellt syfte, men kan också framställas av användarna själva. Tillgång till det kommersiella utbudet kan begränsas till enbart slutna användargrupper, medan användargenererat innehåll för det mesta är allmänt tillgängligt och kräver därför särskild uppmärksamhet. Eftersom många barn och unga idag har en mobiltelefon med multimediefunktioner och tillgång till internet nära till hands, måste man ta med i beräkningen att de kan komma i kontakt med innehåll som är olämpligt för deras ålder när de befinner sig på egen hand utan en vuxen vid sin sida som kan ge goda råd. Mobila tekniska hjälpmedel gör det dessutom möjligt för barn att producera ett eget innehåll när som helst och bidrar på så sätt till den växande mängden användargenererat innehåll.

Olagligt innehåll (t.ex. rasism och barnpornografi): Om innehåll klassas som olagligt eller ej beror i första hand på nationella lagars utformning, men vissa typer av innehåll är kriminaliserade i de flesta länder. Olagligt innehåll är dock tillgängligt på nätet och kan träffas på oavsiktligt eller sökas medvetet av barn och unga. Uppmärksamhet krävs också kring frågan om barn och unga som potentiella offer för produktion av illegalt innehåll, t.ex. att de utsätts för övergrepp som fotograferas eller filmas, och sedan läggs ut på nätet.

Brist på verifiering av innehåll: Eftersom innehåll som på internet ofta inte är verifierat av en oberoende källa är det viktigt att unga människor lär sig läsa innehåll med en kritisk blick och inte tror på allt som sägs. Användargenererat innehåll, som är typiskt för Web 2.0-miljön, kan ofta vara partiskt, fördomsfullt och felaktigt. Yngre användare behöver bli medvetna om faran med att helt enkelt tro på allt de läser på nätet.

Uppmuntran till självskadebeteenden: Det finns många sidor på webben som sporrar användarna till att skada sig själva (t.ex. webbsidor som uppmuntrar till självmord, anorexia eller olika typer av sektstyrda beteenden. Med Web 2.0 och allt fler tillfällen att publicera eget material, växer risken att utsättas för innehåll som uppmuntrar självskadebeteenden. Barn och unga i synnerhet har inte förmågan att på ett realistiskt sätt bedöma vilka risker man utsätter sig för om man följer instruktionerna på denna typ av nätsida.

Brott mot mänskliga rättigheter/förtal: I den anonyma värld som nätet utgör kan det lätt hända att propaganda mot vissa befolkningsgrupper eller individer sprider sig. Tilläggas kan att människor antagligen agerar annorlunda på nätet när de inte behöver konfronteras med sin motpart eller sitt offer direkt och därför inte omedelbart konfronteras med konsekvenserna av sitt handlande. Alltså är risken för brott mot mänskliga rättigheter och att bli utsatt för förtal större på nätet större än i verkligheten. Kränkande innehåll är skadligt för barn och unga vars åsikter kan påverkas av felaktig information.

Reklam och marknadsföring olämpliga för barn: Olämplig reklam i detta sammanhang är risken att barn får eller exponeras för reklam för produkter och/eller tjänster som är olämpliga för dem, som exempelvis kosmetisk kirurgi. Ju oftare användare lägger ut personliga uppgifter (dvs. namn, ålder eller kön), desto troligare är det att de får reklam eller inbjuds att delta i lotterier. Eftersom barn i många fall är omedvetna om konsekvenserna av att fylla i sitt namn i rutor och formulär på nätet är de i högsta grad utsatta. Med tanke på hur allmänt mobiltelefoner förekommer bland barn och unga, bör uppmärksamhet också riktas mot denna nya kanal för spridning av reklam.

Privatliv: När väl information har publicerats på nätet kan den spridas snabbt världen över och fortsättningsvis finnas där. Användare, inte minst barn och unga, är ofta omedvetna om konsekvenserna på både kort och lång sikt av att publicera texter och bilder som i ett senare skede de kanske önskar inte fanns tillgängliga för alla. Data som lagrats på en server eller en plattform kan utan svårighet nås av andra och människor kan ofta vara omedvetna om hur oskyddade deras personliga uppgifter faktiskt är. Det är viktigt när man ger sig ut på internet att verkligen förstå den miljö man agerar i.

Brott mot upphovsrätten: Brott mot upphovsrätten är en risk som främst kan kopplas till hur användarna själva betar sig. Oberoende av om upphovsrätten har kränkts avsiktligt eller av misstag, kan intrånget betecknas som bedrägeri av upphovsrättsinnehavaren och den skyldige riskerar påföljd.

Risker i samband med nätkontakter

Bearbetat från *Youth Protection Roundtable Tool Kit – Stiftung Digitale Chancen 2009*

Skadlig rådgivning: Olika forum, webbsidor och andra kontaktrelaterade områden på internet erbjuder en plattform för utbyte av information och råd användare emellan. Detta kan vara till verklig hjälp men kan samtidigt öppna för kontakter med olämpliga eller till och med skadliga rådgivare. Risken att få råd som kan skada, särskilt för barn och unga, är större på plattformar för sociala gemenskaper eller andra Web 2.0 applikationer än på fasta webbsidor.

Identitetsstöld: Att få tag i och använda sig av andra människors elektroniska identitet (t.ex. användarnamn och lösenord) med syfte att begå affärsbedrägeri eller någon annan typ av bedrägeri i vinstsyfte kallas identitetsstöld. Sådan stöld är ett växande hot eftersom antalet virtuella identiteter växer med antalet människor som är uppkopplade, inte minst bland dem som använder tjänster knutna till individen.

Stöld (av pengar)/nätfiske/phishing: Phishing kallas den process som innebär att samla in bankuppgifter, särskilt personliga koder och koder för godkännande av transaktioner i syfte att tömma andra människors bankkonton. Troligen är det unga människor i första hand som inte känner igen en bluffsida på nätet och som avslöjar sina kontouppgifter.

Affärsbedrägeri: Affärsbedrägeri förekommer när en säljare låtsas sälja varor eller tjänster som efter betalning visar sig inte hålla vad som lovats eller som inte levereras alls. Sådant bedrägeri kan också följa av identitetsstöld eller phishing. Ett annat exempel på affärsbedrägeri är försäljning av digitala tjänster (såsom en ringsignal) till ett orimligt pris, ofta bunden till en varaktig prenumeration på tjänsten, vilket inte var köparens avsikt. I de flesta fall är användarna (och särskilt unga människor) inte medvetna om följderna av att sluta sådana kontrakt på nätet.

Utnyttjande av minderårig/grooming: Grooming syftar på pedofiler som använder internet för att kontakta barn och unga utan att avslöja sin vuxna identitet. Ofta bygger de sin strategi på barns längtan efter vänskap och närhet. Alla internetområden som erbjuder plattformar för personlig kontakt kan utgöra basen för en groomingattack. Som tidigare nämnts är mobiltelefonen ytterligare en väg som kan användas för kontakt med andra och tillgång till sociala nätverk och bör därför särskilt beaktas i detta sammanhang, inte minst eftersom barn ser sin mobil som en viktig del av sitt privatliv och oftast är ensamma när de använder den. Alltså har risken att falla offer för en groomingattack och acceptera en farlig inbjudan blivit så mycket större ju fler mobila kommunikationsteknologier utvecklas.

Mobbning: Olika typer av mobbning tycks ständigt vara en del av människors liv. Att mobba varandra har underlättats av internet på grund av anonymiteten som mediet erbjuder. Särskilt barn och unga riskerar att både utsättas för mobbning och att själva bli utövare. Alltså är mobbning beroende både av det egna och andras beteende. Även om publicering av innehåll såsom kränkande bilder kan anses vara mobbning, är fenomenet i första hand knutet till nätkontakter. Som tidigare nämnts används ofta multifunktionella mobiltelefoner för att ta bilder i mobbnings syfte och ladda upp bilderna på internet eller skicka dem genom 'multimedia messaging' (MMS) till andra. Eftersom många barn och unga har en mobil utrustad med digitalkamera har mobbning blivit lättare att utöva.

Att lämna personliga uppgifter: När man skapar en profil på en social gemenskapsplattform inbjuds användarna att lämna personliga uppgifter för att presentera sig för gemenskapen. I olika chat rum och forum kan användare lämna information om sig själva som sin adress eller sitt telefonnummer. Särskilt unga människor har inte förmågan att förutse vilka konsekvenser detta kan ha. De är ofta omedvetna om att ett chat rum inte är ett privat utan ett offentligt område.

Profiling: Ju fler profiler en enskild person skapar på olika plattformar ju större är risken att personliga uppgifter på en plattform kommer att slås ihop med uppgifter på en annan eller skänkas vidare (t.ex. till opinionsundersökningar eller lotterier). På så sätt skapas profiler som gör det möjligt att rikta innehåll, tjänster och reklam som är potentiellt önskad till den enskilde. Profiling kan baseras på webbsidor där personliga uppgifter finns öppet tillgängliga, men ett farligare tillvägagångssätt är när användarprofiler (eller delar av en profil) samlas in från den bakomliggande databasen och säljs vidare av dem som erbjuder plattformen till tredje part.

- Det är viktigt att förstå vad som menas med skadligt innehåll på nätet. Internationella lagar specificerar ett antal acceptabla begränsningar av yttrandefriheten – särskilt när den står i motsättning till andra rättigheter. Exempel på sådant som kan begränsas är uppmaning till våld eller rashat, bilder på barnsex och förtal. I varje enskilt fall ställer

internationell lagstiftning krav att begränsningarna skall vara noggrant detaljerade och övervakade av domstolarna

- Be lärarna att berätta om de själva eller någon person de känner har erfarenhet av någon av de utmaningar som nämns ovan. Hur hanterade de situationen? Hur slutade det? Vilka lärdomar drog de av sin erfarenhet?
- Förklara, till exempel, vad identitetsstöld, stöld av pengar/nätfiske, brott mot mänskliga rättigheter, förtal eller någon annan oegentlighet på nätet innebär. Gör efterforskningar eller använd de resurser som bjuds i MIK-ramverket och ange vilka åtgärder man kan vidta och vilka konkreta kännetecken man bör leta efter på nätet för att identifiera vilseledande förfrågningar om information, bedrägliga webbsidor och innehåll som bryter mot mänskliga rättigheter. Vilka är fördelarna med elektronisk bankverksamhet och handel? Material som används för just denna uppgift bör vara så konkret som möjligt och helst bygga på verkliga fall. Lärarna skulle kunna tillämpa dessa uppgifter på alla risker som angivits ovan
- Gör sökningar på nätet bland det omfattande utbud av medicinsk information som finns tillgänglig. Kan medicinska webbsidor vara till hjälp för att diagnostisera egna eventuella hälsoproblem? Är det säkert att agera i hälsofrågor med råd från nätet som utgångspunkt? Anteckna och diskutera hur man på bästa sätt kan avgöra om en medicinsk webbplats är autentisk och vederhäftig
- Om du är med i sociala nätverk, googla ditt namn. Hur mycket information om dig finns i den offentliga domänen? Kan du fortfarande hitta information som du raderat från ditt sociala nätverk? Vilka av riskerna som nämns ovan hör samman med denna fråga?
- Välj ett utdrag ur Facebooks Statement of Rights and Responsibilities, Artikel 2⁷ 'Sharing your Content and Information' – Facebooks förklaring om rättigheter och skyldigheter, Artikel 2 'Att dela innehåll och information' – (eller ur något annat socialt nätverk eller programvara som följer med din dator). Analysera i små grupper om utdraget ni valde kan ha konsekvenser för någons privatliv eller eventuellt någons säkerhet. Hur kan användare ha kontroll över det material som finns om dem på nätet? Analysera och diskutera vem som har rättigheterna till en viss typ av material (fotografier, videor, m.m.) som finns på nätet
- Granska Förenta Nationernas konvention om barnets rättigheter (<http://www.unicef/crc>). Där fastställs de grundläggande mänskliga rättigheterna som barn överallt har: rätten att överleva och att utvecklas till sin fulla potential, att skyddas från skadligt inflytande, övergrepp och utnyttjande och rätten att delta fullt ut i familjeliv och i det kulturella och sociala livet. Finns det artiklar i konventionen som kräver att lämpliga riktlinjer utarbetas för att skydda barn från information och material som kan skada deras välbefinnande?
- Enligt Internationella Teleunionen (ITU)s Technology Watch Report 10, har initiativ för att åtgärda problematiken kring privatlivets helgd och säkerhet högsta prioritet för att tillvaron i den digitala världen och på internet ska förändras till det bättre (ITU 2009). Frånvaro av bestående säkerhet innebär obönhörligen problem i alla system och processer som litar till elektronisk kommunikation, inklusive medier (ITU 2006). Svag (eller obefintlig) säkerhet leder till ökad cyberbrottslighet. Detta hot är så allvarligt att International Multilateral Partnership Against Cyber-Threats (IMPACT) skapades för att främja internationellt samarbete för att göra cyberrymden säkrare. Dr Hamadoun Touré, ITU:s generalsekreterare, konstaterar att 'tillgång till kommunikation är till ingen nytta om fred och säkerhet på nätet inte kan garanteras...', och tillägger att vi borde se

den digitala världen som en 'gated community, där användare kanske får offra vissa friheter och viss anonymitet till förmån för större säkerhet...' (ITU News)

Det ska dock nämnas att många som engagerar sig för frihet på internet bekymrar sig för regeringars inblandning och kontroll. Det finns en växande oro att internet håller på att bli ett slutet kontrollerat rum istället för ett öppet rum i allmänhetens tjänst, och att det i allt högre grad domineras av regeringar och företag. Det kan vara så att för vissa regeringar och företag är säkerhet det främsta intresset, medan så inte är fallet för delar av allmänheten

- Diskutera uttalandena ovan av Dr Touré. Anser du att regeringar behöver vidta åtgärder för att göra den virtuella världen säkrare? Varför? Varför inte?
- Håller du med om att privatlivet i någon mån måste offras? Vilka kan konsekvenserna bli? Varför tror du att det inte är möjligt och inte heller önskvärt att reglera internet på samma sätt som radio och TV? Vad skulle hända om internet kontrollerades av ett enda land eller en del av världen?
- Undersök flera (5–10) olika sorters verktyg som används för säkerhet på nätet; filter, juridiska kontroller osv. Diskutera deras fördelar och nackdelar
- Välj någon webbplats för ett socialt nätverk eller en programvara som du använder. Experimentera med inställningarna som gäller för privatlivet. Leta efter termerna 'privatliv och säkerhet' under 'villkor'. Tror du att säkerhetsåtgärderna kring privatlivet räcker till för att undvika några av de risker som beskrivs i detta avsnitt (se rutorna med risker i samband med innehåll och kontakt på internet)? Vad händer om inställningarna för privatlivet justeras till maximal nivå?

MODUL 8: INFORMATIONS- OCH BIBLIOTEKSKUNNIGHET

136

BAKGRUND OCH SYFTE

Lärarna har bekantat sig med grunderna i medie- och informationskunnighet (MIK) i enheterna som ingår i modul 1. Syftet med denna modul är att visa att flera andra viktiga informationskompetenser är väsentliga beståndsdelar av MIK.

Modulen understryker betydelsen av de byggstenar som ingår i informationskunnighet. Många kurser siktar in sig på att förmedla kunskap istället för att lära ut hur man lär. Den allt starkare betoning av värdet av MIK i utbildningen och i samhället i stort fokuserar dock på betydelsen av att användare är duktiga i att lära. Detta innebär att lära sig känna igen sina informationsbehov; att snabbt och effektivt finna/hämta information; att analysera, sortera och värdera information; och använda, tillämpa, reproducera och kommunicera den i beslutsfattande och problemlösande syfte (UNESCO, 2008).

Lärare måste själva tillägna sig och utveckla i sina elever en rad kompetenser (kunskap, färdigheter och förhållningssätt) för att skaffa, förstå, anpassa, generera, förvara och presentera information för problemanalys och beslutsfattande. Dessa kompetenser är tillämpliga i alla undervisnings- och lärandesammanhang, i skolmiljöer, på arbetsplatser eller för personlig utveckling. En medie- och informationskunnig lärare kan förstå informations- och mediebudskap från olika leverantörer av information och kan värdera och på ett positivt sätt använda dem för att lösa problem. Han eller hon har dessutom tillägnat sig grundläggande bibliotekskompetens och har förmåga att maximalt

använda dokumentära resurser för lärande och informationsspridning. Den medie- och informationskunnige läraren förstår och uppskattar betydelsen av funktioner som medier och andra informationsleverantörer som bibliotek, museer, arkiv, internet och institutioner för utbildning och forskning på området, för samhället.

Leverantörer av information erbjuder människor en viktig tjänst, att få tillgång till och i vissa fall lagra sin egen information. Utanför medieområdet finns andra leverantörer av information som människor använder, (t.ex. information i hälsofrågor, regeringsrapporter och information som kommuniceras muntligt, informellt och genom offentliga debatter). Dessa kanske vidarebefordras elektroniskt (som i valdebatter på TV) eller genom verkliga möten i offentliga lokaler. Dessa tillställningar kan förmedlas av 'medier' eller av människor. Viktigt att påpeka är att MIK också omfattar bibliotekskunnighet, färdigheter i att studera och forska och teknikfärdigheter.

Denna modul fokuserar på att utveckla förståelse av och färdigheter i informationskunnighet, bibliotekskunnighet och digitalt kunnande för problemlösning och beslutsfattande i utbildningssammanhang. Den syftar till att hjälpa lärare förstå information, informationskunnighet och digital teknik som begrepp och sambandet dem emellan för att öka deras förmågor att nå fram till och använda det breda utbudet av informationsresurser som finns tillgängliga i dagens värld. Genom att tillägna sig dessa färdigheter får lärare möjligheter att ägna sig åt livslångt lärande genom tillgång till information, och därmed att kontinuerligt hålla intellektuella intressen vid liv.

ENHETER

1. Begrepp kring informationskunnighet (IK) och dess tillämpning
2. Lärandemiljöer och IK
3. Digital IK

137

ENHET 1: BEGREPP OCH TILLÄMPNING AV INFORMATIONSKUNNIGHET

► TIDSÅTGÅNG: 2 timmar

CENTRALA TEMAN

- Introduktion till information och informationskunnighet
- De viktigaste begreppen inom informationskunnighet
- Informationens inverkan på samhället och nya färdigheter
- Normer och tillämpningar av informationskunnighet
- Informationskunnighetens olika steg eller moment

LÄRANDEMÅL

Efter genomgång av denna enhet bör läraren kunna:

- Beskriva den betydelsefulla roll information och behovet av informationskunnighet spelar i informations- och kunskapssamhällen
- Visa en förståelse av de viktigaste momenten i informationskunnighet tillämpliga över alla domäner
- Redovisa källor för allmän information (tryckta och elektroniska)
- Analysera normer för informationskunnighet
- Formulera och diskutera etisk och ansvarsfull användning av informationsverktyg och resurser.

PEDAGOGISKA PERSPEKTIV och AKTIVITETER

Termerna 'information' och 'informationskunnighet', 'IKT:er' och 'viktigaste förmågor' för 2000-talet används flitigt i diskussionerna kring informations- och kunskapssamhället. Medborgarna behöver nya kompetenser (kunskaper, färdigheter och förhållningssätt) för att vara delaktiga och ge sitt bidrag till samhället. Det är nödvändigt att förstå dessa termer innan utbildningen inleds; den måste ha sin avstamp i en full förståelse av begreppet information.

138

DEFINITION AV INFORMATION

Diskutera följande definitionerna av information:

- Information är data som har samlats in, behandlats och tolkats så att den kan presenteras i användbar form.
- Information är det 'som förändrar oss' (Stafford Beer, 1979).
- Information är 'det som når människans medvetande och bidrar till hennes kunskap' (Blokdjik and Blokdjik, 1987).
- 'Information är data som har behandlats och därmed fått en form som mottagaren uppfattar som meningsfull och är av verklig eller upplevd betydelse för aktuella eller framtida handlingar eller beslut' (Davis and Olsen, 1984)

Vad har dessa definitioner gemensamt? Anser du att de är aktuella på 2000-talet? Sök efter andra definitioner av information. Kan du hitta definitioner som innehåller en bredare beskrivning av ordet? Definition of information literacy

DEFINITION AV INFORMATIONSKUNNIGHET

Definiera termen 'informationskunnighet':

- 'Informationskunnighet är en grundläggande mänsklig rättighet i en digital värld' (Alexandria deklARATIONEN, 2005)

- Informationskunnighet är en uppsättning individuella kompetenser som behövs för att känna igen, värdera och använda information på ett etiskt, ändamålsenligt och effektivt sätt tvärs över alla domäner och inom alla yrken
- Informationskunnighet gör det möjligt för människor att kunna använda informations- och kommunikationsteknik på ett bra sätt

Definiera 'kritiskt tänkande'. Diskutera vilken roll analys, syntes och värdering av information spelar för kritiskt tänkande. Redovisa din argumentation på ett meningsfullt och övertygande sätt med exempel från studenters dagliga liv.

Informationskunnighetens olika steg eller moment:

- Identifiera/känna igen informationsbehoven
- Fastställa informationskällor
- Finna eller söka information
- Analysera och värdera relevansen i informationen
- Sortera, lagra eller arkivera informationen
- Använda informationen på ett etiskt, ändamålsenligt och effektivt sätt
- Skapa och kommunicera ny information

Diskutera stegen/momenten som ingår i informationskunnighet (se Woody Horton Jr., 2007 *Understanding Information Literacy – a Primer*. Paris, UNESCO, sid 9–13 och Annex B).

Be lärarna skriva en checklista på de viktigaste färdigheter som krävs vid varje steg/moment som ingår i processen som informationskunnighet. Hur tillämpas de i olika problemlösningssituationer? Hur kan man identifiera och korrekt definiera information som behövs för att lösa ett problem eller fatta ett beslut (t.ex. 'ekonomisk rådgivning som information för att lösa ett ekonomiskt problem')?

Informationskällor kan delas in i tre breda grupper, nämligen källor i första, andra och tredje hand. Lärarutbildaren beskriver dessa informationskällor för lärarna och hjälper dem att finna exempel på dem.

INFORMATIONSSAMHÄLLET

Världen förändras för var dag som går. Med den snabba tekniska tillväxten som drivkraft har information och kunskap blivit motorn i det ekonomiska, sociala, politiska och kulturella livet. Dessa fenomen har lett till framväxten av vad vi kallar informations- eller kunskapssamhällen.

- Sök i närmaste bibliotek eller på internet efter ordet 'informationssamhälle'. Beskriv de viktigaste förutsättningarna för informationssamhället. Diskutera om de är aktuella för liv och lärande idag. Gör samma uppgift för begreppet 'kunskapssamhälle'. Vilka likheter, om någon, uppfattar du mellan de två begreppen?
- Lärarna skriva ner vad de tror att informationskunnighet, inklusive bibliotekskunnighet innebär med egna kunskaper som utgångspunkt. De bör också förklara varför dessa färdigheter är viktiga för överlevnad i informationssamhället

- Lärarna ritar ett diagram där sambandet framgår mellan information, informationssamhälle, IKT:er, överbelastning vad gäller information och medie- och informationskunnighet (MIK)
- Diskutera i klassen hur nivån på informationskunnigheten ändras/höjs under ens livstid, inte minst från studentnivå till högre akademiska nivåer (mot bakgrund av livslångt lärande). Diskutera produktionscykeln för information och kunskap. Analysera rollen, funktionerna och det ansvar som leverantörer av information har i samhället. Diskutera hur färdigheter i informationskunnighet utvecklas genom användning av IKT:er
- Beskriv vad som kännetecknar en informationskunnig elev
- Jämför hur olika typer av information genereras, deras gemensamma kännetecken, nytta och värde för hälsa och välbefinnande i det civila samhället, i utbildning, arbetsliv och ekonomisk verksamhet
- Undersök och debattera ett av följande alternativ:
 - Information bidrar till handling och beslutsfattande och fungerar inte bara som överföring (ref. *Towards Literacy Indicators*, UNESCO, 2008, sid 14)
 - Att tillhandahålla information och ha tillgång till den är en källa till makt och kontroll i samhället
 - Kräver informationskunnighet andra färdigheter än IKT? Kan människor vara informationskunniga utan IKT?
- Diskussion kring kulturella förhållningssätt till information: Hur ser man på information och hur högt är den värderad i ditt samhälle? Ser man annorlunda på information i tryck (t.ex. från större dagstidningar) jämfört med information som kommer från elektroniska medier? Vad finns det för samband mellan information och makt, tryckta medier och digitala medier? Vem eller vilka är upphov till informationen som uppstår? Är det viktigt att veta och varför? Förslag på andra aktiviteter
- Bedöm värdet på information från tryckta medier (t.ex. tidningar, tidskrifter) och kostnader i samband med lagring, informationssökning och användning. Undersök också följande frågor: värdet på informationen i förhållande till nyttan den bär med sig, det faktiska värdet i förhållande till hur tillgänglig den är och följderna för användarna om informationen inte är tillgänglig
- På vilket sätt är färdigheter i informationskunnighet relevanta för att bekämpa sjukdomar, skapa arbetstillfällen eller förbättra en lärares pedagogik i klassrummet?
- Använd internet eller skolbiblioteket eller båda två och välj ett problem eller en frågeställning att undersöka från något av följande områden: medborgerlig utbildning, naturvetenskap, samhällskunskap, historia eller geografi. Redovisa resultatet av undersökningen med hjälp av en PowerPoint presentation. Efter presentationen, svara på följande frågor: Hur valde du vad du ville presentera av all den information som finns inom ämnet? Vilken information behövde du som du inte kunde finna och hur påverkade detta din presentation? Och slutligen, omarbetade du informationen du samlat in för att passa in i din redovisning? På vilket sätt och varför?

ENHET 2: LÄRANDEMILJÖER OCH INFORMATIONSKUNNIGHET

► TIDSÅTGÅNG: 3 timmar

CENTRALA TEMAN

- 'The Big6' – en guide till problemlösning i sex steg
- Att använda bibliotek
- Lärandemiljöer och informationsleverantörer

LÄRANDEMÅL

Efter genomgång av denna enhet bör läraren kunna:

- Förstå skillnaden mellan informationsöverföring och information för lärande
- Beskriva och visa att man förstått de viktigaste momenten för sortering av information och kunskap, dvs. att använda klassificeringssystem för att hitta information och kunskap (t.ex. system för klassificering av bibliotekssamlingar, kataloger, referat, bibliografier, databaser, m.m.)
- Använda ett bibliotek på ett effektivt sätt för lärande och värdera möjligheterna ett bibliotek erbjuder för forskning kring ett aktuellt ämne
- Tillämpa 'The big6' – sex steg för att lösa informationsproblem.

141

PEDAGOGISKA PERSPEKTIV och AKTIVITETER

- Läraren studerar de sex stegen/momenten i informationskunnighet för lösning av informationsproblem:
 - 1. Definition av uppgiften:** att precisera informationsproblemet och beskriva vilken information som efterfrågas
 - 2. Strategier för informationssökning:** att fastställa potentiella källor och välja den bästa
 - 3. Att lokalisera och använda:** att leta reda på/spåra källorna och finna information i källmaterialet
 - 4. Användning av informationen:** att använda, t.ex. läsa, höra, se, beröra, och ta fram information
 - 5. Sammanföra:** att sortera informationen från olika källor och presentera den
 - 6. Utvärdering:** att bedöma resultatet (verkan) och förfarandet (användbarheten).

- Jämför denna med annan systematik för informationscykeln, som den som Woody Horton, Jr.(2006) presenterar eller Bloom's Revised Taxonomy for information literacy. Håller du med om att de sex stegen i the Big6 utgör grunddragen i informationskunnighet? Om svaret är nej, vad skulle du lägga till och varför? Tror du att dessa sex steg i praktiken förekommer i prydlig ordningsföljd, såsom de presenteras ovan?
- Lärarna lotsas igenom varje steg av problemlösningsprocessen för informationshantering i tabellen i slutet på denna enhet och tillförsäkras tillräckligt med tid för att studera alla moment/frågor som ingår
- Ta fram en tidskrift i tryck eller i elektroniskt format i skolbiblioteket (eller närmaste kommunbibliotek) som handlar om utbildning (t.ex. lärarutbildning, specialundervisning, komparativ utbildning). Välj ett ämnesområde i tidskriften du skulle vilja veta mera om. Sammanfatta de viktigaste frågorna i artiklarna. Hur användbar är informationen i din pedagogiska verksamhet som lärare? Är informationen tillämplig på verkligheten i ditt land. Om så är fallet, hur skulle du använda informationen?
- Lärarutbildaren stämmer träff med skolans bibliotekarie och diskuterar vilka informationsfärdigheter lärarna behöver för att kunna använda biblioteket maximalt. Lärarna får uppgifter som kräver att bibliotekets alla resurser tas i anspråk. De får jämföra informationen de har skaffat sig i biblioteket med andra källor (t.ex. internet) och värderar deras användbarhet i förhållande till vad uppgifterna krävde
- Bedöm en skolmiljö utifrån de behov som finns i ett informationskunnighetsperspektiv och rekommendera konkreta åtgärder som skulle höja nivån på elevernas informationskunnighet
- 'The Big6' och lösning av informationsproblem: använd resurserna i biblioteket för att undersöka en aktuell samhällsfråga (t.ex. rösträtt, demokrati, HIV/AIDS). Tillämpa 'the Big6' stegen för att utforska ämnet
- Använd en datorbaserad teknik för att få fram information kring en fråga av intresse och presentera informationen (text eller siffror) som tabell eller i grafisk format. Jämför mängd, kvalitet och användbarhet hos informationen från biblioteket med den från internet
- Skriv en uppsats om hur radio eller mobiltelefon teknik håller på att förändra hur information skapas och används i ditt land

TABELL: Sexstegsmodell för informationskunnighet och lösning av informationsproblem

STEGEN	ÄMNESOMRÅDEN/FRÅGESTÄLLNINGAR
Steg 1: Att definiera informationsbehovet eller problemet	Vad vill jag ha reda på? Vilket problem försöker jag lösa? Förstår jag hur problemet eller ämnet jag undersöker ser ut? Kan jag definiera mina informationsbehov eller problemet? Vilken kunskap har jag redan i ämnet? Hur mycket information vill jag ha i ämnet?
Steg 2: Strategier för informationsökning	Frågor att ställa: Hur mycket tid har jag för att leta rätt på informationen? Var ska jag leta för att hitta den? Lärarna bör få hjälp med att hitta de bästa källorna för viss typ av information och varför just dem. Beroende på sammanhang kan dessa omfatta (i) förstahandskällor, som är ursprungskällor, där informationen inte är tolkad, till exempel forskningsrapporter, försäljningskvitton, tal, e-post, konstverk i original, manuskript, foton, dagböcker, personliga brev, berättade historier /intervjuer eller diplomatprotokoll; (ii) andrahandskällor, från informationsleverantörer, där information har tolkats, analyserats eller sammanfattats (t.ex. vetenskapliga böcker, tidskrifter, kritik, journalistik eller tolkningar; och (iii) tredjehandskällor som omfattar antologier, kataloger eller andra systematiserade källor (t.ex. sammanställningar, bibliografier, handböcker, uppslagsböcker, register, kronologier, databaser, m.m.). Ytterligare frågor: Ska jag söka i det verkliga biblioteket, internet (inklusive digitala bibliotek), museer, arkiv, m.fl.? Vem kan jag be om hjälp?
Steg 3: Att finna och använda	Här bör lärarna få vägledning om hur man effektivt söker information i källorna som nämns i steg 2. Följande bör ingå: 1) Tips på hur man söker på internet, däribland allmän sökning och specialiserad sökning inom ett specifikt ämnesområde (t.ex. elevernas eget land); att förstå domännamn (t.ex. edu, .gov, .org, m.fl.), leta på nätet efter ljud och bild och söka akademiska webbsidor (som Google Scholar); 2) att på ett effektivt sätt använda register och innehållsförteckning i en bok och att söka i elektroniska PDF-filer osv; 3) att använda bibliotek (söka i bibliotekskataloger, tidskrifter, kartotek, sammandrag och referensböcker); 4) att söka i databaser (exempel på populära databaser är AGRICOLA, AGRIS/CARIS, EBSCO eller Expanded Academic ASAP och andra som finns i elevernas land eller region), söka tips för databaser (nyckelord sökningar, att känna igen synonymer och variationer i stavning, söka ämne eller författare, kombinera nyckelord som 'och', 'eller' och 'inte', använda förkortningar, 'wildcards' och jokertecken, söka genom avgränsningar som datum, språk, typ av skrift och expertgranskade skrifter; och 5) att använda RSS inmatning för att automatiskt få den information man behöver.
Steg 4: Kritisk värdering	Värderingskriterier som krävs för att bedöma/bekräfta hur pålitlig, autentisk eller kvalitativ informationen från böcker, webbsidor, andra nätkällor m.m. är.
Steg 5: Syntes	Vad är en tes? Vilken är min tes? Vad har det att göra med problemet jag vill lösa? Hur kan jag på ett effektivt sätt sortera information från många olika källor? Hur ska jag presentera informationen? Vilka verktyg finns tillgängliga? Vilka verktyg behöver jag?
Steg 6: Informationsanvändning, att dela och sprida	Att tillämpa informationen jag har hittat för att lösa mitt problem. Att hänvisa till och spåra källor med hjälp av tillgängliga bibliografier/hänvisningsverktyg som Zotex, Refwork, m.fl. Verktyg tillgängliga för delning, spridning och samarbete med andra som har liknande informationsbehov eller problem (t.ex. Google Documents, wikis, Slash, m.fl.). Att förstå upphovsrätt och plagiat.

ENHET 3: DIGITAL INFORMATIONSKUNNIGHET

► TIDSÅTGÅNG: 3 timmar

CENTRALA TEMAN

- Vad kännetecknar nätinformation?
- Att undersöka datorers hårdvara och programvara
- Lagar om upphovsrätt i den digitala informationens tidsålder. Att skydda datorers programvara och elektronisk data
- Digitala tjänster såsom automatisk översättning, tal för text- och ljudåtergivning
- Lärande på internet (dvs. e-lärande)
- Att bevara data digitalt och digitala format

LÄRANDEMÅL

144

Efter genomgång av denna enhet bör läraren kunna:

- Beskriva digitalt kontra analogt, inklusive den digitala informationens olika faser, hur den skapas, lagras, transporteras, sprids och bevaras
- Hantera produktionsverktygens viktigaste användningsområden, ordbehandling, fillagring, tillgång till avlägsna leverantörer av information och mellanmännisklig kommunikation
- Använda informationsteknologi för att omdefiniera olika sidor av akademisk och personlig erfarenhet
- Förstå och tillämpa lagar om upphovsrätt inklusive creative commons licenser och upphovsrättslicenser
- Söka på nätet med aktuell teknik (sökmotorer, ämnesregister och portar)
- Förstå rollen som leverantörer av information (t.ex. bibliotek, museer och arkiv) spelar för bevarande av digital information)

PEDAGOGISKA PERSPEKTIV och AKTIVITETER

- Genom lagring av information i digitalt format är det möjligt att få tillgång till den genom att använda olika hjälpmedel, till skillnad från andra former av analog information. Att åtkomsten är flexibel understryker digitaliseringens betydelse och vikten av att tillägna sig både digitala färdigheter och informationsfärdigheter. Digitala kunskaper innebär i huvudsak att kunna analysera, hitta, sortera, värdera, skapa och använda information med hjälp av digital teknik. Diskutera fördelarna med att ha informationen i digitalt format (effektiv överföring, lagring, sökning, hantering, korskompatibilitet, osv.)

- Om lärarna har begränsad eller ingen kunskap om datorer och programvara, planera ett antal lektioner med datorverkstad (reellt eller virtuellt). Eleverna får bekanta sig med grunderna för hårdvara, programvara, nätverk och servrar. Grundläggande färdigheter i hantering av tangentbord och mus, filtyper och arkivering kan också ingå. Lärarna bör även stifta bekantskap med grunderna i programvara med öppen källkod och lågkostnadsteknik. Förse dem med en lista på skyddad programvara och populär utrustning för datorhårdvara. Be dem att söka på internet och anteckna minst två exempel på kostnadsfri öppen källkod-programvara och lågkostnadsutrustning för hårdvara med samma funktioner för varje skyddad programvara som valts ut. Bedöm eventuella fördelar och nackdelar med båda

AKTIVITETER

- Sök på internet och andra nätresurser som databaser och e-bibliotek efter information kring ett speciellt ämne som ska undersökas. Minska antalet leverantörer av information så att de passar syftet med sökningen. Leta efter nyckelord, logiska operatorer (boelsk sökning) (t.ex. 'och', 'eller') och avgör vilka fungerar som bäst och varför
- Lärarutbildaren planerar uppgifter som ska få lärarna att använda olika digitala medieresurser när de förbereder ett projekt, en utvärdering eller en läxa. Diskutera inslag i nya tekniker som underlättar för människor med funktionsnedsättning att få tillgång till digital information (t.ex. webbtillgänglighet och skapande av digitala dokument i tillgängliga format)
- Studera en webbplats som presenterar en kurs för lärarutbildning eller något annat utbildningsprogram. Ange hur informationen på sidan är upplagd och hur man får tillgång till den. Vilka nätbaserade digitala informationsresurser används? Hur integreras digitala resurser med kursmaterialet? Träna på att använda sidan och diskutera hur användbar den kunde vara för lärande och vilka begränsningar den har
- Besök olika 'bloggar' och 'wikis' som har sammanställts av individer eller en grupp individer i samarbete. Vilken typ av informationsutbyte sker på dessa nätmedier? Vilket syfte har informationen? Vem står för informationen? Vad är det som motiverar dem, tror du, och vilka motiv har de?
- Besök en wikisida med utbildningsinnehåll och analysera hur den förmedlar sin kurs eller kursplan. Starta en wikisida kring en aktuell utbildningsfråga (t.ex. att förbättra grundläggande färdigheter i att läsa och skriva på lågstadiet). Organiserar ett diskussionsforum på wikisidan som en lärarutbildningsuppgift och sammanfatta fördelarna och nackdelarna med att dela information med hjälp av denna plattform
- Experimentera med att skriva en blogg kring ett ämne i samband med utbildning i ditt land. Det bör vara en aktuell fråga som kan skapa intresse och få gensvar (t.ex. att öka tillgången till grundskoleutbildning för de fattigaste i samhället, att variera utbudet av information för elever på högstadie- och gymnasienivå för att höja kvaliteten i lärandet, varför de fattiga blir fattigare i en tid av ökad kunskap och information, osv.)
- Diskutera vilken digital information, ur elevernas/lärostudenternas synvinkel, som bör bevaras. Vilka urvalskriterier bör tillämpas, vilka tekniska lösningar finns att välja och hur kan man säkra hållbarheten? Finns det andra infallsvinklar i denna hållbarhetsfråga?
- Sök efter tillgängliga internationella instrument för bevarande av digital information (t.ex. Unescos Deklaration om bevarande av det digitala arvet, digital arkivering och riktlinjer för bevarande)

- Besök webbplatsen World Heritage Library
- Diskutera betydelsen av att bevara och främja det dokumentära arvet mot bakgrund av naturkatastrofer som jordbävningen i Haiti och vilket arbete arkivarier från det nationella arkivet i Haiti måste utföra. Leta efter en artikel som belyser någon situation i Haiti efter jordbävningen i januari 2010
- Fråga lärarstudenterna varför webbarkivering behövs och hur det går till

RESURSER för DENNA MODUL

- <http://dis.shef.ac.uk/literacy>. Denna webbplats diskuterar vad som kännetecknar informationskunnighet. Den ger också länkar till andra webbsidor och resurser för informationskunnighet
- UNESCO. 2008. *Towards Information Literacy Indicators – conceptual framework paper*. Paris, UNESCO
- <http://www.big6.com>. Denna webbplats bjuder på en lång rad resurser med koppling till de olika stegen i informationskunnighet
- Gaunt, J., Morgan, N., Somers, R., Soper, R., and Swain, E. 2007. *Handbook for Teaching Information Literacy*. Cardiff, Cardiff University

MODUL 9: KOMMUNIKATION, MIK OCH LÄRANDE – EN SAMMANFATTANDE MODUL

147

'Innovation i innehåll kräver innovation i undervisning'

Okänd

BAKGRUND OCH SYFTE

Detta ramverk med riktlinjer om medie- och informationskunnighet (MIK) bör ses som en del i det bredare kunskapsområdet kommunikation som har präglats av moderna teorier om lärande. Undervisning och lärande är nära knutna till varandra och är väsentliga delar av kommunikationsprocessen. Ingen av dem kan vara effektiv utan den andre (Ndongko, 1985). Lärare och elever deltar medvetet eller omedvetet i en grundläggande, ibland komplex, kommunikationsprocess i klassrummet.

Undervisning och lärande blir mer utmanande när nya tekniker som massmedier (radio, television, tidningar och tidningsbibliotek) integreras i klassrummet. När lärare och elever tillägnar sig medie- och informationskunnighet öppnas nya möjligheter att berika den pedagogiska miljön och främja en mer dynamisk undervisnings- och lärandeprocess. När lärare och elever samverkar med medier och andra informationsleverantörer kan detta bidra till att skapa lärandemiljöer som är demokratiska och pluralistiska och även till att kunskap

skapas. Medvetenhet om dessa dynamiska krafter, såsom de utspelar sig i klassrummet, ökar fokus på de kognitiva och metakognitiva processer som beskrivs i teorier om lärande.

Denna modul, den sista av kärnmodulerna, stödjer sig på innehåll från tidigare moduler och avrundar därmed ramverket. Den utforskar förbindelser mellan kommunikation och lärande (inklusive teorier om lärande) och väcker tankar kring hur MIK kan berika sambandet dem emellan. Den avslutas med en diskussion om hur man kan hantera förändring för att främja en miljö som är positiv till MIK.

ENHETER

1. Kommunikation, undervisning och lärande
2. Teorier om lärande och MIK
3. Att hantera förändring för att främja en MIK-positiv skolmiljö

ENHET 1: KOMMUNIKATION, UNDERVISNING OCH LÄRANDE

► TIDSÅTGÅNG: 2 timmar

148

CENTRALA TEMAN

- Att definiera kommunikation
- Grundläggande teorier om kommunikation
- Att undersöka undervisning och lärande som kommunikationsprocesser och hur kunskap om MIK kan förstärka/berika denna process
- Strategier för undervisning med hjälp av MIK och om MIK

LÄRANDEMÅL

Efter genomgång av denna enhet bör läraren kunna:

- Visa en grundläggande förståelse av kommunikation
- Identifiera och analysera grundläggande teorier om kommunikation och i vilken relation dessa står till en undervisning-lärandeprocess där MIK-färdigheter tillämpas

Om vi använder medier, bibliotek, arkiv och andra informationsleverantörer (inklusive internet eller nya teknologier) i klassrummet, behöver vi fundera över vårt sätt att undervisa: hur använder vi medier och andra informationsleverantörer? Hur påverkar de sättet på vilket information kommuniceras till eleverna?

Kommunikationsmodeller kan erbjuda en struktur för att synliggöra den plats MIK har i undervisning och lärande. Dessa modeller gör det möjligt att närmare granska vilken roll lärare, elever och medier, bibliotek, arkiv och andra leverantörer av information spelar i klassrummet. Många modeller har följande faktorer gemensamt:

- Sändare (upphovsman/källa)
- Budskap (innehåll)
- Kanal (mediet)
- Mottagare (den som reagerar/avkodar)
- Återkoppling (mottagare till sändare eller tvärtom allt eftersom kretsloppet löper på)

Beskriv hur denna modell skulle kunna tillämpas på erfarenheterna som lärande ger i ditt klassrum. Vilka roller ikläder du dig som lärare? Vilka roller står till buds för dina elever? Hur inverkar dessa roller på lärandet? Hur hanteras återkopplingsprocessen i processen undervisning-lärande? Hur kan kunskap om MIK utveckla denna process?

Fundera över vilka möjligheter eleverna har att kritiskt granska de plattformar som förser dem med information i klassrummet. Detta kan länkas till olika idéer om hur man undervisar genom och om medier, bibliotek, arkiv och andra leverantörer av information. Genom vilka medier får eleverna information i ditt klassrum? Hur inverkar dessa medier på erfarenheten som undervisningen och lärande ger? Beskriv vilka medier och andra informationsleverantörer som eleverna har tillgång till i klassrummet. Förklara grundtankarna bakom beslutet och urvalsprocessen för att inkludera dessa i ramverket.

Att undervisa om MIK kräver medvetenhet om och analys av medier, bibliotek, arkiv och andra leverantörer av information, om vilken roll de spelar i livslångt lärande och i förmedlingen och utformningen av information och budskap (dvs medierna och tekniken blir själva föremål för studier i klassrummet). Att undervisa med hjälp av medier och andra informationsleverantörer kräver medvetenhet och analys från lärarens sida av både den egna rollen och mediernas och teknikens roll i undervisnings- och lärandeprocessen. Med andra ord, vad är det man undervisar om genom medier och/eller teknik i klassrummet? Är det en särskild frågeställning eller ett särskilt ämne man undervisar i genom medie- eller teknikanvändningen? Hur kan lärare tillämpa MIK-färdigheter på sin undervisning?

Ge några exempel på undervisning *om* MIK och *genom* medier, bibliotek, arkiv och andra leverantörer av information. Beskriv konkreta aktiviteter i klassrummet där båda dessa arbetssätt tillämpas. Vad kan dessa arbetssätt tillföra elevernas erfarenheter av att lära?

ENHET 2: TEORIER OM LÄRANDE OCH MIK

CENTRALA TEMAN

- Pedagogik och MIK
- Vad är metakognition?
- Metakognition och MIK: att fastställa länken

LÄRANDEMÅL

Efter genomgång av denna enhet bör läraren kunna:

- utarbeta pedagogiska strategier lämpliga för den som studerar MIK
- identifiera och utarbeta metakognitiva strategier för eleverna.

PEDAGOGISKA STRATEGIER

- Studera följande MIK-färdigheter som är väsentliga för medie- och informationskunnighet:

Att

- Definiera uppgiften
- Söka information
- Ringa in och ta fram
- Analysera budskap och information
- Bedöma kontexten för budskap och information
- Använda information
- Kombinera informationskällor
- Värdera.

Beskriv hur eleverna kan utveckla och uppvisa dessa färdigheter i klassrummet. Formulera konkreta pedagogiska strategier eller aktiviteter som gör detta möjligt.

- Gör en lektionsplanering eller en skiss på ett avsnitt i en kurs som innehåller dessa strategier och aktiviteter. Utarbeta ett förslag till en fristående lektion i MIK/en översikt av MIK, eller ett lektionsutkast som integrerar MIK i en kurs som redan finns. Ange vad läraren behöver tänka på i första hand och vilka åtgärder som krävs för att eleverna skall lyckas förvärva ovannämnda färdigheter
- Med den kommunikationsmodell som skisserades i föregående enhet som utgångspunkt, förklara och försvara de roller som medier, bibliotek, arkiv och andra informationsleverantörer kommer att spela i ditt lektionsutkast. Vilken roll/vilka roller kommer du att

ikläda dig som lärare? Vilka roller kommer att finnas till buds för dina elever? På vilket sätt kommer dessa roller att förstärka inlärningsprocessen?

- För att elever ska uppleva att de lyckas i sitt lärande är kunskap om metakognition betydelsefull. Metakognition kan definieras som 'kognition om kognition eller 'kunskap om kunnande'. Metakognition kan ta sig många uttryck och omfattar kunskap om, när och hur man kan använda särskilda strategier för inläring eller för problemlösning. I praktiken används dessa förmågor för att styra den egna kognitionen, att maximera sin egen potential för att tänka och lära och att bedöma vad som är anständiga etiska/moraliska regler (bearbetat från Wikipedia)
- Studera listan på färdigheter för MIK ovan. För varje färdighet anteckna och beskriv en metakognitiv strategi som elever kan använda som stöd för sitt lärande. Till exempel skulle definiering av uppgiften kunna stödjas av en karta över idéinnehållet, medan analys av budskapet och informationen skulle kunna stödjas av ett diagram som namnger olika delar av en informationstext åtföljd av kritiska frågor
- Välj några aktiviteter ur en av modulerna. Beskriv vilka färdigheter eleverna behöver för att utföra varje uppgift. Vilken roll kan metakognition spela i överföringen av lärande från denna uppgift till elevernas engagemang i medier och andra leverantörer av information utanför klassrummet?
- Slå upp modul 1, enhet 4 som handlar om pedagogiska strategier för undervisning i MIK. Med din egen kursplan som utgångspunkt välj en strategi och anpassa eller utveckla den för dina elever. Hur kan detta arbetssätt integrera kommunikationsteori och MIK i lärandet? Hur kan denna strategi kopplas till dina egna förväntningar på kursplanen? Hur får eleverna veta om de lyckats? (dvs. var passar denna strategi in när man ska ta ställning en kurs som ska bedömas och utvärderas?)
- Fundera över bibliotekens och museernas roll när det gäller att utveckla MIK-färdigheter. Ta fram en uppgift som visar hur en konkret pedagogisk strategi skulle kunna användas i någon av dessa miljöer. Beskriv vilka unika inslag som finns i den miljön som kan påverka undervisning och lärande på ett positivt sätt
- Utgå från aktiviteterna i en av modulerna i denna kursplan eller från eget arbete och förklara på vilket sätt ett MIK-ramverk erbjuder tillfällen att variera undervisning och lärande (dvs. kinestetiskt lärande, visuellt lärande, auditivt lärande, osv.)

ENHET 3: ATT HANTERA FÖRÄNDRING FÖR ATT FRÄMJA EN LÄRANDE MIK-MILJÖ I SKOLAN

CENTRALA TEMAN

- Den globala kampanjen för medie- och informationskunnighet: en översikt över vad som händer i världen, policyutveckling, m.m.
- Den positiva miljön som krävs för att MIK ska kunna integreras i skolor
- Svårigheter man kan möta när MIK integreras i skolor och strategier för att övervinna dem

LÄRANDEMÅL

Efter genomgång av denna enhet bör läraren kunna:

- Känna till och beskriva MIK-initiativ som implementeras lokalt och globalt
- Lansera medie- och informationskunnighet hos olika grupper av intressenter
- Beskriva de viktigaste frågorna att ta hänsyn till inför integrering av MIK i skolor

PEDAGOGISKA PERSPEKTIV och AKTIVITETER

- Med hjälp av sökmotorer och andra resurser efterforska kurser, projekt eller initiativ i medie- och informationskunnighet som idag finns på institutioner för lärarutbildning. Granska lokala och internationella sådana exempel. Välj ett av dem och beskriv de viktigaste områden man valt att arbeta med. På vilket sätt skiljer sig kursprogrammet från det ramverk i vilket MIK ingår? På vilket sätt kan kursen tjäna som resurs åt lärare som är intresserade av MIK?
- Sök efter föreningar och organisationer som stödjer målen för MIK. Vilken information och vilka resurser (mänskliga och materiella) erbjuds lärare genom deras kurser?
- För att säkra framgången för olika MIK-kurser, har några experter utarbetat ett antal rekommendationer. Flera av dem finns i förteckningen nedan. Förklara hur denna förteckning kan tillämpas på din egen situation. Finns det fler rekommendationer du skulle vilja lägga till för att vara säker på att en introduktion av MIK skulle lyckas vid din avdelning eller institution?

152

Föreslagna rekommendationer:

- Identifiera innehåll
- Se vilka som är de viktigaste personerna som är aktiva och stödjande på program- och policy nivå
- Utarbeta en strategisk plan för implementering/integration, osv.
- Utarbeta en plan för att lansera MIK
- Se vilka som är stödjande aktörer/föreningar
- Precisera vilka resurser som finns tillgängliga och vilka som behövs
- Utveckla utvärderingsverktyg för MIK-kurser och program.

Skulle listan förändras om den anpassas till vad som krävs för att skapa en bra utbildning för studenter? Beskriv eventuella ytterligare saker att ta hänsyn till.

- Med utgångspunkt i behov som finns i den egna utbildningsmiljön, hur kan MIK integreras i nuvarande kursplan för lärare eller bilda en egen fristående kurs? Vilka fördelar och nackdelar finns med de två alternativen? Ange vilka moduler som kan vara aktuella
- Utarbeta en plan för att lansera MIK inför för styrelsemedlemmar, kursansvariga och lärare på din skola/institution. Vilka är de viktigaste prioriteringarna eller behoven i varje grupp? Förklara hur detta MIK-ramverk kan bidra till att tillfredsställa dessa behov. Sök efter andra grupper intressenter som skulle kunna inkluderas. Vilken roll skulle dessa kunna spela för lanseringen av MIK?

RESURSER FÖR DENNA MODUL

- University Library Service. 2009. *Handbook for Information Literacy Teaching*, tredje upplagan
- Paris, UNESCO. 2003. *Media Education in the Pacific: A Guide for Secondary School Teachers*
- *Teaching information literacy through learning styles: The application of Gardner's multiple intelligences*. Intan Azura Mokhtar, Wee Kim Wee, School of Communication and Information (WKWSCI) at Nanyang Technological University (NTU), Singapore, 2008
- Big6. 2010. *Teaching Information Literacy Through Literature*, Big6 eNewsletter 11.1, 4. www.big6.com

Kompletterande moduler

MODUL 10: PUBLIK

► TIDSÅTGÅNG: 8 timmar

156

BAKGRUND OCH SYFTE

Vi har alla erfarenhet av att vara mediepublik. Barn och vuxna, alla tillägnar en avsevärd del av sin tid varje dag åt medie- och kommunikationsaktiviteter. Ett vanligt antagande har varit att publiken är en homogen grupp av passiva individer som tolkar en text på samma vis. Man kan dock konstatera att det finns främst två sätt att studera mediepubliken. Det första är att se den som bestående av konsumenter av medieprodukter, eller vad medie- och kommunikationsbranschen kallar 'målgrupper'. Det andra sättet grundar sig på receptionsteorin där publiken ses som aktiva deltagare som läser och tolkar medie- och informationstexter.

Målgrupper är grupper av läsare, tittare eller åhörare som avgränsas genom vissa kännetecken som ålder, inkomstnivå, kön eller intressen. De är specifika grupper för vilka medier och andra organisationer utvecklar innehåll och utformar budskap. Till exempel är annonsörer mycket angelägna om att köpa tid eller plats som ger dem tillgång till en viss demografisk grupp eller målgrupp. I TV-industrin, t.ex., köper annonsörer kommersiella nischer/'slots' från ett bolag under ett visst program, om programmet lockar den publik de vill nå.

Vi kan förstås betraktas som en målgrupp för medier, men varje gång vi ser eller hör en medietext grundas vårt gensvar på våra individuella sociala kunskaper och de erfarenheter vi har med oss i mötet med texten. När vi tar emot budskap eller information från medier, tolkar vi dessa genom vår personliga ideologi och våra egna värderingar.

Dock är det också mycket möjligt att vi i viss utsträckning själva avgör vilken mening en text förmedlar, vi accepterar vissa inslag och ratar andra. Hur betydelse konstrueras

på film eller i fotografier (genom kameravinklar, olika scener och tagningar/, klipp m.m.) påverkar också publikens tolkningar på olika sätt.

Forskare har upptäckt att tidsskriftsläsare ägna drygt två sekunder åt en sida när de ögnar igenom en tidskrift. På TV är en typisk reklam 'snutt' bara 15 eller 30 sekunder lång, och många tittare 'zappar' sig genom reklamavbrott eller 'surfar' på internet och stannar då på en 'plats' endast några sekunder åt gången. För att kunna få kontakt med dagens konsumenter, vädjar ofta producenter av medietexter starkt till känslorna, vilket baseras på forskning i social demografi eller 'psykografi', dvs. analysen av människors förhållningssätt, världsbild, önskningar och behov. Trots att ett kreativt lag producenter inte kan förutse hur varje enskild individ kommer att reagera på medier, ger forskningen dem en god uppfattning om hur stora grupper i befolkningen kommer att reagera.

Varför studerar vi mediepubliken? Att studera publik hjälper till att förklara hur viktiga frågor uppfattas av olika människor beroende på deras kön, ålder eller socialgruppstillhörighet. Det hjälper oss också att förstå sambandet mellan en medieproducent och publiken / mottagaren/ och hur producenter försöker påverka publiken att läsa deras material på ett visst sätt. Det hjälper oss förstå hur unga människoror skapar mening ur medietexter i sina liv utanför skolan. I denna medieålder kan publikstudier också hjälpa oss avgöra hur vi kan spara egna medietexter och kommunicera med vår egen publik på ett effektivare sätt.

Denna modul kommer att undersöka flera viktiga frågor: Hur inverkar en producents/ författares bakgrund på den enskilde individens förståelse av en text? Hur styr uppbyggnaden av en text tolkningsprocessen? Hur avgör individen vilken mening en medietext har? Hur använder publiken medier i sina dagliga liv?

CENTRALA TEMAN

- Publik- och marknadsforskning
- Att fastställa målgrupper
- Hur publiken är medskapande

LÄRANDEMÅL

Efter genomgång av denna enhet bör läraren kunna:

- Utforska begreppet publik – både som målgrupp och som aktörer
- Identifiera olika orsaker till tolkningar av medietexter
- Analysera hur olika publikgrupper identifieras och utses till mål
- Förklara hur publiken väljer vilka medier de vill konsumera och interagera med
- Analysera hur publiken reagerar på medietexter och förklara de avgörande faktorerna
- Undersöka sambandet mellan produktion, budskap och publik

PEDAGOGISKA PERSPEKTIV och AKTIVITETER

Ge exempel på hur människor använder massmedier i sina dagliga liv. Beskriv hur medier används för information, underhållning, omvärldsbevakning, sällskap och identitetsskapande. Ta fram material från internetsidor om populära TV-program eller populärmusik. Vad säger dessa källor om hur publiken använder medier och finner nöje i dem? Hur skulle dessa användningssätt kunna skilja sig från dem producenten tänkte sig?

- Föreställ dig hur en familj med en helt annan bakgrund eller från en helt annan tid kan tänkas tolka några aktuella TV-program eller reklamslag. Vad skulle de säga om dagens mediepublik?
- Använd internet för att undersöka publikreaktioner på populära TV-program i olika länder. Hur läser olika grupper av eller tolkar programmen och deras huvudpersoner?
- Analysera budskapen och värderingarna som förmedlas av en populär medietext, som ett TV-program. Hur skulle budskapet förändras om människor från en annan samhällsgrupp (t.ex. med annan ålder, etnisk bakgrund) skulle se den, eller om de manliga och kvinnliga karaktärerna bytte roller? Hur skulle det inverka på publiken?
- Använd internet för att undersöka aktuella strategier som annonsörer använder för att förstå och utse sina målgrupper, till exempel psykografi eller social demografi. Beskriv hur de går tillväga, precisera olika publikkategorier och kommentera de antaganden som görs om olika målgrupper idag
- Bläddra igenom några tidningar och tidsskrifter och plocka fram ett antal annonser du tror skulle tilltala människor i de olika kategorierna ovan

ELLER

- Välj en produkt och gör ett utkast till en annons som skulle tilltala var och en av dessa publikkategorier som först har undersökts
- Ge två helt olika tolkningar av en populär medietext, en film, ett TV-program eller en tidningsartikel. Beskriv vilka egenskaper eller vilken bakgrund hos publiken som kan vara av betydelse för båda tolkningarna. Hur kan detta förklara varför publikreaktionen på en populär medietext kan variera så mycket?
- Titta igenom några tidningar eller använd internet för att hitta aktuella filmtitlar. Med titlarna och reklamen för filmerna som utgångspunkt vad förväntar du dig att få se i dessa filmer? Vilka tror du är målgrupperna?
- På många biografer idag ser publiken reklam innan långfilmen börjar. Med filmerna i förra uppgiften som utgångspunkt vilken typ av reklam tror du skulle visas före varje film?
- Med hjälp av stillbilder eller videor skapa ett bildcollage som skulle kunna användas som reklam för din skola inför en viss publik. Överväg vilka ikoner, symboler, bildspråk och talspråk, musik, färger, kamerabilder och vinklar, osv. som skulle engagera och tilltala just denna publik. Den skulle kunna bestå av potentiella elever till skolan, deras föräldrar, skolans förtroenderåd, en politiker, m.fl.
- Undersök tillgänglig reklam från högskolor och universitet i regionen. Om studenter finns i bild, hur ser de ut? Vad sysslar de med? Vilken bild av skolan framträder i materialet? Vilket intryck ger presentationen av skolan? Är ungdomarna riktiga studenter eller statister? Om inga studenter syns, vilka bilder har valts och vad säger det om institutionen?

- Många oberoende varumärken, filmer, TV-program och alternativa tidsskrifter finns utanför de stora medieföretagen. Granska några av dessa medieprodukter för att ta reda på vilket värde – socialt, konstnärligt eller kommersiellt – de kan erbjuda sin publik. Hur betalar och marknadsför producenterna eller upphovsmännen sina produkter?
- Undersök Blumer och Katz forskning (1974) som uppgav att en publik väljer och använder en medietext av något av följande skäl:
 - **Avkoppling:** en flykt från vardagslivet
 - **Personliga relationer:** att se sig själv som besläktad med en TV-personlighet eller 'familj'
 - **Personlig identitet:** att kunna identifiera sig med och lära av beteendet, förhållningssättet och värderingarna som speglas i medietexten
 - **Omvärldsbevakning:** att använda medie- och informationstexter för att få reda på vad som händer i världen runt omkring och att skaffa sig information som det kan vara nyttigt att känna till i det dagliga livet (t.ex. väderleksrapporter, nyheter, valresultat m.m.)
- Ge konkreta exempel från ditt eget eller elevernas liv som illustrerar dessa skäl för att använda medie- och informationstexter

REKOMMENDATIONER för BEDÖMNING

- Arbete med utkast till en reklamkampanj
- Motsatstolkningar av MIK-texter
- Collage av skolbilder
- Textanalys
- Sökning på internet

159

RESURSER för DENNA MODUL

Dessa källor är från Nordamerika och finns med endast som exempel. Annat material från den egna regionen eller det egna landet bör sökas av lärarna själva.

- *Advertising Age* – www.adage.com
En reklamindustrins egen publikation innehållande reklamkostnader, rapporter kring strategier, målgrupper, forskning m.m.
- *The Persuaders* – Frontline – www.pbs.org
Detta program undersöker hur marknadsförings- och reklamstrategier har kommit att påverka inte bara vad människor köper, men också hur de ser på sig själva och den omgivande världen. Denna 90-minuters dokumentär anlitar en rad experter och observatörer i reklam- och marknadsföringsvärlden. Hela programmet kan ses på nätet på PBS webbplats i sex avsnitt.

- *The Merchants of Cool* – Frontline – www.pbs.org
Detta program undersöker den del av marknadsforskningsvärlden som omfattar ungdomar, personer som jagar 'cool' och försäljning av 'cool'.
- *The Internet Movie Data Base* – www.imdrb.com
Den mest innehållsrika webbplatsen för att undersöka film och TV från de industrialiserade länderna. Här finns en mängd information kring individuella titlar – recensioner, skådespelare, regissörer, genrer, marknadsföring och publikforskning, m.m.

MODUL 11: MEDIER, TEKNOLOGI OCH DEN GLOBALA BYN

161

BAKGRUND OCH SYFTE

Frågan om ägande och kontroll av kommunikationsmedier är väsentlig eftersom den bestämmer medieinnehåll och processer. Samtidigt som journalister främjar demokrati genom att utnyttja rätten till yttrandefrihet och en fri press, påverkas enligt vissa kritiker denna frihet och journalisters oberoende på något sätt av medieägarnas eller arbetsgivarnas ekonomiska och politiska intressen – i vissa fall försåtligt, i andra på ett mer utstuderat vis. Sådan kontroll, dess mönster och struktur, formas i huvudsak av rådande politiska (och geopolitiska) realiteter och tendenser till ägarkoncentration. Därför är redaktionellt oberoende och mediepluralism på lokal och global nivå betydelsefulla. På grund av att medier geografiskt blir allt mer komplexa, går medieströmmar inte längre bara från Nord till Syd utan också från Syd till Nord och från Syd till Syd. Några inflytelserika regionala medier håller på att förändra konturerna på det internationella medielandskapet.

I de flesta länder i världen är medieorganisationer privata affärsföretag. Andra är privatägda men icke affärsdrivande, som till exempel de som drivs av frivilligorganisationer, medan andra åter är samhällsägda och statskontrollerade. När det gäller etermedier utgör public servicesändningar ett alternativ till både kommersiella och regeringsägda medier. En positiv utveckling är att gemenskapsägda medier ökar i popularitet, medier som engagerar lokalbefolkningen i utvecklingen av innehåll och ger röst åt marginaliserade grupper i samhället.

Tekniska framsteg i en världsomspännande marknadsekonomi har gynnat tillväxten av globala medieföretag, transnationella mediekonglomerat. Deras makt och inflytande sträcker sig utöver geografiska, ekonomiska och politiska gränser. Globala medieföretag omfattar även de som drivs på regional nivå. Sammanslagning, trots antitrustlagar, har också underlättat fusioner och förvärv på nationell och global nivå. Många massmedieorganisationer allierar sig med företag som har affärsverksamhet inom telekommunikation, webbapplikationer och underhållning (film och dataspel) m.m.. De nya företagen som skapas av dessa koalitioner har blivit mäktigare eftersom deras budskap, bilder och röster nu kan överföras globalt och nå ut till de mest avlägsna byar genom olika plattformar – såsom medier i tryck, via etern och i digital form.

Framväxten av globala medier innebär både utmaningar och möjligheter. Vissa kommunikationsforskare har varnat för hotet från kulturell homogenitet, men samma redskap erbjuder möjligheter för kulturell mångfald och pluralism (dvs. det är nu lättare att producera, dela och utbyta lokalt medieinnehåll). Globala medier förfogar också över större kompetens och resurser för att höja den professionella nivån. Därför tvingas många lokala medieleverantörer att bli mer konkurrenskraftiga genom att höja kvaliteten på sina program. Dessutom kan utvecklingsproblematik som har konsekvenser för hela världen, såsom klimatförändring, pandemier eller hot mot biologisk mångfald, kommuniceras mera effektivt genom globala medier. Det är också ett erkänt faktum att många berättelser som undanhållits en lokal och nationell publik på grund av politiska och ekonomiska påtryckningar, har funnit en internationell publik genom oberoende globala medier.

Medieproducenternas inverkan på den politiska scenen förändras likaså. Med nya medieteknologier förekommer numera informationsflöde åt två håll i större utsträckning både inom och utanför nationsgränser, liksom bredare plattformar för offentliga samtal. Allt detta främjar tolerans och förståelse människor emellan. Den viktigaste frågan är: Hur kan medier bidra till att främja ett rikare utbud av valmöjligheter, friheter och alternativ?

Det härskande kommersiella mediesystemet förtjänar särskild uppmärksamhet eftersom reklam förblir den främsta källan till intäkter. Hur kan medieorganisationer behålla sitt oberoende och allmänhetens tillit och samtidigt förbli livskraftiga (vinstgivande) och hållbara (dvs. kan drivas vidare)? Konsekvenserna av att överbetona någondera faktor bör diskuteras.

Modulen avslutas i optimistisk anda med en diskussion om alternativa medier, särskilt de i små samhällen, som är verksamma i dagens medievärld. Det växande antalet nyhetskanaler i medier diskuteras också, eftersom dessa erbjuder alternativ till några dominerande få kanaler, bland dem nyhetssidor på nätet. Gemenskapsmedier kan startas upp i skolor, i lokalsamhällen, på arbetsplatser, osv., och utgör alternativ till större medieleverantörer. Dessa 'små' mediekanaler främjar rätten till information och erbjuder människor i samhället en egen röst.

ENHETER:

1. **Medieägande i dagens globala by**
2. **Sociokulturella och politiska dimensioner av globaliserade medier**
3. **Information som handelsvara**
4. **Framväxten av alternativa medier**

ENHET 1: MEDIEÄGANDE I DAGENS GLOBALA BY

► TIDSÅTGÅNG: 2 TIMMAR

CENTRALA TEMAN

- Den globala ekonomin, e-handel och medieägande
- Kommunikationsmönster, medieägande och kontroll
- Privata (affärsdrivna) medier, statsägda eller statskontrollerade medier och offentligt ägda medieorganisationer, såsom offentligt ägda eterburna system (public service)
- Gemenskapsägda medier
- Teknikkonvergens (massmedier, telekommunikation och datorer) och framväxten av mediekonglomerat
- Pluralism och koncentration (t.ex. mediekedjor och korsägande)
- Förvärv, sammanslagningar, joint ventures och konsortier
- Internationella och nationella protokoll om medieägande
- Antitrust-lagstiftning
- Begränsningar för utländskt ägande
- Andra reglerande förordningar och mekanismer
- Medieägande, innehållsutveckling och programsättning
- Utländskt kontra inhemskt innehåll
- Entreprenader, placering av verksamheter utomlands och hemtagning av dem (outsourcing, offshoring och homesourcing)
- Spänningar mellan redaktionellt oberoende och ägarintressen

163

LÄRANDEMÅL

Efter genomgång av denna enhet bör läraren kunna:

- Diskutera hur den globala ekonomin fungerar, framväxten av nya teknologier och hur dessa påverkar medieägandets mönster och strukturer
- Bedöma hur medieägande och kontroll påverkar mediepolitik- och processer, spridning och överföring av medieinnehåll
- Visa hur mediekonvergens underlättar nya infallsvinklar vad gäller utvecklingen av (redaktionellt) innehåll (t.ex. outsourcing, offshoring och homesourcing)
- Förstå hur nuvarande internationella konventioner och nationell lagstiftning/politik formar eller reglerar medieägandets struktur

PEDAGOGISKA PERSPEKTIV och AKTIVITETER

Monopolägande av medier kan, liksom statlig kontroll, utgöra ett avsevärt hot mot mångfald och pluralism inom medier och i förlängningen mot yttrandefriheten. Konkurrenslagstiftning, liksom journalistikens yrkeskunnande och oberoende, bidrar på ett avgörande sätt till att begränsa monopol. Åsiktsmångfald gynnas också av förekomsten av olika typer av ägande (offentligt, privat och icke vinstdrivande/ideellt) och av tillgången till olika sorters medier (tryck, radio, TV, internet m.fl.).

Att diskutera: Den bredast möjliga spridningen av information från olika källor som står i motsatsförhållande till varandra är väsentlig för människors välfärd. Medan enskilt ägda tidningar och etermedier i allmänhet kritiserar varandras innehåll, kan mediekoncentration under ett gemensamt ägande förhindra ömsesidig kritik och leda till att den egna positionen främjas.

FALLSTUDIER

Använd inslag i medier som handlar om hur medieägares politiska och ekonomiska intressen har påverkat nyhetsrapporteringen i konkreta fall. (Slå upp modul 2, enheter 2 och 3 för underlag om värderingar i nyhetsvärlden och hur en nyhet växer fram). Faktorer som avgör graden av inflytande och kontroll bör beskrivas.

KONTEXTUELL ANALYS

Välj en fråga av nationellt intresse som större TV-stationer rapporterat mycket kring (privatägda, regeringsägda eller offentligt ägda) och jämför de olika vinklingarna (dvs. särskilda ståndpunkter eller perspektiv) och behandling (dvs. rapportering eller manipulering) av nyhetsinslagen. (Slå upp modul 2, enheter 2 och 3 för underlag om nyhetsvärderingar och hur en nyhet växer fram).

Granska de redaktionella riktlinjer som finns för publikationer avsedda för olika typer av skolor (skolor med särskilda politiska/religiösa inriktningar, privata skolor jfr. med kommunala etc.) för att se hur ägarförhållanden påverkar publikationerna.

Granska *CNN:s* och *Al Jazeera's* rapportering kring en viss fråga, en viss dag och jämför vinkling och behandling av olika nyhetsinslag.

FORSKNINGSPROJEKT

Gör en undersökning av de registrerade ägarna av några större medieorganisationer från olika officiella källor och försök spåra eventuella förbindelser med andra affärs- och politiska intressen. Redovisning kan ske som diagram.

REKOMMENDATIONER för BEDÖMNING

- Forskningsrapport kring medieägande- och kontroll
- Deltagande i fallstudier
- Anteckningar baserade på övningar i kontextuell analys

TEMAN ATT DISKUTERA VIDARE

Framväxten av medierelaterade kreativa industrier:

- Spelutveckling (interaktiv underhållningsprogramvara)
- Elektronisk utgivning
- Film, video och fotografi
- Programvara och datatjänster
- Övrigt

ENHET 2: SOCIOKULTURELLA OCH POLITISKA DIMENSIONER AV GLOBALISERADE MEDIER

165

► **TIDSÅTGÅNG:** 3 timmar

CENTRALA TEMAN

- Sociokulturella dimensioner av globala medier
 - Medier och populärkultur
 - Kulturella stereotyper, förutfattade meningar och fördomar
 - Kulturell homogenitet som upplevt hot
 - Löften om kulturell mångfald och pluralism
 - Medier och kulturell tolerans, förståelse människor emellan och medborgaranda på global nivå
- Mediernas politiska inverkan
 - Att tillhandahålla praktiska förutsättningar för tvåvägs informationsflöden (som t.ex. Nord-Syd, Syd-Nord)
 - Medier som plattform för att vidga den offentliga sfären (demokratiska samtal)

- Medier som mekanism för politisk och social mobilisering
- Mediers makt att skapa opinion och sätta den politiska agendan
- Att främja ett gott styre genom transparens och ansvarsskyldighet
- Medier och invandrargrupper
- Hur medier och teknologisk konvergens möter behoven hos invandrargrupper
- Fallstudier kring mediekanaler i diaspora/invandrarsamhällen

LÄRANDEMÅL

Efter genomgång av denna enhet bör läraren kunna:

- Förklara och illustrera hur medier påverkar eller definierar populärkulturen
- Förklara dynamiken i vad som uppfattas som motprocesser i den kulturella homogeniteten och lokaliseringen (att det lokala blir globalt).
- Analysera hur medier kan bredda eller begränsa den offentliga sfären, demokratisera tillgången till och främja den politiska delaktigheten
- Diskutera hur globala medier (t.ex. satellit- och kabel-TV, internet) kan tillfredsställa behoven hos migranter

PEDAGOGISKA PERSPEKTIV och AKTIVITETER

TEXTANALYS AV OLIKA MEDIETYPER

Diskutera hur medier påverkar eller definierar populärkulturen. Undersök om medier främjar större homogenisering eller mångfald i den nya underhållningskulturen.

Gör en textanalys av en populär sång med popikoner som är populära både i västerländs och mer lokal kultur. Redovisa vilka kulturella värderingar som är dolda i sångtexterna och kritiserar lämpligheten och önskvärdheten av dessa värderingar i din lokala miljö.

Se på en dokumentär eller en film som fokuserar på en viss religiös, kulturell eller etnisk grupp. Notera bilder eller ord i dialogen som skapar eller förstärker stereotypiska bilder av gruppen. Ge exempel på inslag som speglar förutfattade meningar och fördomar.

KONTEXTUELL ANALYS

Gör en stickprovsundersökning bland lågstadieelever för att se vilka deras nutida hjältar och idoler är, samt skälen till deras val. Granska resultaten av undersökningen och analysera dem utifrån följande frågeställningar:

- (a) Hur många är utländska och hur många lokala (ifrån det egna landet)

(b) Möjliga skäl till deras val (som t.ex. hur mycket eleverna exponeras för dessa hjältar och idoler genom medier)

(c) Värderingar som de valda hjältarna eller idolerna står för

Läs några exemplar av en tidning eller se ett program som är avsedda för invandrare. Notera de vanligaste frågeställningar eller ämnen som diskuteras. Bedöm om frågor som har med värdlandet och deras ursprungsland att göra är adekvat skildrade.

FALLSTUDIER

Besök en webbplats, eller någon annan nätsida, blogg, socialt nätverk eller nätvideo uppladdad av en internationell frivilligorganisation (t.ex. Världsnaturfonden, Plan International m.fl.) som arbetar med någon gränsöverskridande fråga, som miljön, hållbar utveckling eller mänskliga rättigheter. Studera hur interaktiva funktioner uppmuntrar de globala samhällsmedborgarna som besöker sidan till konsensus och dialog.

UNDERSÖKANDE ARBETSSÄTT/ FORSKNING

Lärarna intervjuar en grupp invandrare med följande frågor som utgångspunkt:

- (a)** Vilka massmedier de använder för att hålla sig a jour med nyheter och aktuella händelser i sitt hemland
- (b)** Deras uppfattning om internationella mediers rapportering kring sociala och politiska frågor och händelser i hemlandet, om fakta är korrekta, om sammanhang beskrivs på rätt sätt och hur uttömmande rapporteringen är
- (c)** Deras psykosociala reaktioner på att ha tillgång till nyheter och information från hemlandet

167

REKOMMENDATIONER för BEDÖMNING

- Researchrapport
- Skriftlig sammanställning av resultaten från övningar i text/kontextuell analys och fallstudier
- Deltagande i diskussioner i klassen och andra gruppaktiviteter

TEMAN ATT DISKUTERA VIDARE

- Frågor om genus, ras eller etnicitet i de vanligaste mediernas rapportering, samt i alternativa och nya medier
- Sex och våld i medier och samhället
- Privatliv och 'avslöja allt-samhället'
- Försvagning av nationalstaterna och framväxten av övernationella instanser (nya former av globalt herravälde så som Världsbanken och WTO)

ENHET 3: INFORMATION SOM HANDELSVARA

► TIDSÅTGÅNG: 2,5 timmar

CENTRALA TEMAN

- Information som en social (offentlig) produkt och som handelsvara
 - Reklam som kommersiella mediers hjärteblod
 - Publik- och prenumerations-siffror som mått för medieprodukter och tjänster
 - Hotet från en konsumtionskultur (vad publiken behöver kontra vad den vill ha)
- Strategier och tillvägagångssätt när information görs till handelsvara
- Rättigheter till immateriell egendom och information på öppna domäner
 - Upphovsrätt och andra rättigheter för egenutvecklad information
 - Information på öppna domäner
 - Kostnadsfri och öppen källkod-programvara (och Creative Commons)⁸

168

LÄRANDEMÅL

Efter genomgång av denna enhet ska läraren kunna:

- Förklara 'information görs till handelsvara'
- Redogöra för olika strategier och tillvägagångssätt när information blir en handelsvara
- Förklara hur medier ger näring åt konsumtionssamhället eller närmare bestämt, hur mediebudskap skapar behov av och längtan efter kommersiella idéer, produkter och tjänster
- Skilja mellan rättigheter för egenutvecklad information och information på öppna domäner och se fördelarna med att använda information på öppna domäner som inte är rättighetskyddad för att främja allmän tillgång till information och tjäna det gemensamma bästa

PEDAGOGISKA PERSPEKTIV och AKTIVITETER

KONTEXTUELL ANALYS

Studera i minst två–tre dagar affärssidorna i en större tidning eller ekonomirapporteringen

8 <http://creativecommons.org>

i en nyhetskanal. Beräkna hur många inslag som handlar om privatägda företag i förhållande till antalet inslag totalt. Dela upp inslagen enligt följande: 'goda', 'dåliga' och 'neutrala' nyheter.

UNDERSÖKANDE ARBETSSÄTT/RESEARCH

Lärarna intervjuar minst tio lågstadieelever och frågar dem varför de föredrar ett visst varumärke för en viss produkt. Barnens svar granskas och reklamen för det märke som fått flest röster analyseras.

UPPSATS OM RÄTTIGHETER FÖR IMMATERIELL EGENDOM

Lärarna undersöker olika dimensioner av rättigheter för immateriell egendom och vad de innebär för allmän tillgång till information. Uppsatsen kan täcka in den historiska bakgrunden till dessa rättigheter, deras fördelar och nackdelar, konkreta problem som uppstått på grund av dem, frågor kring utvecklingsländernas motstånd till dem osv.

KOMMENTARER

Lärarna söker de senaste (granskade) siffrorna för tidningsupplagor eller tittarsiffror för de rikstäckande TV-bolagen. De kommenterar sedan det redaktionella innehållet i tidningen med den största upplagan eller programplaneringen hos det största TV-bolaget och skriver en uppsats om vad de lärt sig av denna uppgift.

169

REKOMMENDATIONER för BEDÖMNING

- Skriftlig redovisning av uppgifterna med text/kontextuell analys och forskning
- Fallstudier/forskningsrapport
- Deltagande i diskussioner och andra grupparbeten

TEMAN ATT DISKUTERA VIDARE

- Informations- och kunskapssamhället
- Det digitala kunskapsgapet
- Frågor kring allmän tillgång till information: RIE och information på öppen domän

ENHET 4: ALTERNATIVA MEDIERS FRAMVÄXT

► TIDSÅTGÅNG: 2,5 timmar

CENTRALA TEMAN

- Alternativa medier: varför de har vuxit fram
 - Mainstream/traditionella mediers förtroende hos allmänheten
 - Ankomsten av informations- och kommunikationsteknologi
 - Medievanor och konsumentpreferenser i förändring
- Att definiera alternativa medier (i motsats till mainstream/traditionella)
- Ägande och kontroll av alternativa medier (dvs. att demokratisera ägande och kontroll)
- Alternativa mediers publik: olika sektorer (kvinnor, ungdomar, barn, arbetare, marginaliserade grupper, kulturellt avgränsade samhällsgrupper, invandrare m.fl.)
- Alternativa mediers innehåll (t.ex. frågor kring samhällsutveckling i stort, utveckling inom olika samhällssektorer)
- Journalistiska processer inom alternativa medier (t.ex. samhällsperspektiv, delaktighet och interagerande) – Alternativa mediers roll i samhället (t.ex. transparens, mångfald och yttrandefrihet)
- Att planera, hantera och upprätthålla ett alternativt medium i olika miljöer
 - Alternativa medier i skolmiljö
 - Alternativa medier i lokalsamhället
 - Olika intäktsmodeller för alternativa medier

170

LÄRANDEMÅL

Efter genomgång av denna enhet bör läraren kunna:

- Närmare beskriva alternativa medier – deras utgångspunkter, beståndsdelar och tillämpningar
- Analysera olika exempel på alternativa medier i olika format – i tryck, i etern och genom elektronik
- Beskriva de redaktionella processerna (planering, produktion och distribution) hos alternativa medier som skiljer dem från mainstream/traditionella medier
- Bedöma alternativa mediers inverkan på olika gemenskaper (också virtuella gemenskaper), särskilt deras rapportering kring frågor och angelägenheter som rör marginaliserade grupper och ger dem en röst
- Planera för att starta upp alternativa medier i någon grupp eller i skolsammanhang

FALLSTUDIER

Lärarna läser fallstudier i några ledande alternativa medier (några finns på nätet) och skriver ner förekomsten av bästa exemplen i planeringen och ledningen av alternativa medier, speciellt på följande områden:

- Generera eller hämta fakta
- Processa/sortera data/information
- Involvera intressenter (publiken) i den redaktionella processen
- Sköta den praktiska hanteringen (redaktionell och affärsrelaterad)
- Öka och behålla publikunderlag
- Generera intäkter.

Lärarna kan lämpligen använda följande kännetecken som en checklista för god praxis: att vara:

- Innovativ
- Kreativ
- Inhemsk
- Effektiv
- Ändamålsenlig
- Delaktig.

171

STUDIEBESÖK HOS EN ORGANISATION FÖR ALTERNATIVA MEDIER /KONTAKT MED NÄRSAMHÄLLET

Lärarna gör ett studiebesök hos en organisation för alternativa medier; de intervjuar redaktörer, chefer och journalister; studerar policy och praktik för redaktion och ledning och jämför med större mainstream/traditionella företag. Deras rapport bör innehålla uppgifter om hur medieorganisationen:

- Väljer historier de vill berätta
- Väljer informationskällor
- Väljer vinkling (t.ex. hävdar en bestämd åsikt) och behandling (rapporterar eller manipulerar berättelser)
- Skapar publikrespons
- Genererar intäkter
- Mäter framgång i publiksiffror och upplaga

MEDIEPRODUKTION

Lärarna besöker en marginaliserad grupp människor och intervjuar ledare och andra i gruppen ingående personer för att bedöma deras informationsbehov- och krav. Lärarlaget gör sedan en video eller podcast som laddas upp på YouTube eller som podcast. Musik eller andra inslag kan läggas till för att förstärka upplevelsen.

REKOMMENDATIONER för BEDÖMNING

- Fallstudier
- Alternativ medieproduktion
- Skriftlig redovisning av studiebesök till alternativa medieorganisationer
- Deltagande i klassdiskussioner och andra grupparbeten

TEMAN ATT DISKUTERA VIDARE

- Reportrar och eterprogram i lokalsamhället
- Konfliktkänslig rapportering/ fredsjournalistik

RESURSER för DENNA MODUL

- Birdsall, W. F. (N.D.), *The Internet and the Ideology of Information Technology*. (Hämtat 2 september 2009.) http://www.isoc.org/inet96/proceedings/e3/e3_2.htm
- Fidler, R. 1997. *Media Morphosis: Understanding New Media*. California. Pine Forge Press.
- Green, L. 2002. *Communication, Technology, and Society*. London, Sage Publications;
- Habermas, J. 1989. *The Structural Transformation of the Public Sphere, trans.* Thomas MacCarthy. Cambridge, Polity Press.
- Habermas, J. 1994. *Citizenship and National Identity*. Steenbergen, B.V. (Ed.). *The Condition of Citizenship*. London, Sage Publications.
- Littlejohn, S. W. and Foss, K.A., 2008. *Theories of Human Communication* (9th ed). Belmont, California; Thomson Wadsworth.
- Marris, P. and Thornham S. (Eds.). 2002. *Media Studies: A Reader* (2nd ed.). New York, New York University Press.
- Pavlik, J. V. 1998. *New Media Technology: Cultural and Commercial Perspectives* (2nd ed.). Boston, MA; Allyn and Bacon.
- Servaes, J. 2003. *Approaches to Development. Studies on Communication for Development*. Paris, Communication and Information Sector – UNESCO.
- Stevenson, N. 1995. *Understanding Media Cultures: Social Theory and Mass Communication*. London, Sage Publications.
- Sussman, G. and Lent, J. (Eds.). 1991. *Transnational Communications Wiring the Third World*. Newbury Park, California; Sage Publications.

MODUL 3, ENHET 5:

DIGITAL REDIGERING OCH DATORRETUSCHERING

► TIDSÅTGÅNG: 2TIMMAR

173

CENTRALA TEMAN

- Hur teknologi och programvara används för manipulering av video och stillbilder
- Exempel på hur denna teknologi används i modevärlden och nyhetsrapportering
- Fördelarna och nackdelarna med denna teknologi
- Hur teknologin påverkar trovärdigheten hos fotojournalistiken och den enskildes möjligheter att få autentisk information

LÄRANDEMÅL

Efter genomgång av denna enhet bör läraren kunna:

- Analysera manipulerade bilder, samt de budskap och värderingar de förmedlar
- Granska hur tekniken för bildmanipulering används inom fotojournalistik och modedefotografi
- Använda bildmanipulerande programvara
- Känna igen manipulerade bilder och bedöma deras inverkan på publiken
- Analysera etiska aspekter på bildmanipulation

PEDAGOGISKA PERSPEKTIV och AKTIVITETER

- Kommentera följande uttalanden och citat. Diskutera vilken relevans de har för medie- och informationskunnighet
 - 'Datorer har gjort retuscheringen och den totala omdaning av fotografier så snabb och effektiv att fototekniker tillsammans med video- och inspelningsingenjörer numera blivit mästare i manipulation, i att plocka ihop olika delar av verkligheten till att bli vad som helst.' (Marshal Blonsky)
 - 'Innan årtiondets slut kommer vi att se tillbaka på 1992 och undra hur en video som visar en polis som slår en av stadens invånare kunde driva Los Angelesborna att ställa till med upplopp. Videokamerornas oskuldstid kommer att blekna bort allt eftersom tonårsmorfare rutinmässigt manipulerar den vardagligaste bilden till livfulla, övertygande fantasier. Skickliga bildstöder av reklam och nyhetsbilder kommer att bli en högt värderad konst. Vi kommer inte längre att tro våra ögon när vi ser verkligheten genom videomediet och kommer att söka efter externa indikatorer för tillförlitlighet.' (www.saffo.com/essays/texthotnewmedium.php)
 - Manipulering av bilder och videor har allvarliga konsekvenser för informationens sanningshalt och är oacceptabel i nyhetsmedier. Manipulerade bilder ska inte användas i nyhetsrapportering eller som bevis i juridiska sammanhang
 - 'Jag har samma frihet att arbeta med fotografiska bilder som illustratörer har haft i flera hundra år. Jag hindras inte längre av fysikens och verklighetens lagar'. (Barry Blackman fotograf och datorretuscherare)
- Undersök vilken retuscherings- och videomanipuleringsteknik som finns tillgänglig. Beskriv vilka förändringar som denna teknik möjliggör
- Med dina undersökningar som utgångspunkt ge exempel på hur denna teknik använts i modevärlden och nyhetsrapportering
- Diskutera i vilken utsträckning kännedom om denna teknologi påverkar hur människor reagerar på bilder i modereportage och fotojournalistik. Beskriv fördelarna och nackdelarna med denna teknik för människorna och händelserna som skildras och för publiken som tittar på dessa bilder
- Om möjligt skaffa fram tillgänglig programvara för bildmanipulering. Scanna ett fotografi och experimentera med programvaran. Beskriv vilka förändringar av fotografiet som är möjliga. Förklara hur dessa förändringar påverkar intrycket som fotografiet ger

REKOMMENDATIONER för BEDÖMNING

- Analys av aktuella exempel på manipulerade bilder från tryckta eller elektroniska medier
- Deltagande i fallstudier av fotojournalistik och modefotografi
- Deltagande i produktionsövningar

MODUL 4, ENHET 4: KAMERABILDER OCH VINKLAR SOM BUDSKAPSFÖRMEDLARE

175

► TIDSÅTGÅNG: 2TIMMAR

CENTRALA TEMAN

- Att undersöka och analysera kamerabilder- och vinklar i medietexter
- Att göra en lista på olika typer av bilder att använda i kameraarbete

LÄRANDEMÅL

Efter genomgång av denna enhet ska läraren kunna:

- Analysera hur vissa typer av kamerabilder och vinklar används i olika medie- och informationstexter
- Analysera inverkan av olika typer av bilder och vinklar på budskapet som förmedlas och på publiken
- Välja lämpligt sätt att arbeta med kameran för att fånga en händelse som en politisk demonstration eller debatt, en fest eller en festival

PEDAGOGISKA PERSPEKTIV och AKTIVITETER

- Sök i medier efter exempel på medie- och informationstexter som på ett verkningsfullt sätt använder en eller flera av bildvarianterna i förteckningen nedan. Bilderna kan tas från tidningar, TV-nyheter, filmklipp eller klipp från TV-program. Beskriv vilken mening som 'kamaspråket' ger uttryck för i varje text
- Leta fram en stillbild eller ett fotografi, ett klipp från ett TV-program eller en nyhetssändning. Granska det noga. Beskriv hur motivet är placerat i bilden eller filminslaget. Vilket intryck får man av detta? Beskriv hur publiken är placerad i förhållande till motivet. Om man skulle ersätta en kameravinkel eller en typ av bild med en annan, hur skulle meningen med bilden eller filminslaget förändras?
- Tänk dig att du är en film- eller nyhetsfotograf som rapporterar från en politisk demonstration eller från en lokal fest eller festival. Vilka kameravinklar och vilka bildtyper skulle du välja för ditt reportage och varför? Gör en lista på de bildtyper du skulle använda. Hur skulle detta kameraarbete bidra till att förmedla den nödvändiga informationen och skapa intrycket du vill ge från händelsen?

OLIKA TYPER AV KAMERABILDER OCH VINKLAR

— TYP AVTAGNING

Förkortning, betydelse/beskrivning/verkan

(ENB) – extrem närbild av ögon/ansikte: aggression, obehag

(NB) – närbild av huvud, reaktion: intimitet

(NB) – närbild huvud och axlar: 2–3 människor

(1/2B) – halvbild: till midjan – 2–3 människor

(HB) – helbild: hela personen normal-vy

(HB) – helbild: rum normal-vy

(VB) – vidbild, hus, bild över hela spelplatsen

(ES) – Etablerings scen : stad, presenterar miljön

— KAMERAVINKLAR

Grodperspektiv: kameran ser uppåt – motivet ser stort ut – skapar ett intryck av makt

Normal eller rakt perspektiv: kameran ser motivet i ögonhöjd – motivet uppfattas som jämställd med betraktaren, som känner sig jämställd med och kan också identifiera sig med motivet

Fågelperspektiv: kameran ser nedåt – motivet framstår som litet – skapar ett intryck av svaghet

— FILMTERMER

Bildruta: en enda stillbild

Tagning: bilder som filmats från det att kameran börjar gå tills den stannar, utan klipp

Sekvens: en serie tagningar om samma ämne

Klipp: stanna en tagning/starta nästa abrupt; skapar intryck av olika platser vid samma tidpunkt

Upp- /Nedtoning: röra sig mot svart/ börja med svart och röra sig mot bild; antyder tidsförlopp, platsbyte

Panorera: kameran rör sig från vänster till höger eller höger till vänster över scenen från ett motiv till en annan – kan användas för att skapa spänning

Zooma: kameran rör sig inåt (smalt) eller utåt (brett)

Översättning av bearbetning ur *Mass Media and Popular Culture Resource Binder*.
Toronto: Harcourt Brace & Company Canada

REKOMMENDATIONER för BEDÖMNING

- Kunskap om kameraarbete i olika medietexter
- Analys av stillbilder, fotografier eller nyhetsinslag med fokus på symboliska och tekniska koder
- Utkast till kameraarbete för reportage från en demonstration eller en festlighet

MODUL 5, ENHET 5: TRANSNATIONELL REKLAM OCH 'SUPERBRANDS' / KÄNDA VARUMÄRKEN

179

► TIDSÅTGÅNG: 2TIMMAR

CENTRALA TEMAN

- Kända varumärkens dragningskraft
- Strategier som används för att skapa 'superbrands'
- Bedöma hur effektivt aktuella exempel på varumärkesstärkande reklam förmedlar ett budskap och når sin målgrupp
- Viktiga idéer och budskap som förmedlas genom globala reklamkampanjer

LÄRANDEMÅL

Efter genomgång av denna enhet ska läraren kunna:

- Analysera och värdera strategier för märkesreklam och deras genomslagskraft
- Bedöma inverkan av varumärkesreklam lokalt och globalt.
- Analysera budskap och värderingar som förmedlas genom vissa strategier för märkesreklam
- Bedöma vilken roll nya teknologier spelar för att sprida märkesreklam lokalt och globalt.

PEDAGOGISKA PERSPEKTIV och AKTIVITETER

- 'Global marknadsstrategi är så effektivt att medvetet subversiva metoder knappast behövs. Budskapet 'vi säljer en kultur åt er' har lett till den globala reklamkampanjen, ett enda reklambudskap som används i alla länder där en produkt tillverkas eller säljs. Världsomspännande reklam är mer ekonomisk och har större verkan, fast den kan kollidera våldsamt med lokala förhållanden.' (Noreene Janus, Advertising and Global Culture, in *Cultural Survival Quarterly*, 1983)
 - Undersök på nätet de transnationella företagens strategier för marknadsföring. Besök gärna www.adage.com, webbplatsen för reklamindustrins tidskrift Advertising Age. Beskriv olika strategier som de främsta storföretagen använder för att lansera sina produkter och 'sälja' en kultur. Diskutera vad som är underförstått – direkt eller indirekt – om traditionell kontra nutida kultur
 - Besök ett transnationellt företags webbplats och välj en av deras annonser för närmare granskning. Beskriv vilka faktorer som gör annonsen tilltalande. Undersök om man hävdar vissa saker och om man vädjar till känslorna. Om möjligt jämför denna annons med en annan för samma produkt som vänder sig till en annan region eller marknad. Beskriv på vilket sätt varje annons är uppbyggd för sin målmarknad. Undersök i vilken utsträckning det är möjligt att förstå annonsen även om man inte talar språket som används (vad som kan göra en annons och dess bilder allmängiltiga)
 - Många kritiker säger att transnationell reklam sysslar med att 'sälja' en kultur. Analysera på vilket sätt detta sker. Beskriv budskapen och värderingarna som förmedlas
 - Gör en reklamskiss för en produkt eller en tjänst som hör hemma i ett visst samhälle eller region. Beskriv vilka tekniska och kreativa strategier som skulle vara mest effektiva för att nå den publiken. Förklara hur dina idéer skiljer sig från dem som nordamerikanska eller europeiska reklambyråer som riktar in sig på samma marknad har satsat på
- Eftersom ett viktigt kännetecken för transnationell kultur är bredden på utbudet och snabbheten med vilken den sprids, spelar kommunikations- och informationssystem en viktig roll i och med att ett budskap kan överföras globalt genom TV-serier, nyheter, tidskrifter, serietidningar, filmer' (Noreene Janus, 'Advertising and Global Culture', in *Cultural Survival Quarterly*, 1983)
 - Efterforska aktuella exempel på reklam som illustrerar den mäktiga roll som tekniken har för att kommunicera och sprida annonsörens budskap. Förklara hur tekniken används och vilken inverkan den har
 - Med denna undersökning som utgångspunkt gör upp en plan för att marknadsföra en påhittad produkt för en internationell marknad. Välj målgrupp. Förklara vilka strategier som skulle vara mest effektiva för att nå denna publik och hur nya teknologier gör det möjligt.
 - Undersök exempel på varumärkesreklam där du bor. Förklara vilka inslag som bidrar till utvecklingen av ett framgångsrikt varumärke. Uppskatta i vilken mån ditt exempel lyckas skapa en stark igenkänningsfaktor, kommunicera varumärktes budskap och nå sin målgrupp.

REKOMMENDATIONER för BEDÖMNING

- Analys av aktuella exempel på reklam och reklamstrategier
- Forskning på nätet
- Arbete med att skissera reklamkampanjer

ORDLISTA

Aktivt medborgarskap

Filosofin att samhällsmedborgare bör arbeta aktivt för att förbättra samhället genom att bidra ekonomiskt, arbeta för det gemensamma och erbjuda frivilligt arbete och andra liknande insatser för att förbättra levnadsförhållanden för alla medborgare.

Allmänintresse

Föreställningen om generell välfärd eller nytta till förmån för allmänheten i motsats till särintresset hos en person eller grupp. Det finns ingen överenskommelse om exakt vad allmänintresset består av, men innebörden är att några intressen är allmängiltiga och angår alla oavsett rang eller ställning och är värda att aktivt försvaras.

Användargenererat innehåll

Också känt som **konsumentgenererat innehåll** och användarskapat innehåll. Användargenererat innehåll syftar på olika typer av tillgängligt medieinnehåll som användare av digitala medier själva kan producera. De som konsumerar innehållet producerar därmed också innehåll.

Arketypp

En prototyp eller idealgestaltning av en person eller föremål som anses representera efterföljande versioner av samma person eller föremål.

Auditivt lärande

Att lära genom att lyssna – står ibland tillsammans med visuellt och kinestetiskt lärande (se nedan) som en av tre olika typer av lärande.

Berättelser

En historia eller intrig som berättas genom en följd av händelser. När det gäller medietext handlar det om en sammanhängande sekvens av händelser i tid och rum.

Bibliotekskunnighet

Kompetens i användningen av ett bibliotek.

Bild

En sinnesbild eller symbolisk representation i tanken.

Bildmanus

En bildframställning av en filmsekvens ofta i form av en serie tecknade bilder i seriestil – en del av regissörens förberedelser inför en filmtagning.

Blockering

Syftar på en teknisk funktion som hindrar tillgång till ett digitalt innehåll genom att spärra tillgången till adressen för viss information – Uniform Resource Locator eller URL (se World Wide Web nedan).

Blogg

En webbplats som vanligtvis en individ upprätthåller där han eller hon beskriver händelser, lägger ut kommentarer, bilder eller videor. Andra användare kan kommentera blogginlägg, men endast ägaren kan redigera själva bloggen. Bloggar omnämns ofta som nätuppkopplade dagböcker.

Budskap

Informationen som skickas från en källa till en mottagare.

**Delaktighet
(i samhällslivet)**

Delaktighet är demokratins kärna vars huvudsakliga syfte ju är att varje individ ska kunna finna sin plats i samhället och bidra till dess utveckling. Det är en viktig del i tillämpningen av demokratin och av avgörande betydelse för beslutsfattande. Anses vara en förutsättning för grundläggande mänskliga rättigheter.

Demokrati

Ett system där folket har den slutgiltiga makten som de utövar direkt eller indirekt genom sina valda ombud utsedda i ett fritt valsystem. Det innebär också möjligheten att utöva inflytande över beslut som påverkar individen, samt skydd av grundläggande fri- och rättigheter.

Den globala byn

Först benämnd av Marshall McLuhan i sin bok The Gutenberg Galaxy. Termen innebär att jorden har krympt till en by genom elektronisk teknologi och den ögonblickliga förmedlingen av information från alla håll i alla riktningar samtidigt. Den har kommit att förknippas med internet och World Wide Web.

**Digitalt
kunnande**

Förmågan att använda digital teknologi, kommunikationsverktyg eller nätverk för att finna, värdera, använda och skapa information. Begreppet syftar också på förmågan att förstå och använda information i många olika format från ett brett urval av källor när den förmedlas via datorer, liksom på en persons förmåga att arbeta effektivt i en digital miljö. Digitalt kunnande omfattar även förmågan att tolka medier, återge data och bilder genom digital behandling och värdera och tillämpa ny kunskap som erhållits från digitala miljöer.

Diskurs

Behandlingen av ett ämne eller en frågeställning (i tal eller skrift) genom utförlig diskussion.

**Elevcentrerat
arbetsätt**

Ett förhållningssätt till utbildning som placerar eleven i centrum för inlärningsprocessen. Allt lärande och kursprogrammen man utgår ifrån bygger på individens behov och strävanden med fokus på erfarenheterna som individen tillför inlärningsituationen. Detta förhållningssätt omfattar också föreställningen om delaktighet och uppskattar elevens bidrag till lärandets gemenskap.

Etiska riktlinjer för uppförande och mångfald

En uppsättning etiska riktlinjer för journalister som beskriver det beteende som krävs för att motsvara högt ställda professionella normer. Sådana riktlinjer har t.ex. fastställts av internationella journalistförbundet (IJF). Skillnader förekommer mellan olika riktlinjer, men de flesta har följande principer gemensamt: att hålla sig till sanningen, att ge korrekta uppgifter, att stå för objektivitet, oberoende och rättvisa och att ha ansvarsskyldighet inför allmänheten, i den mån principerna är tillämpliga på införskaffande av information med nyhetsvärde som sedan sprids till allmänheten.

Film

En form av underhållning som berättar en historia genom en följd av bilder och ljud vilka ger illusionen av kontinuerlig rörelse.

Genre

Särskilda typer av medieinnehåll (t.ex. underhållning, information, nyheter, reklam, drama, m.fl.). Var och en har sitt eget allmänna syfte och sin egen utformning.

Grindvakt

En sammanfattande benämning på dem som har rollen att filtrera idéer och information för publicering eller utsändning – den interna beslutsprocessen kring vilken information från medier som ska vidarebefordras eller undanhållas allmänheten. Grindvaktsfunktionen finns på alla nivåer i mediehierarkin – från en reporters beslut om vilka källor han eller hon ska inkludera i ett reportage till redaktörens avgörande om vilka inslag som ska tryckas.

Hatytringar

Meddelanden som framkallar hat mot en viss grupp människor på grund av deras kollektiva kännetecken (etnicitet, kön, sexualitet, m.m.).

Ideologi

En doktrin, filosofi, samling trosuppfattningar eller principer tillhörande en individ eller en grupp. Kan tydas som ett vidlyftigt seende, ett sätt att se på omvärlden (som t.ex. genom förnuft och andra filosofiska inriktningar) eller som en uppsättning idéer som den dominerande klassen i ett samhälle förfäktar och förväntar att alla i samhället ska omfatta.

IKT

Informations- och kommunikationsteknologi består av alla tekniska medel som används för att hantera information och underlätta kommunikation, bl.a. dator- och nätverkshårdvara och nödvändig programvara. Med andra ord består IKT av informationsteknologi tillsammans med telefoni, etermedier och alla typer av ljud- och bildbehandling och överföring. IKT betonar betydelsen av kommunikationer (telefonlinjer och radiosignaler) i modern informationsteknologi.

Information

En bred term som täcker in data, kunskap som erhållits från studier, erfarenhet eller undervisning, samt signaler eller symboler. I medievärlden används ofta information för att beskriva kunskap om konkreta händelser eller situationer som har samlats in eller mottagits genom kommunikation, upplysning eller nyhetsrapportering.

Informationskunnighet

Syftar på förmågan att förstå när information behövs och att finna, värdera, effektivt använda och kommunicera information i olika format.

Informationskällor

Personer, grupper och dokument från vilka man får information.

Internet

Ett globalt system av sammankopplade datornätverk som använder Internet Protocol Suite (TCP/IP) som norm för att betjäna miljarder användare världen över. Det är ett **nätverk av nätverk** som består av miljoner privata, offentliga, akademiska, affärs- och regeringsnätverk på lokal och global nivå, som är sammanlänkade genom en lång rad elektroniska och optiska nätverkande teknologier.

Journalist

En person som samlar in och sprider information kring aktuella händelser, människor, trender och frågeställningar. Hans eller hennes arbete erkänns som **journalistik**.

Journalistik

Att insamla, skriva, redigera och presentera nyheter i tidningar, tidskrifter, radio och TV-sändningar eller på internet.

Jämlikhet

Tanken att alla, oberoende av ålder, kön, religion eller etnicitet, har samma rättigheter. Det är en grundläggande princip i den Allmänna förklaringen om mänskliga rättigheter som uttrycks med orden ' erkännandet av det inneboende värdet hos alla som tillhör människosläktet och av deras lika och obestridliga rättigheter är grundvalen för frihet, rättvisa och fred i världen'. Idén om medborgarskap omfattar frågor om jämlikhet.

Kinestetiskt lärande

Syftar på ett förhållningssätt till lärande som innebär fysisk aktivitet istället för att t.ex. lyssna på en föreläsning.

Kommunikation

En process genom vilken information förpackas, kanaliseras och vidarebefordras från en avsändare till en mottagare via något medium. Alla typer av kommunikation kräver en avsändare, ett budskap och en tilltänkt mottagare. Mottagaren behöver dock inte vara närvarande eller medveten om avsändarens intention att kommunicera vid tidpunkten för kommunikationen för att en kommunikationshandling ska äga rum.

<u>Kontext</u>	En uppsättning fakta och förhållanden som omger en medietext och bidrar till att bestämma tolkningen av den.
<u>Kontextuell analys</u>	Den pedagogiska infallsvinkeln i MIK-undervisningen som fokuserar på att studera och analysera tekniska, berättande och situationsbestämda kontexter i medietexter.
<u>Konvention</u>	Syftar i mediasammanhang på ett mönster eller en norm som fungerar som en regel vilken styr beteende.
<u>Konvergens</u>	Syftar på möjligheten att omvandla olika typer av information, röst, ljud, bild eller text till digitala koder, som sedan är tillgängliga genom en rad tekniska anordningar från PC till mobiltelefon. På så vis skapas en miljö för digital kommunikation..
<u>Kritiskt tänkande</u>	Förmågan att undersöka och analysera information och idéer för att förstå och bedöma deras värderingar och antaganden snarare än att acceptera påståenden rakt av.
<u>Kultur</u>	Ett gemensamt, inlärt och symboliskt system av värderingar, övertygelser och förhållningssätt som formar och påverkar insikter och beteenden – en abstrakt 'mental planritning' eller 'mental kod'. Syftar även på ett integrerat mönster av mänskliga kunskaper, föreställningar och beteenden som är beroende av förmågan av symboliskt tänkande och socialt lärande.
<u>Kunskap</u>	Förhållandet att ha information eller att lära sig.
<u>Livslångt lärande</u>	Hör samman med tanken på elevcentrerad undervisning . Livslångt lärande bygger på insikten att livet inte börjar och slutar efter ett utbildningspass inom en viss tidsgräns och på en viss plats. Varje individ lär sig oupphörligen, något som ger medie- och informationsteknologin den viktiga rollen att uppmuntra sådant lärande. Att utveckla medie-och informationskunnighet begränsas inte till att gå en kurs, utan sträcker sig bortom formella utbildningssammanhang. Det sker i olika omgivningar (på arbetsplatser, vid olika aktiviteter ute i samhället, i icke-formella utbildningsmiljöer osv.).
<u>Mainstream medier / Traditionella medier</u>	Medier som sprids genom de största distributionskanalerna, som därför är representativa för vad majoriteten av mediekonsumenter troligtvis kommer att möta. Dessa medier speglar allmänt aktuella strömningar, tankegoods, influenser eller aktiviteter.
<u>Marknadsföring</u>	Processen där företag skapar kundintresse för varor eller tjänster. Marknadsföring ger upphov till strategier som ligger bakom säljteknik, affärskommunikation och affärsutveckling.

Massmedier

Medier som är avsedda för konsumtion av en stor publik med hjälp av teknologin. Massmedier är kommunikationskanaler genom vilka budskap strömmar.

Medborgar-journalistik

Syftar på människors förmåga att genom digitala medier interagera med och omskapa nyheter och innehåll genom att bidra med egen information, egna kommentarer eller eget perspektiv

Medborgarskap

Anses generellt innefatta en uppsättning rättigheter (t.ex. rösträtt och tillgång till välfärdstjänster) och skyldigheter (t.ex. aktivt deltagande).

Medborgarskap/samhällsansvar

Förhållandet att tillhöra ett specifikt samhälle socialt, politiskt eller nationellt. Medborgarstatus, såsom det definieras i teorier om sociala kontrakt, innebär både rättigheter och skyldigheter.

Medieinnehåll

Medier som produceras och förmedlas till en publik.

Mediekunnighet

Att förstå och använda **massmedier** på ett aktivt eller mera passivt sätt, att vara välorienterad och ha ett kritiskt förhållningssätt i sin förståelse av medier, olika tekniker som där används och deras återverkan. Här ingår även att kunna läsa, analysera, värdera och producera kommunikation i olika medieformer (t.ex. TV, tryck, radio, datorer). En annan tolkning av begreppet MIK är förmågan att avkoda, analysera, värdera och producera kommunikation i olika former.

Medier

Fysiska föremål som används för att kommunicera, eller masskommunikation genom fysiska föremål såsom radio, TV, datorer, film, m.m.. Medier syftar också på ett fysiskt föremål som används för att kommunicera mediebudskap. Medier är en källa till trovärdig information där innehåll kommit till genom en redigeringsprocess som bestäms av journalistiska värden och där det redaktionella ansvaret kan hänföras till en specifik organisation eller juridisk person. På senare år används termen medier ofta för att omfatta även medier på nätet.

Mediespråk

Konventioner, format, symboler och strukturer för berättande som anger mediebudskapens mening för publiken. Språket i elektroniska medier fungerar symboliskt i stort sett på samma sätt som grammatik fungerar i tryckta medier.

MIK

MIK står för **medie- och informationskunnighet** och syftar på de väsentligaste kompetenserna (kunskap, färdigheter och förhållningssätt) som ger människor förutsättningar att använda medier och andra informationsleverantörer på ett effektivt sätt och att utveckla kritiskt tänkande och förmåga till **livslångt lärande** för att umgås med andra och bli aktiva samhällsmedborgare.

Multimedier

Användning av flera medier samtidigt, framförallt i utbildnings- eller underhållningssyfte. Det kan också betyda integrering av text, ljud, inslag helt eller delvis av videopresentation eller grafik i digital form.

Myt

Myter representerar underförstådda världsbilder som uttrycker rädslor, önskningar och strävanden i en kultur. I dessa berättelser kallas hjälten- omedveten om sitt öde - att ge sig ut på ett viktigt sökande. Han passerar vanligtvis genom olika faser som en del av sökandet, bl.a. får han reda på omständigheterna kring sin födelse eller sitt ursprung; han blir medveten om sitt kall eller öde, upplever kärlek, möter fiender, tar emot råd från en vis åldring och återvänder slutligen hem.

Mångfald

Genuin respekt för och uppskattning av skillnader – väsentlig för föreställningen om pluralism. Demokratiska samhällen eller system skyddar och värdesätter mångfald som en del av mänskliga rättigheter och respekt för människans värdighet.

Mänskliga rättigheter

Rättigheter och beskydd som anses nödvändiga för att slå vakt om individens värdighet och egenvärde. Sådana rättigheter har vanligtvis formulerats i nationella och internationella dokument som beskriver dessa rättigheter (t.ex. Allmänna förklaringen om mänskliga rättigheter och Konventionen om barnens rättigheter, m.m.). Rättighetsdeklarationer finns också för vissa grupper eller folk – värnar särskilt fattiga och/eller marginaliserade grupper i samhället.

Nya medier

Innehåll som läggs upp och sprids på digitala plattformar.

Nyheter

Information om aktuella händelser som förmedlas genom tryck, i etern, på internet eller från mun till mun till en tredje part eller en masspublik.

Nyhetsmedium

Den delen av **massmedier** som fokuserar på presentation av aktuella nyheter till allmänheten. Den omfattar tryckta medier (t.ex. tidningar och tidsskrifter), etermedier (radio och TV) och i allt större utsträckning internetbaserade medier (t.ex. **World Wide Web** sidor och **bloggar**).

Nyhetsvärderingar

Ibland kallade nyhetskriterier. De avgör om ett nyhetsinslag ges en framträdande plats eller inte av en medieleverantör och därmed hur mycket uppmärksamhet den får av publiken. Bland de viktigaste nyhetsvärderingarna är hur ofta nyheterna förekommer, hur överraskande de är och hur pass laddade med mening, deras anknytning till enskilda människor eller om de har sitt ursprung i konflikter.

- Offentliga sfären** Idén om ett offentligt utrymme där samhällsmedlemmar fritt kan utbyta nyheter, information och synpunkter – en plats där individer möts och offentligt utbyter åsikter kring frågor av allmänt intresse på ett jämställt och inkluderande sätt. Den som formulerat de mest inflytelserika teorierna om den offentliga sfären i modern tid är Jürgen Habermas.
- Pluralism (mediepluralism)** Kännetecknas av ett varierat utbud av medieleverantörer, både med tanke på ägandeformen (privat, offentligt och gemenskapsägande) och typ av medium (tryck radio, TV och internet). I ett bredare perspektiv kan pluralism sägas motsvara en situation där människor som ingår i olika etniska, ras- eller folkgrupper, religiösa eller sociala grupper på ett regelbundet och autonomt sätt deltar i utvecklingen av sin traditionella kultur eller sina särintressen inom ramen för en gemensam samhällskultur.
- Podcasts** Ljud- och bildmediefiler som frisläpps då och då och kan lyssnas på som podcasts på apparater som datorer och smartphones.
- Populärkultur** Den sammanlagda mängden idéer, perspektiv, förhållningssätt, teman, bilder och andra fenomen i en given kulturs huvudfåra som genom informell konsensus folk helst vill ha. Används främst om västvärldens kultur från tidigt 1900-tal till seklets mitt och om den framväxande breda globala fåran vid seklets slut och in på 2000-talet.
- Press** **Tryckta medier** som ansvarar för insamling och utgivning av nyheter i tidnings- eller tidsskriftsformat.
- Pressfrihet** Att medier i allmänhet (inte bara tryckta medier) står fria från censur eller kontroll av regeringar – utesluter dock inte tillämpning av konkurrenslagstiftning för att förhindra monopol, eller statlig fördelning av eterfrekvenser.
- Produktion** Processen att foga samman och ordna medieinnehåll för att åstadkomma en slutprodukt.
- Programvara (mjukvara)** Program och data som ger en dator instruktioner om hur den ska hantera data eller utföra diverse uppgifter. Det kan exempelvis handla om kontorsprogramvara som producerar och behandlar data eller programvara som kontrollerar hur bilder skapas och redigeras.
- Propaganda** En form av kommunikation som syftar till att påverka medborgarnas inställning till en sakfråga eller en ståndpunkt.
- Public service-annons** En typ av annons som berör någon aspekt av allmänintresset, snarare än en produkt eller ett varumärke.

Public service-medier

Offentligt finansierade medier ofta med krav att stödja allmänintresset genom att tillhandahålla ett balanserat och varierat utbud av program som är representativt för samhället i sin helhet.

Publik

Gruppen konsumenter för vilka en medietext skapats tillsammans med andra som exponeras för texten.

Målgrupp: gruppen människor som en medietext särskilt riktar sig till på grund av gemensamma egenskaper såsom ålder, kön, yrke, klass osv.

Aktiv publik: teorin att människor tar emot och tolkar mediebudskap i ljuset av sin egen historia, sina egna erfarenheter och perspektiv så att olika grupper kan tolka samma budskap på olika sätt.

Radio

Förmedling av hörbara signaler kodade i elektromagnetiska vågor – överföring av program för allmänheten genom radiosändningar.

Ramverk

En uppsättning kurser vars innehåll är utformat för att tillhandahålla en inlärningsprocess i ordningsföljd.

Rasism

Uppfattningen att de genetiska faktorerna som en ras består av är avgörande för vilka egenskaper och förmågor människan utvecklar och att rasskillnader leder till en naturlig överlägsenhet hos en viss ras.

Redaktionellt oberoende

Den professionella frihet som redaktörer har för att kunna fatta redaktionella beslut utan inblandning från ägaren till medieplattformen eller från någon annan statlig eller icke-statlig aktör.

Redaktör

Personen som ansvarar för den redaktionella sidan av en skrift, som avgör det slutgiltiga innehållet i en text, främst i tidnings- eller tidsskriftssammanhang. Benämningen bör tydligt avgränsas från begreppet **medieägare**, som syftar på den person eller gruppen intressenter som äger medieföretaget.

Reglering (i medier)

Syftar på försök att kontrollera eller påverka beteendet hos medieorganisationer och medieaktörer genom att utarbeta regler och uppförandekoder för dem och övervaka att dessa efterlevs.

Reklam

En uppsättning tekniker och tillvägagångssätt som drar konsumentens uppmärksamhet till produkter eller tjänster med syfte att övertala denne att köpa produkten eller tjänsten man gör reklam för.

Representation

Processer genom vilka en konstruerad medietext står för, symboliserar, beskriver eller representerar människor, platser, händelser eller idéer som är verkliga och existerar utanför texten. Det kan också betyda förhållandet mellan verkliga platser, människor, händelser och idéer och medieinnehåll.

Rätten att uttrycka sig fritt

En grundläggande mänsklig rättighet. Den används för att beteckna inte bara frihet att yttra sig verbalt men alla handlingar som syftar till att söka, ta emot och meddela information. Pressfrihet är en naturlig följd av denna rättighet och väsentlig för att bygga och upprätthålla enskilda samhällen och det civila samhället i stort.

Rätten till information

Samhällsmedborgarens rätt till att ha tillgång till information som finns hos offentliga organ.

Samhällsmedborgare

Medlem i ett avgränsat samhälle/del av samhället (politiskt, nationellt eller socialt).

Sexism

Fördomar eller diskriminering baserad på kön, framför allt diskriminering av kvinnor – beteenden, förhållanden eller förhållningssätt som främjar stereotyper av sociala roller baserade på kön.

Självreglering

Regler som politiska eller ekonomiska aktörer ålägger sig själva. För mediers del innebär självreglering att man respekterar etiska riktlinjer och uppförandekoder utan inblandning från någon regeringsinstans eller institution.

Socialt nätverk

Sammankoppling på nätet av människor i nätverk kring ett gemensamt intresse eller aktivitet. Aktiviteter genom sociala nätverk omfattar profiler som människor ger ut med information om sig själva. Facebook är ett exempel på ett populärt socialt nätverk.

Stereotyper

En vanligt förekommande form av **medieframställning** som använder omedelbart igenkännbara egenskaper för att beteckna människor i en viss social eller kulturell grupp.

Styrelseskick

Förstås bäst som en process som omfattar samverkan mellan de formella institutionerna och det civila samhällets institutioner. Styrelseskick handlar om vem som har makt, myndighet och inflytande, hur dessa utövas och hur politik och beslut som rör det sociala och offentliga livet fattas. Styrelseskick omfattar både regeringsinstitutionerna själva och den praxis och det beteende som besjälar dem.

Ett gott styrelseskick kännetecknas av ett förutsägbart, öppet och upplyst beslutsfattande, en byråkrati som styrs av etiska normer, inställd på att främja allmänhetens bästa, laglydighet, transparenta processer och ett starkt civilt samhälle som deltar i det offentliga livet.

Ett dåligt styrelseskick kännetecknas av godtyckligt beslutsfattande, byråkratier utan ansvarsskyldighet, juridiska system som är orättfärdiga eller inte implementeras, ett civilt samhälle som inte engagerar sig i det offentliga livet, samt utbredd korruption.

Symbolik

Användning av symboler, inklusive bilder, begrepp och arketyper för att gestalta olika delar av verkligheten (t.ex. onda cowboys har svarta hattar och goda cowboys har vita).

Teknologi

Hårdvara som används för att skapa och kommunicera med medier (t.ex. radiomottagare, datorer, telefoner, satelliter, tryckpressar, m.m.).

Television

Överföring av dynamiska eller ibland statiska bilder, oftast med åtföljande ljud via elektriska eller elektromagnetiska signaler; det audiovisuella innehållet av sådana signaler; organisationerna som producerar och sänder TV-program.

Text

Medietext syftar vanligtvis på slutresultatet av enskilda medieproduktioner, både skriftliga och audiovisuella, (t.ex. en TV-episod, en bok, ett exemplar av en tidskrift eller tidning, en annons m.m.).

Tidning

Ett tryckalster som utkommer regelbundet och innehåller nyheter, information och reklam, oftast tryckt på relativt billigt papper av sämre kvalitet, dvs. tidningspapper.

Tryckta medier

Medier som består av papper och tryckfärg – framställs i en (traditionellt mekanisk) tryckningsprocess.

Upphovsrätt

En uppsättning rättigheter som tilldelas författaren eller skaparen av ett verk för att begränsa andras rätt att kopiera, omskapa och sprida innehållet vidare. Rättigheter ägs ofta av företag som sponsrar verket snarare än av dem som skapat det, och kan köpas och säljas på marknaden.

Ursprungs- eller grupp-gemenskaps-medium

Medium som skapas och kontrolleras av en gemenskap – en geografisk gemenskap eller en gemenskap byggd på identitet eller intresse. Gemenskapsmedier skiljer sig från både privata (kommersiella) medier och statligt drivna eller public service medier. Gemenskapsmedier erkänns allt mer som ett viktigt inslag i ett levande och demokratiskt mediasystem.

Visuellt lärande

Ett sätt att lära genom att se på bilder eller titta på visningar.

Visuella medier

Medier som lutar till bilder för att förmedla mening (t.ex. TV, film, internet, m.m.).

Web 2.0

Applikationer som främjar interaktivitet och gör det möjligt för användare att utforma egna mjukvarufunktioner/programfunktioner. Web 2.0 applikationer understryker betydelsen av att samarbeta och dela med sig.

Webbplats

En samling webbsidor, bilder och data med en gemensam Uniform Resource Locator (URL) (se **World Wide Web** nedan).

Wiki

En webbplats som oftast sköts av mer än en person, där användare samarbetar kring innehållet. De har ofta många sinsemellan länkade sidor och ett innehåll som omfattar kommentarer, beskrivning av händelser, dokument, m.m.. En wiki skiljer sig från en blogg genom att innehållet brukar uppdateras av många användare och på så vis kan ett mera varierat material laddas ner.

World Wide Web

En tjänst på internet som gör oerhörda volymer innehåll tillgängliga genom att tillhandahålla tre nyckelfunktioner: ett format för utgivning, HyperText Markup Language(HTML); en adress för varje stycke information (känd som dess Uniform Resource Locator eller URL); och ett medel för överföring av information genom HyperText Transfer Protokoll (http).

YouTube

En webbplats för videodelning där användare laddar upp videor med det innehåll som intresserar dem.

Yttrandefrihet

Rätten att tala fritt utan censur eller begränsning, eller båda. Den liktydiga termen **rätten att uttrycka sig fritt** används inte bara för att ange rätten att tala fritt utan omfattar även alla handlingar som syftar till att söka, ta emot och meddela information eller idéer oavsett vilket medium som används.

Öppen domän-information

En term som tillämpas på ursprungliga verk såsom poesi, musik, konst, böcker, filmer, produktdesign och andra typer av immateriell egendom, t.ex. datorprogram. Att det skapade verket finns på öppen domän betyder att det kan användas i vilket syfte användaren vill. Innehållet på öppen domän anses ingå i samhällets kollektiva kulturarv i motsats till den enskildes egendom.

Vi lever i en värld där kvaliteten på den information vi får i stor utsträckning bestämmer våra val och de handlingar som följer av dem, liksom vår förmåga att ta till vara grundläggande friheter, samt våra möjligheter till självbestämmande och utveckling. Detta Ramverk för medie- och informationskunnighet i skolan och lärarutbildningen är en viktig resurs för Unescos medlemsstater och en banbrytande publikation. Den är banbrytande av två skäl. För det första är den framtidsinriktad; med aktuella trender som underlag visar den på hur radio, television, internet, tidningar, böcker, digitala arkiv och bibliotek löper samman och alltmer bildar gemensamma plattformar. För det andra har texten utformats med lärare särskilt i åtanke och för att kunna integreras i formella system för lärarutbildning. Unesco tror och hoppas att ramverket i slutänden kommer att bidra till innovation och förnyelse på alla utbildningsnivåer.

Jānis Kārklīņš, Assistant Director-General for Communication and Information, UNESCO

www.unesco.org/webworld

United Nations
Educational, Scientific and
Cultural Organization

Communication and
Information Sector

ISBN 978-91-86523-63-3

9 789186 523633